

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ : ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ**

**Η ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ-
ΤΟΥΡΚΙΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Επιβλέπων: Καθ. Στεφάνου Κωνσταντίνος
Εκπόνηση εργασίας: Πατελίδα Στυλιανή AM 1204M033**

ΑΘΗΝΑ 2006

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΜΕΡΟΣ 1^ο	8
ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑΣ	8
1. ΣΥΝΔΕΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΟΚ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ	8
1.1. ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ	8
1.2.ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΟΚ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ.....	9
1.2.1.ΟΙ ΦΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	10
1.2.2. ΔΙΜΕΡΗΣ ΚΑΙ ΙΣΟΤΙΜΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ.....	12
1.3. ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ.....	14
1.4. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ	16
2. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Ε. - ΤΟΥΡΚΙΑΣ	18
2.1. ΕΝΝΟΙΑ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	18
2.2. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑΣ.....	20
2.2.1. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ.....	21
2.2.2. ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ.....	23
2.2.3. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	23
2.2.4. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ	25
2.2.4.1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.....	25
2.2.4.2. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ.....	27
2.2.4.3. ΜΕΣΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ	29
2.2.4.4. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ	30
2.2.5. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	31
2.2.6. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ....	31
2.3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	34
2.4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Ε.Ε.- ΤΟΥΡΚΙΑΣ.....	35
3. ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	39
3.1. ΚΟΙΝΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	39
3.1.1. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	40
3.1.1.1. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΙΝΤΑΜΠΙΝΓΚ.....	42
3.1.1.1.1. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΝΤΑΜΠΙΝΓΚ ΚΑΙ ΖΗΜΙΑΣ	42
3.1.1.1.2. ΚΙΝΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ.....	44
3.1.1.2. ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	46
3.1.2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΕ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ	47
3.2. ΘΕΜΑΤΑ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑ TRIPs	50
3.2.1.1. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΞΑΝΤΛΗΣΗΣ.....	53
3.2.1.2. ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ	56
ΜΕΡΟΣ 2ο	60
ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ Π.Ο.Ε....	60
1. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΔΑΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.....	60

1.1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ GATT	60
1.2. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΓΣΔΕ/GATT	61
1.2.1. Η ΡΗΤΡΑ ΤΟΥ ΜΑΛΛΟΝ ΕΥΝΟΟΥΜΕΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	63
1.2.1.1. ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΡΗΤΡΑ ΜΕΚ.....	65
1.2.1.2. ΑΡΘΡΟ XXIV ΤΗΣ GATT	66
1.3. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ	69
2. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΤΗΣ ΕΟΚ.70	
2.1. ΓΕΝΙΚΑ.....	71
2.2. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚ.....	71
2.3. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΤΗΣ ΕΟΚ.....	74
2.3.1. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΟΚ-ΕΛΛΑΔΑΣ.....	75
2.3.2. ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΟΚ- ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΕΟΚ-ΜΑΛΤΑΣ ..	78
2.4. ΥΠΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΟΚ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ GATT	80
3. Η ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ- ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ XXIV ΤΗΣ GATT	83
3.1. ΕΞΕΤΑΣΗ ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΕ- ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ XXIV ΤΗΣ GATT	83
3.2. ΤΟ «ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ» ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΑΘΟΡΙΖΕΤΑΙ	84
3.3. ΜΕΤΡΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	89
3.4. ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Ε.Ε.- ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ.....	92
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	96
ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ.....	98

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Τουρκία είναι μια εξαιρετικά πολύπλοκη χώρα, με πολλές φυσιογνωμίες- ταυτότητες, σε αναζήτηση ρόλου και σε ημι-μόνιμη εσωτερική κρίση σχεδόν από την ίδρυση του σύγχρονου τουρκικού κράτους, αλλά και παλαιότερα, κατά τη διάρκεια των δυο τελευταίων αιώνων ύπαρξης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σύμφωνα με Τούρκους αναλυτές, η Τουρκία βρίσκεται μέσα σε ένα πεντάγωνο του οποίου οι γωνίες εκτείνονται στα Βαλκάνια, τη λεκάνη της Μεσογείου, τη Μέση Ανατολή, την ΥπερΚαυκάσια-Κεντρική Ασία και τη λεκάνη της Μαύρης Θάλασσας. Αυτή η μοναδική γεωγραφική διαμόρφωση αποτελεί μια από τις πιο ασταθείς περιοχές του κόσμου.¹

Το πρώτο σημείο στις σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία ήταν το 1959, όταν λίγο μετά τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η Τουρκία υπέβαλλε αίτηση σύνδεσης. Αποτέλεσμα της αίτησης ήταν η υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης το 1963, η οποία αποτέλεσε τη βάση των ευρω-τουρκικών σχέσεων. Σκοπός της Συμφωνίας της Άγκυρας ήταν η ενδυνάμωση των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων μεταξύ των δυο συμβαλλομένων μερών καθώς και η προώθηση της ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας μέσω της σύστασης τελωνειακής ένωσης. Το αποκορύφωμα τριάντα χρόνων εμπορικής σύνδεσης-συμπεριλαμβανομένων και περιόδων αρνητικής έκβασης- πιστοποιήθηκε με τη Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε.-Τουρκίας το 1995.

Η Τουρκία βασισμένη στο συνδεδαστικό καθεστώς που διέπει τις σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και στη δυνατότητα που της δινόταν μέσω του άρθρου 28 της Συμφωνίας Σύνδεσης, σύμφωνα με το οποίο τα μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα εξέταζαν την ενδεχόμενη ένταξη της Τουρκίας όταν έκριναν ότι θα ήταν σε θέση να αναλάβει τις υποχρεώσεις πλήρους μέλους, πραγματοποίησε μια σειρά ενεργειών αποσκοπώντας στην επερχόμενη προσχώρηση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Συγκεκριμένα, στις 14 Απριλίου του 1987 η Τουρκία υπέβαλε αίτηση για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία απορρίφθηκε το 1989. Η

¹ Ντόκος Θ.(2002), «Η σύγχρονη Τουρκία: ορισμένα συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής», στο Βερέμης Θάνος & Ντόκος Θάνος (επιμ.) *Η σύγχρονη Τουρκία. Κοινωνία, οικονομία και εξωτερική πολιτική.*, εκδ. Παπαζήση, σελ.651.

Γνώμη της Επιτροπής αν και ήταν αρνητική για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΚ περιελάμβανε ένα νέο σύνολο μέτρων για την περαιτέρω σύσφιξη των σχέσεων Τουρκίας-ΕΚ.² Παρά την πραγματοποίηση της τελωνειακής ένωσης στα τέλη της δεκαετίας του '90, η Τουρκία βίωσε μια περίοδο αποκλεισμού, απομόνωσης και απογοήτευσης στις σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Το αρνητικό αυτό κλίμα κορυφώθηκε, όταν κατά τη σύγκλιση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου στις 12-13 Δεκεμβρίου 1997, η Τουρκία αποκλείστηκε από τη θέση της υποψήφιας χώρας, την ίδια στιγμή όπου σε έναν μεγάλο αριθμό χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ανοίχθηκε ο δρόμος για την πλήρη ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεδομένου όμως ότι δεν πληρούνται όλες οι πολιτικές και οικονομικές προϋποθέσεις οι οποίες θα επέτρεπαν να εξεταστεί το ενδεχόμενο έναρξης των διαπραγματεύσεων προσχώρησης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεωρούσε ότι πρέπει να καθοριστεί μια στρατηγική προκειμένου να προετοιμαστεί η Τουρκία για την προσχώρηση προσεγγίζοντας την ΕΕ σε όλους τους τομείς.³

Βάσει των παραπάνω, μέχρι τα τέλη του 1999, η τουρκική υποψηφιότητα για ένταξη δεν φαινόταν να έχει προχωρήσει πολύ μακρύτερα από το σημείο που ήταν πριν από την υπογραφή το 1964 της Συμφωνίας Σύνδεσης.⁴ Ωστόσο το Δεκέμβριο του 1999 αναθεωρείται ριζικά η στάση της ΕΕ. Στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι αναφέρεται ότι η Τουρκία είναι υποψήφιο κράτος που προορίζεται να προσχωρήσει στην Ένωση με βάση τα ίδια κριτήρια τα οποία ισχύουν για τα λοιπά υποψήφια κράτη. Με βάση την υφιστάμενη ευρωπαϊκή στρατηγική για την Τουρκία, όπως και για τα άλλα υποψήφια κράτη, θα ισχύει μια προενταξιακή στρατηγική για την ενθάρρυνση και στήριξη των μεταρρυθμίσεων της.⁵

Εν συνεχεία, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το Δεκέμβριο του 2002 υποστηρίζεται ότι σύμφωνα με τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης του 1993, μια υποψήφια χώρα θα πρέπει να έχει επιτύχει σταθερότητα των θεσμών της σεβόμενη την αρχή της δημοκρατίας, τα ανθρώπινα δικαιώματα

² Βλ. Γνώμη της Επιτροπής «για την αίτηση προσχώρησης της Τουρκίας, SEC(89)2290 final της 18/12/1989.

³ European Council, Luxembourg, 12 and 13 December 1997, Presidency Conclusions.

⁴ Καζάκος Π.(2002), «Οι ευρωπαϊκές προοπτικές της Τουρκίας», στο Βερέμης Θ. , Ντόκος Θ. (επιμ.) *Η σύγχρονη Τουρκία*, εκδ. Παπαζήση, σελ. 352.

⁵ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999, Συμπεράσματα Προεδρίας.

καθώς και την προστασία των μειονοτήτων και ότι αν το Δεκέμβριο του 2004 η Τουρκία πληροί τα εν λόγω κριτήρια, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα ξεκινήσει τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις.⁶ Το Δεκέμβριο του 2004, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών υποστήριξε ότι η Τουρκία πληροί επαρκώς τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης ώστε να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης, εφόσον τεθούν σε ισχύ έξι νομοθετήματα που προσδιόρισε η Επιτροπή, θέτοντας παράλληλα ένα πλαίσιο διαπραγματεύσεων.⁷

Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσίαζαν, παρουσιάζουν και θα εξακολουθούν να παρουσιάζουν έντονο οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό ενδιαφέρον. Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, η οποία αποτελείται από δυο μέρη, είναι η Τελωνειακή Ένωση Ευρωπαϊκής Ένωσης –Τουρκίας καθώς και η προσέγγιση της υπό το πρίσμα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Το πρώτο μέρος της διπλωματικής εργασίας, αντικείμενο του οποίου είναι η Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.-Τουρκίας, αποτελείται από τρία επιμέρους κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια των συμφωνιών σύνδεσης ως βασικός παράγοντας των εξωτερικών σχέσεων της Κοινότητας βάσει του άρθρου 238 της Συνθήκης της Ρώμης, επικεντρώνοντας στη Συμφωνία Σύνδεσης ΕΟΚ-Τουρκίας του 1963 και στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1970, με το οποίο η Συμφωνία της Άγκυρας αποκτά ουσιαστικό περιεχόμενο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται εκτεταμένα η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε.-Τουρκίας του 1995, βάσει της Απόφασης 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης, η οποία περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, τα γεωργικά προϊόντα, διατάξεις τελωνειακού ενδιαφέροντος καθώς και την εναρμόνιση της τουρκικής νομοθεσίας με την αντίστοιχη κοινοτική σε τομείς που αφορούν την προστασία της πνευματικής, βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, τον ανταγωνισμό, τα μέσα εμπορικής άμυνας και την φορολογία. Επιπλέον, το παρόν κεφάλαιο ασχολείται με τη χρηματοδοτική συνεργασία των δυο μερών της εν λόγω τελωνειακής ένωσης αποσκοπώντας στην ενίσχυση της

⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, 12 και 13 Δεκεμβρίου 2002, Συμπεράσματα Προεδρίας.

⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 16 και 17 Δεκεμβρίου 2004, Συμπεράσματα Προεδρίας.

τουρκικής οικονομίας καθώς και με τις οικονομικές συνέπειες της Τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε.-Τουρκίας, τόσο για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και για την Τουρκία, βάσει επίσημων Οικονομικών Εκθέσεων.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά κάποιων ειδικών θεμάτων εμπορικής πολιτικής και πνευματικής ιδιοκτησίας που σχετίζονται με την Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.-Τουρκίας. Συγκεκριμένα η πολιτική αντιντάμπινγκ καθώς και οι επιδοτήσεις και οι ποσοτικοί περιορισμοί που εφαρμόζονται στα πλαίσια της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής ως μέσα εμπορικής άμυνας και προστασίας. Το ζήτημα που απασχολεί εδώ είναι πως κινείται η διαδικασία αντιντάμπινγκ τόσο για την διαπίστωση της ύπαρξης ντάμπινγκ όσο και για την ύπαρξη ζημίας σε ένα κοινοτικό κλάδο παραγωγής, σε σχέση με την περίπτωση της Τουρκίας. Όσον αφορά τα θέματα που αφορούν την πνευματική ιδιοκτησία, στο παρόν κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση κάποιων θεμάτων εναρμόνισης της τουρκικής νομοθεσίας με το κοινοτικό κεκτημένο και τη Συμφωνία TRIPs, σχετικά με την αρχή της εξάντλησης της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

Εν συνεχεία, το *δεύτερο μέρος* της παρούσης διπλωματικής εργασίας, το οποίο αποτελείται επίσης από τρία επιμέρους κεφάλαια, έχει ως αντικείμενο την Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.-Τουρκίας υπό το πρίσμα του Π.Ο.Ε. Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση της φιλοσοφίας της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου(GATT) και των θεμελιωδών της αρχών, επικεντρώνοντας την ανάλυση στη ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους καθώς και των εξαιρέσεων της. Ιδιαίτερης μνείας τυγχάνει το άρθρο XXIV της GATT, το οποίο αφορά τις περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες και βάσει του οποίου τίθεται μια σειρά προϋποθέσεων ώστε οι προτιμησιακές αυτές συμφωνίες να είναι συμβατές με τις διατάξεις της GATT. Ακόμη, στο παρόν κεφάλαιο θίγεται η τάση των τελευταίων δεκαετιών της αύξησης των περιφερειακών συμφωνιών και κατά πόσο αυτό το φαινόμενο πλήττει το διεθνές εμπόριο.

Το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με την Τελωνειακή Ένωση της ΕΟΚ, η οποία ιδρύθηκε το 1957, καθώς και με τις εξωτερικές της συμφωνίες. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στη Συμφωνία Σύνδεσης ΕΟΚ-Ελλάδας του 1961 καθώς και των Συμφωνιών Σύνδεσης της ΕΟΚ με τη Μάλτα και την Κύπρο το 1971 και 1973 αντίστοιχα, σε σύγκριση με τη Συμφωνία Σύνδεσης

ΕΟΚ-Τουρκίας. Επιπροσθέτως, το παρόν κεφάλαιο ασχολείται με την κριτική και την αμφισβήτηση που έχει υποστεί η Τελωνειακή Ένωση της ΕΟΚ και ιδιαίτερα οι εξωτερικές της συμφωνίες από τις ομάδες εργασίας της GATT.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται αποκλειστικά με την εξέταση της συμβατότητας της Τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε.-Τουρκίας με το άρθρο XXIV της GATT από την Επιτροπή Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών του Π.Ο.Ε. , αναφορικά με τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των συμβαλλομένων μερών της τελωνειακής ένωσης, τα μέτρα διασφάλισης και τις εμπορικές συναλλαγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας με τρίτες χώρες.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία πέραν της παρουσίασης και της ανάλυσης των προαναφερθέντων θεμάτων σχετικά με την Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.-Τουρκίας, τίθενται ερωτήματα σχετικά με το ποιες ήταν οικονομικές συνέπειες της εν λόγω τελωνειακής ένωσης μετά τη σύσταση της και ποιες είναι οι αντίστοιχες σήμερα. Επιπλέον, κατά πόσο η Τουρκία έχει εναρμονισθεί με την κοινοτική νομοθεσία και κατά πόσο η περιφερειακή εμπορική συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας είναι σύμφωνη με το πολυμερές ρυθμιστικό πλαίσιο του Π.Ο.Ε.

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

1. ΣΥΝΔΕΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΟΚ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

1.1. ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ

Οι εξωτερικές σχέσεις της Κοινότητας εκφράζονται με τη μορφή συμφωνιών, ο τύπος και το περιεχόμενο των οποίων προσδιορίζεται, σε γενικές γραμμές, από τη Συνθήκη της Ρώμης. Συγκεκριμένα, η Κοινότητα μπορεί να αναπτύξει τις εξωτερικές τις σχέσεις με τους ακόλουθους τύπους συμφωνιών. Τις εμπορικές, μη-προτιμησιακές συμφωνίες, τις εμπορικές προτιμησιακές συμφωνίες, τις συμφωνίες σύνδεσης που αποβλέπουν στη δημιουργία τελωνειακής ένωσης σαν πρώτο βήμα για τη μελλοντική ενσωμάτωση της τρίτης χώρας στην Κοινότητα, τις συμφωνίες σύνδεσης που αποβλέπουν στη δημιουργία τελωνειακής ένωσης ή ζώνης ελεύθερων συναλλαγών και άλλων μορφών συνεργασίας, τις συμφωνίες συνεργασίας και τέλος τις συμφωνίες τεχνικής μορφής.

Ο δεύτερος βασικός τύπος συμφωνιών με τον οποίο η Κοινότητα προωθεί τις εξωτερικές της σχέσεις βασίζεται στο άρθρο 238 της Ιδρυτικής της Συνθήκης σύμφωνα με το οποίο «η Κοινότητα δύναται να συνάπτει, με ένα ή περισσότερα κράτη ή με διεθνείς οργανισμούς, συμφωνίες που συνιστούν σύνδεση, η οποία συνεπάγεται αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινές δράσεις και ειδικές διαδικασίες». Το άρθρο 238 προβλέπει μία μορφή σχέσεων ανάμεσα στην Κοινότητα και σε μία τρίτη χώρα που συνεπάγεται πολύ περισσότερα απ' ότι μία προτιμησιακή εμπορική συμφωνία. Η συμφωνία σύνδεσης δημιουργεί αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις. Εκτός από τις εμπορικές διευθετήσεις, η συνδεδαστική συμφωνία περιλαμβάνει ρυθμίσεις για τεχνολογική, χρηματοδοτική και βιομηχανική συνεργασία. Καθίσταται σαφές ότι οι συμφωνίες σύνδεσης συνεπάγονται όχι μόνο οικονομικές, αλλά και πολιτικές υποχρεώσεις και δικαιώματα,

προβλέποντας την εγκαθίδρυση πολιτικών οργάνων για την επίβλεψη της εφαρμογής των διατάξεων τους.⁸

Η πρακτική εφαρμογή του άρθρου 238 και των εξωτερικών σχέσεων της Κοινότητας, έχει διαμορφώσει δύο βασικές κατηγορίες συμφωνιών σύνδεσης. Την κατηγορία που αποβλέπει στη δημιουργία τελωνειακής ένωσης ανάμεσα στην Κοινότητα και την τρίτη χώρα, στην οποία ανήκουν οι συμφωνίες σύνδεσης της Ελλάδας και της Τουρκίας και στην κατηγορία που αποβλέπει στη δημιουργία τελωνειακής ένωσης ή ζώνης ελεύθερων συναλλαγών και άλλων μορφών συνεργασίας, στην οποία ανήκουν οι συμφωνίες με τη Μάλτα και την Κύπρο, μολονότι οι τελευταίες δεν αναφέρουν ρητά την ένταξη σαν απώτερο στόχο.

Ειδικότερα, οι συμφωνίες σύνδεσης που αποβλέπουν στη δημιουργία τελωνειακής ένωσης, όπως η Συμφωνία Σύνδεσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την Τουρκία, έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- τίθεται ως τελικός σκοπός η ένταξη, αλλά δεν αποτελεί νομικό έρεισμα,
- ύπαρξη ευρύτατου πεδίου εφαρμογής, το οποίο ενδεχομένως να αφορά τη σύσταση τελωνειακής ένωσης, ή και την εναρμόνιση ορισμένων κοινών πολιτικών και κοινών ενεργειών, συμπεριλαμβανομένης και της χρηματοδοτικής βοήθειας,
- τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας είναι και αυτά συμβαλλόμενα μέρη,
- ύπαρξη θεσμικών μηχανισμών και ιδιαιτέρως του Συμβουλίου Σύνδεσης, το οποίο δύναται να λάβει αποφάσεις δεσμευτικές για τα συμβαλλόμενα μέρη.⁹

1.2.ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΟΚ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα εξελίσσονται μέσα στο πλαίσιο της Συμφωνίας Σύνδεσης ΕΟΚ-Τουρκίας ή αλλιώς «Συμφωνία 'Αγκυρας».¹⁰ Η Συμφωνία της 'Αγκυρας υπεγράφη στις 12 Δεκεμβρίου 1963, σχεδόν δυο χρόνια μετά την υπογραφή της αντίστοιχης

⁸ Ιωακείμης Π.Κ.(1993), *Οι εξωτερικές οικονομικές σχέσεις και πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*, εκδ. Παπαζήση, σελ. 14-17.

⁹ Καρούζος Γ.(1982), *Οι εξωτερικές εμπορικές σχέσεις της ΕΟΚ*, εκδ. Παπαζήση, σελ.464.

¹⁰ Accord créant une association entre la Communauté économique européenne et la Turquie, P 217 du 29/12/1964.

συμφωνίας μεταξύ ΕΟΚ και Ελλάδας,¹¹ και ενεργοποιήθηκε την 1^η Δεκεμβρίου 1964.

Αντικείμενο της Συμφωνίας ήταν η προαγωγή της συνεχούς και ισόρροπης ενίσχυσης των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των μερών, λαμβανομένης υπ'όψη της ανάγκης εξασφάλισης της επιταχυνόμενης ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας και της ανύψωσης του επιπέδου απασχόλησης και των όρων διαβίωσης του τουρκικού λαού. Για την πραγματοποίηση των παραπάνω προβλέπεται η βαθμιαία σύσταση τελωνειακής ένωσης περιλαμβάνοντας όρους για την ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων, υπηρεσιών, κεφαλαίων και πολιτών μεταξύ Τουρκίας και Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Εξαιρετικά σημαντικό καθίσταται το άρθρο 28 της Συμφωνίας Σύνδεσης, σύμφωνα με το οποίο τα μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα εξέταζαν τη δυνατότητα προσχωρήσεως της Τουρκίας στην Κοινότητα όταν η τελευταία θα ήταν σε θέση να αναλάβει τις υποχρεώσεις πλήρους μέλους.

1.2.1.ΟΙ ΦΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Σύμφωνα με τις διατάξεις της Συμφωνίας Σύνδεσης η βαθμιαία σύσταση της τελωνειακής ένωσης προβλεπόταν να ολοκληρωθεί σε τρεις διαδοχικές φάσεις: την προπαρασκευαστική, την μεταβατική και την οριστική.

Από την ημερομηνία ισχύος της Συμφωνίας Σύνδεσης, το Δεκέμβριο του 1964, και την επικύρωση της από όλα τα κράτη μέλη και την Τουρκία ξεκίνησε η προπαρασκευαστική φάση. Κατά τη διάρκεια της προπαρασκευαστικής φάσης, η οποία προβλεπόταν από το 1964 έως το 1973 η Τουρκία, με τη βοήθεια της Κοινότητας, έπρεπε να βελτιώσει την οικονομία της και να φθάσει σε ένα επίπεδο ανάπτυξης που θα της επέτρεπε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις των επόμενων σταδίων¹². Σ'αυτό το στάδιο, η Τουρκία δεν αναλάμβανε να εκπληρώσει κάποια υποχρέωση έναντι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, παρά επρόκειτο για μια φάση κατά τη διάρκεια

¹¹ Οι συμφωνίες σύνδεσης Ελλάδας- ΕΟΚ και Τουρκίας- ΕΟΚ που άρχισαν να ισχύουν την 1/11/62 και 1/12/64 αντίστοιχα, ήταν οι πρώτες συμφωνίες σύνδεσης της Κοινότητας με τρίτες χώρες και αντικατοπτρίζουν τη σημασία που απέδιδε η Κοινότητα των Έξι στην περιοχή αυτή της Μεσογείου. Βλ. Στεφάνου Κων/νος(1985), *Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ο ανταγωνισμός Ελλάδας- Τουρκίας 1974-1981*, Διεθνές Δίκαιο και Πολιτική, ανάπτυπο από το τεύχος 9.

¹² Άρθρο 3, Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, ΕΕ 64/733/ΕΟΚ της 23/12/1964.

της οποίας, η Τουρκία θα είχε τη δυνατότητα να ενδυναμώσει την οικονομία της μέσω διαφόρων εμπορικών διευκολύνσεων που της παρείχε η Κοινότητα αναφορικά με τις τουρκικές εξαγωγές στα κράτη μέλη.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, με τη σύναψη του Χρηματοδοτικού Πρωτοκόλλου, το οποίο προσαρτήθηκε στη Συμφωνία, χορήγησε μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων δάνεια ύψους 175εκ ύψους 175εκ ECU για την περίοδο των πέντε ετών της προπαρασκευαστικής φάσης.

Η προπαρασκευαστική φάση ολοκληρώθηκε εντός πέντε ετών χωρίς προβλήματα και η Τουρκία είχε κάνει πλέον τα απαραίτητα βήματα για να ξεκινήσει η δεύτερη φάση της Συμφωνίας Σύνδεσης.

Η μετάβαση από την προπαρασκευαστική στη μεταβατική φάση δεν έγινε αυτόματα. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Προσωρινού Πρωτοκόλλου «τέσσερα έτη μετά την έναρξη ισχύος της Συμφωνίας, το Συμβούλιο Συνδέσεως θα εξετάσει αν, λαμβανομένης υπ'όψη της οικονομικής κατάστασης της Τουρκίας, δύναται να θεσπίσει, υπό μορφή Προσθέτου Πρωτοκόλλου, τις διατάξεις οι οποίες αφορούν τις προϋποθέσεις, τον τρόπο και το ρυθμό της πραγματοποιήσεως της μεταβατικής φάσεως.

Η διάρκεια της μεταβατικής φάσης προβλεπόταν κατ'ελάχιστο τα 12 έτη και κατά μέγιστο τα 22 έτη, βάσει εξαιρέσεων οι οποίες προβλέπονταν με κοινή συμφωνία και οι οποίες δεν θα έπρεπε να παρακωλύουν την ολοκλήρωση της εγκαθίδρυσης της τελωνειακής ένωσης. Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής αυτής περιόδου, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η Τουρκία είχαν πλέον αμοιβαίες και ισόρροπες υποχρεώσεις ώστε να εξασφαλιστεί η βαθμιαία σύσταση της τελωνειακής ένωσης καθώς και η προσέγγιση των οικονομικών πολιτικών των δυο συμβαλλομένων μερών¹³.

Την περίοδο της μεταβατικής φάσης της Συμφωνίας Σύνδεσης υπογράφηκε το Πρόσθετο Πρωτόκολλο, το οποίο τέθηκε σε ισχύ το 1973, βάσει του οποίου τέθηκε το χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή της μεταβατικής περιόδου. Την ίδια μέρα υπογράφηκε και το δεύτερο Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο, ύψους 220εκ ECU που κάλυπτε την περίοδο 1973-1976. Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων πρώτων ετών της μεταβατικής φάσης, η εφαρμογή του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου προχώρησε όπως είχε

¹³ Άρθρο 4, *Ibid.*

προβλεφθεί, όμως μετά το 1976 η διαδικασία εφαρμογής των διατάξεων του Πρωτοκόλλου παρουσίασε σημαντικά προβλήματα καθώς η Τουρκία δεν μπορούσε να καλύψει τις προβλεπόμενες υποχρεώσεις της αναφορικά με τη μείωση των δασμών.

Μετά από μια σειρά προβλημάτων, δυσλειτουργιών και εξωγενών παραγόντων όχι μόνο από τουρκικής πλευράς, αλλά και από πλευράς Κοινότητας και διεθνών εξελίξεων, όπου θα παρουσιαστούν παρακάτω, το Δεκέμβριο του 1995 η Συμφωνία Σύνδεσης εισήχθη στην οριστική φάση, στα πλαίσια της οποίας προβλεπόταν η επίτευξη της ολοκλήρωσης της τελωνειακής ένωσης μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Τουρκίας και η περαιτέρω ενίσχυση των οικονομικών τους πολιτικών.¹⁴

Σύμφωνα με τη Συμφωνία Σύνδεσης η τελωνειακή ένωση περιλαμβάνει την απαγόρευση επιβολής δασμών και φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος και ποσοτικών περιορισμών καθώς και κάθε άλλου μέτρου ισοδυνάμου αποτελέσματος επί των εισαγωγών και των εξαγωγών μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας και της Τουρκίας, που έχει ως σκοπό να εξασφαλίσει στην εθνική παραγωγή προστασία αντίθετη προς τους σκοπούς της συμφωνίας. Επίσης, περιλαμβάνει την υιοθέτηση, στις σχέσεις μεταξύ της Τουρκίας και τρίτων χωρών, Κοινού Δασμολογίου της Κοινότητας καθώς και την προσέγγιση των κοινοτικών πολιτικών όσον αφορά το τομέα του εξωτερικού εμπορίου.

1.2.2. ΔΙΜΕΡΗΣ ΚΑΙ ΙΣΟΤΙΜΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Το Συμβούλιο Σύνδεσης αποτελείται αφενός από μέλη των κυβερνήσεων των κρατών μελών, του Συμβουλίου και της Επιτροπής της Κοινότητας και αφετέρου από μέλη της τουρκικής κυβέρνησης. Παρόλ'αυτά για να αποκατασταθεί η ισορροπία του αριθμού των μελών, συμφωνήθηκε ότι οι αποφάσεις θα πρέπει να λαμβάνονται ομοφώνως.¹⁵ Η προκείμενη διάταξη αντικατοπτρίζει τον διμερή και ισότιμο χαρακτήρα της Συμφωνίας Σύνδεσης. Η γενική δομή και μορφή της Συμφωνίας δείχνει την επέκταση των θεσμικών μεθόδων που εφαρμόζονται στο εσωτερικό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στις σχέσεις μεταξύ των τελευταίων και της συνδεδεμένης χώρας. Εξάλλου,

¹⁴ Άρθρο 5, *Ibid.*

¹⁵ Άρθρο 23, *Ibid.*

επιδίωξη της Συνθήκης της Ρώμης ήταν ακριβώς το να τεθεί τέρμα στον παραδοσιακό χαρακτήρα μιας πολυμερούς συμφωνίας, δεδομένου η απόδοση τέτοιων πολυμερών συνθηκών συχνά παρουσιάζει δυσλειτουργίες εξαιτίας της έλλειψης ενός εξειδικευμένου ή δικαιοδοτικού μηχανισμού. Αποσκοπώντας στην επίτευξη των στόχων της Συμφωνίας, η Κοινότητα και η Τουρκία έχει τη δύναμη μέσω του Συμβουλίου Σύνδεσης να παίρνει αποφάσεις και να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή τους. Παρ'όλα τα προαναφερθέντα, η εξουσία του Συμβουλίου Σύνδεσης δεν περιορίζεται μόνο στα θέματα τα οποία αναφέρονται στη Συμφωνία Σύνδεσης ή στο Πρωτόκολλο. Το Συμβούλιο μπορεί να λαμβάνει αποφάσεις στην περίπτωση που κοινή ενέργεια των συμβαλλόμενων μερών είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί ένας από τους στόχους της συμφωνίας, για την επίτευξη των οποίων δεν έχει προβλεφθεί κάτι στις διατάξεις της Συμφωνίας.¹⁶ Βάσει των παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι τα συμβαλλόμενα μέρη υιοθετώντας αυτή τη διάταξη καθοδηγούνται βάσει του άρθρου 235 της Συνθήκης της Ρώμης, σύμφωνα με το οποίο « αν ενέργεια της Κοινότητας θεωρείται αναγκαία για την πραγματοποίηση ενός από τους στόχους της στο πλαίσιο της λειτουργίας της κοινής αγοράς και δεν προβλέπονται από τη παρούσα συνθήκη οι προς τον σκοπό αυτό απαιτούμενες εξουσίες, το Συμβούλιο προτάσσει της Επιτροπής και κατόπιν διαβουλεύσεων με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θεσπίζει ομοφώνως τις κατάλληλες διατάξεις».

Επιπλέον, το Συμβούλιο Σύνδεσης μπορεί να αποφασίσει για τη σύσταση επιτροπών οι οποίες θα βοηθούν στην εκπλήρωση των καθηκόντων του. Για τη διασφάλιση της συνεργασίας για την καλή λειτουργία της Συμφωνίας θεσπίστηκε η Επιτροπή Σύνδεσης, έργο της οποίας είναι να επικουρεί το έργο του Συμβουλίου.

¹⁶ Μολονότι τη σημασία των αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου, υπήρχαν περίοδοι κατά τη διάρκεια των οποίων το Συμβούλιο δεν μπορούσε να συνεδριάσει. Είναι εξαιρετικά αρνητικό το γεγονός ότι ακόμα και ένα κράτος μέλος θα μπορούσε να παραλύσει τη αποτελεσματική λειτουργία του θεσμικού αυτού οργάνου μέσω ενστάσεων για θέματα που συχνά δεν αφορούσαν καν τη σχέση μεταξύ των μερών.

1.3. ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο, που υπογράφηκε το Νοέμβριο του 1970 και τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 1973¹⁷, έθεσε το χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή των διατάξεων της Συμφωνίας Σύνδεσης και την προσέγγιση της οικονομικής πολιτικής των δυο μερών. Πράγματι, ενώ η δέσμευση για την εγκαθίδρυση της τελωνειακής ένωσης μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Τουρκίας παρεχόταν μέσω της Συμφωνίας Σύνδεσης του 1963, τα προγράμματα, τα χρονοδιαγράμματα και οι κανόνες θεσπίστηκαν από το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1970.

Επειδή η Συμφωνία της Άγκυρας δεν είχε καθορίσει τον τρόπο και τις λεπτομέρειες της υλοποίησης των σχετικών με τη μεταβατική περίοδο διατάξεων, ήταν απαραίτητη η προσφυγή στη σύναψη του Πρωτοκόλλου αυτού, όπως άλλωστε προβλεπόταν και στη Συμφωνία Σύνδεσης, με το οποίο η Συμφωνία της Άγκυρας αποκτά πλέον ουσιαστικό περιεχόμενο.

Το εν λόγω Πρωτόκολλο προέβλεπε τη σταδιακή κατάργηση των τελωνειακών δασμών, των φόρων ισοδυνάμου αποτελέσματος καθώς και κάθε ποσοτικό περιορισμό άλλο μέτρο με ισοδύναμο αποτέλεσμα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Τουρκίας κατά την ημερομηνία ισχύος του Πρωτοκόλλου.

Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που τέθηκε η Τουρκία θα έμπαινε στην τελική φάση για την ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης το νωρίτερο το 1980 και το αργότερο το 1995.

Το χρονοδιάγραμμα εξάλειψης των δασμών εισαγωγής και των φόρων ισοδυνάμου αποτελέσματος για τα προϊόντα τουρκικής προέλευσης προέβλεπε την άμεση κατάργηση τους από την πλευρά της Κοινότητας. Εξαίρεση υπήρξε σε συγκεκριμένα προϊόντα, όπως μάλλινα χαλιά, βαμβακερά νήματα και υφάσματα, για τα οποία αποφασίστηκε και πραγματοποιήθηκε προοδευτικός δασμολογικός αφοπλισμός κατά τη διάρκεια μιας περιόδου δώδεκα ετών.¹⁸

¹⁷ Protocole additionnel à l' accord établissant une association entre la communauté économique européenne et la République de Turquie à la suite de l' élargissement de l' Union Européenne, N 293/3 du 29/12/72.

¹⁸ Συγκεκριμένα η προοδευτική αυτή εξάλειψη των δασμών γίνεται σε στάδια εκ των οποίων η πρώτη εξ 25% πραγματοποιήθηκε το 1973, η δεύτερη το 1977 και οι επόμενες δυο εξ 25% το 1981 και το 1985 αντίστοιχα.

Η Κοινότητα, επίσης, απέσυρε όλους τους ποσοτικούς περιορισμούς στις βιομηχανικές εισαγωγές από την Τουρκία με εξαίρεση ορισμένα ευαίσθητα προϊόντα για τα οποία ίσχυσε μια μεταβατική περίοδος 22 ετών, όπως για παράδειγμα εισαγωγές ακατέργαστου μεταξιού. Βάσει των παραπάνω, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε εκπληρώσει το μεγαλύτερο μέρος των υποχρεώσεων της απέναντι στην Τουρκία κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου.¹⁹ Τα μη δασμολογητέα, όμως, εμπόδια έναντι προϊόντων στα οποία η Τουρκία είχε συγκριτικό πλεονέκτημα, όπως τα νήματα, ο σίδηρος και το ασάλι, οι σταφίδες, τα φρέσκα φρούτα και τα λαχανικά, αντικατόπτριζαν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Τουρκίας την προκείμενη περίοδο.

Από την πλευρά της, η Τουρκία ανέλαβε την υποχρέωση να μειώσει σταδιακά τους δασμούς στις εισαγωγές κοινοτικής προέλευσης μέσα σε 12 χρόνια για τα βιομηχανικά κυρίως προϊόντα που δεν παράγονταν στην Τουρκία κατά το χρόνο υπογραφής της Συμφωνίας Σύνδεσης και σε 22 χρόνια για ορισμένα άλλα προϊόντα, όπως χαρτί, πλαστικά, προϊόντα πετρελαίου, τεχνητές ίνες, προϊόντα μηχανουργίας, οικιακά είδη και αυτοκίνητα.

Σε ότι αφορά τους ποσοτικούς περιορισμούς, η τουρκική πλευρά εξασφάλισε τη σταδιακή εξάλειψη τους, ενώ και μέσα σε μια χρονική περίοδο των 12 και 22 ετών²⁰, όπου καταληκτική ημερομηνία ήταν το 1995, προβλεπόταν η ευθυγράμμιση του τουρκικού δασμολογίου προς το Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο(ΚΕΔ).

Έγινε εξ'αρχής κατανοητό ότι για την εφαρμογή μιας τελωνειακής ένωσης στον τομέα των αγροτικών προϊόντων, απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η προσαρμογή της τουρκικής πολιτικής με το κοινοτικό κεκτημένο. Γι'αυτό το λόγο, σύμφωνα με τις διατάξεις του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, η Τουρκία καλούταν κατά τη διάρκεια μιας περιόδου 22 ετών να προσαρμόσει την

¹⁹ Antonis Adam & Thomas Moutos (2005), *Turkish Delight for some, cold Turkey for others?: The effects of the EU-Turkey customs union*, EKEM, Paper 4/2005, p.13.

²⁰ Με σκοπό να διασφαλιστεί η ανάπτυξη ενός βιομηχανικού κλάδου, που δεν υφίστατο στην Τουρκία κατά την ημερομηνία που τέθηκε σε ισχύ το Πρόσθετο Πρωτόκολλο ή με σκοπό να διασφαλιστεί η ανάπτυξη μονάδων μεταποίησης, η Τουρκία θα μπορούσε μέχρι το 1981 να εισαγάγει τις αναγκαίες προσαρμογές. Για τους ίδιους λόγους, η Τουρκία διατηρούσε το δικαίωμα μέχρι το 1984 να επανεισαγάγει δασμούς για προϊόντα υποκείμενα σε δασμολογικό καθεστώς 12ετίας υπό αυστηρές προϋποθέσεις.

αγροτική της πολιτική στην Κοινή Αγροτική Πολιτική, ώστε μετά το πέρας του χρονικού αυτού διαστήματος να είναι δυνατή η ελεύθερη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων ανάμεσα στην Κοινότητα και την Τουρκία.²¹

Αν και ο σχεδιασμός των τριών φάσεων της εξέλιξης της Συμφωνίας Σύνδεσης καθώς και του χρονοδιαγράμματος του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου φαινόταν να ανταποκρίνεται στις επιδιώξεις των συμβαλλόμενων μερών για την πραγματοποίηση μιας στενής εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας, στην πράξη η υλοποίηση της αντιμετώπισε πολλά προβλήματα.²²

Η Τουρκία, άλλωστε, δεν επωφελήθηκε πλήρως ούτε το διάστημα της προπαρασκευαστικής φάσης της Συμφωνίας Σύνδεσης, κατά τη διάρκεια του οποίου απολάμβανε μονάχα δικαιωμάτων, χωρίς να έχει υποχρεώσεις απέναντι στην Κοινότητα. Αποδεχόμενη ως ικανοποιητικές τις μεταβατικές περιόδους των 12 και 22 ετών για το δασμολογικό αφοπλισμό, την άρση των ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές και την υιοθέτηση του Κοινού Εξωτερικού Δασμολογίου και παρά την αύξηση του ελλείμματος στο εμπορικό της ισοζύγιο, η Τουρκία λανθασμένα θεώρησε ότι δεν θα διακυβεύεται η οικονομία της. Μετέπειτα τα έντονα οικονομικά προβλήματα της ανάγκασαν να εγκαταλείψει το χρονοδιάγραμμα της μείωσης των δασμών, των ποσοτικών περιορισμών και της προσαρμογής των δασμών στο ΚΕΔ, επικαλούμενη τη ρήτρα διασφάλισης του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου.

1.4. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων πρώτων χρόνων μετά την υπογραφή του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, η εφαρμογή του ακολουθούσε την προβλεπόμενη πορεία. Όμως μετά το 1977²³ οι σχέσεις Ευρωπαϊκής Κοινότητας – Τουρκίας δεν ακολούθησαν μια γραμμική πορεία κυρίως λόγω των πολιτικών και οικονομικών προβλημάτων που ανέκυψαν από την

²¹ Βλ. Καρούζος Γ.(1982), *Οι εξωτερικές εμπορικές σχέσεις της ΕΟΚ*, εκδ. Παπαζήση, σελ.525-527.

²² Εξίσου σημαντικό πρόβλημα εξαιτίας της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας της περιόδου ήταν η μη υλοποίηση των διατάξεων του άρθρου 36 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των τούρκων εργαζομένων. Πρόκειται για τη μοναδική συμφωνία της ΕΟΚ με τρίτη χώρα, η οποία περιείχε συγκεκριμένες διατάξεις για την ελεύθερη διακίνηση εργαζομένων.

²³ Το 1977 συνάφθηκε μεταξύ των δυο μερών ένα τρίτο Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο, ύψους 310εκ. ECU το οποίο αφορούσε την περίοδο 1979-1981.

τουρκική πλευρά, δεδομένου της μη τήρησης των προβλεπόμενων υποχρεώσεων από την πλευρά της Τουρκίας για τη μείωση των δασμών.

Στο αποκορύφωμα της κρίσης των σχέσεων των δυο μερών, το 1978 η τουρκική κυβέρνηση προτείνει το πάγωμα όλων των υποχρεώσεων της προς την Κοινότητα ζητώντας δανειοδότηση, ενώ από τη μεριά της η Κοινότητα εκτιμώντας ότι τα τουρκικά αιτήματα είναι εξωφρενικά, αποφάσισε το 1979 το πάγωμα και των δικών της υποχρεώσεων έναντι της Τουρκίας.

Αξίζει, εν τούτοις, να σημειωθεί ότι εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης της περιόδου, τα κράτη-μέλη αναγκάζονται να επιβάλλουν ποσοστώσεις στα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα προέλευσης τρίτων χωρών χαμηλού κόστους, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας βάσει συμφωνίας που επιτεύχθηκε κατά τις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης.

Σε διεθνές επίπεδο, οι επιπτώσεις από την πρώτη πετρελαϊκή κρίση είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού ανεργίας στην Ευρώπη, τον περιορισμό της κυκλοφορίας του εργατικού δυναμικού από την Τουρκία στα κράτη-μέλη²⁴, αποδεικνύοντας μ' αυτό τον τρόπο τη δυσκολία της Κοινότητας να συμμορφωθεί με τις διατάξεις του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, αναφορικά με την ελεύθερη μετακίνηση των εργαζομένων.

Ενώ σε περιφερειακό επίπεδο, το στρατιωτικό πραξικόπημα στην Τουρκία το 1980 είχε ως άμεση συνέπεια να σταματήσει ο επίσημος πολυμερής διάλογος με τα κράτη μέλη καθώς και το πάγωμα του τέταρτου Χρηματοδοτικού Πρωτοκόλλου, ύψους 600εκ ECU.²⁵

Η πρώτη επιδίωξη της Τουρκίας, στα πλαίσια του Συμβουλίου Σύνδεσης το Σεπτέμβριο του 1986 ήταν η αναθέρμανση των σχέσεων της με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα μέσω της ενεργοποίησης της Συμφωνίας Σύνδεσης καθώς και του τέταρτου Χρηματοδοτικού Πρωτοκόλλου.

Στις 14 Απριλίου του 1987 η τουρκική κυβέρνηση υπέβαλε αίτηση για πλήρη ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία

²⁴ Πεσμαζόγλου Στεφ.(1993), *Ευρώπη-Τουρκία. Ιδεολογία και ρητορεία*, εκδ. Θεμέλιο, σελ. 31.

²⁵ Το εν λόγω Πρωτόκολλο μονογραφήθηκε μεν το 1980 όμως πάγωσε η διαδικασία σύναψης του, μετά από πρωτοβουλία της Δανίας, δεδομένου ότι η επιβολή στρατιωτικής δικτατορίας ακινητοποίησε τις σχέσεις μεταξύ των μερών. Η Ελλάδα υποστήριξε ότι η υπογραφή ενός τέτοιου Πρωτοκόλλου συνιστά μια πολιτική πράξη και όχι απλά την εξάλειψη μιας τεχνικής εκκρεμότητας στις σχέσεις ΕΟΚ-Τουρκίας. Το ζήτημα τέθηκε ξανά μ' έμφαση και τον Ιανουάριο του 1989 μονογραφήθηκε το 4^ο Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο, επιτρέποντας την τροποποίηση της ημερομηνίας της πενταετούς ισχύος του αντί της χρονικής περιόδου 1981-1986 σε 1989-1993.

απορρίφθηκε το 1989. Η Γνώμη της Επιτροπής²⁶, αν και ήταν αρνητική αναφορικά με την επερχόμενη ένταξη της Τουρκίας, περιελάμβανε ένα σύνολο μέτρων για την περαιτέρω σύσφιξη των σχέσεων Τουρκίας-Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Τα μέτρα που υποστηρίχθηκαν από την Επιτροπή στέφονταν γύρω από τέσσερις τομείς: ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης, επανάληψη και εντατικοποίηση της δημοσιονομικής συνεργασίας, προώθηση της βιομηχανικής και τεχνολογικής συνεργασίας και εμπλουτισμό των πολιτικών και πολιτισμικών δεσμών.

Η εγκαθίδρυση της τελωνειακής ένωσης το 1995 βάσει των διατάξεων της Συμφωνίας Σύνδεσης θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως η μέγιστη προτεραιότητα για την αυξανόμενη αλληλεξάρτηση και ολοκλήρωση μεταξύ της Τουρκίας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

2. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Ε. - ΤΟΥΡΚΙΑΣ

2.1. ΕΝΝΟΙΑ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Μια τελωνειακή ένωση είναι μια συμβατική σχέση μεταξύ των κρατών που τη συγκροτούν, με σκοπό την πλήρη εξάλειψη των μεταξύ τους τελωνειακών δασμών, και γενικότερα κάθε τελωνειακής επιβάρυνσης επιβαλλομένης κατά την εισαγωγή ή την εξαγωγή των προϊόντων τους, υιοθετώντας συγχρόνως κοινό δασμολόγιο έναντι τρίτων χωρών.

Η τελωνειακή ένωση είναι ένα ενιαίο και καθολικό σχήμα δασμολογικής πολιτικής στον εσωτερικό και εξωτερικό χώρο, και παρά το γεγονός ότι από πλευράς μεθοδολογίας προσιδιάζει με τη ζώνη ελεύθερων συναλλαγών, διαφέρει ως προς τη μεταχείριση του εξωτερικού χώρου, δεδομένου ότι στα πλαίσια μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών κάθε χώρα διατηρεί το δικό της τελωνειακό δασμολόγιο εισαγωγής έναντι των τρίτων χωρών.

Ειδικότερα, η εγκαθίδρυση της τελωνειακής ένωσης και της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων συνεπάγονται τα ακόλουθα²⁷:

²⁶ Βλ. Γνώμη της Επιτροπής «για την αίτηση προσχώρησης της Τουρκίας», SEC(89)2290 final της 18/12/1989.

²⁷ Βλ. Καρούζος Γ.(1982), *Οι εξωτερικές εμπορικές σχέσεις της ΕΟΚ*, εκδ. Παπαζήση.

- Την απαγόρευση επιβολής στις συναλλαγές μεταξύ των κρατών που τη συγκροτούν οποιουδήποτε εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού ή φόρου ισοδυνάμου αποτελέσματος εισαγωγής ή εξαγωγής.
- Την απαγόρευση θέσπισης στις συναλλαγές μεταξύ των μελών της, ποσοτικών περιορισμών εισαγωγής ή εξαγωγής ή μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος ή οποιασδήποτε άλλης ρύθμισης περιοριστικού χαρακτήρα.
- Την καθιέρωση ενός ενιαίου δασμολογίου για τις χώρες που συγκροτούν την τελωνειακή ένωση για τις εισαγωγές προϊόντων προέλευσης τρίτων χωρών.
- Την εναρμόνιση των τελωνειακών νομοθεσιών των κρατών μελών, ώστε να αποφευχθεί κάθε διαφοροποίηση στα τελωνειακά και δασμολογικά μέτρα που λαμβάνονται μεταξύ των κρατών μελών της καθώς και για να επιτευχθεί η άσκηση κοινής τελωνειακής πολιτικής έναντι τρίτων χωρών.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, η τελωνειακή ένωση αποτελεί ένα βήμα προς την απελευθέρωση του εμπορίου και γι' αυτό το λόγο πολλοί οικονομολόγοι υποστήριξαν ότι ο σχηματισμός τελωνειακών ενώσεων αυξάνει την ευημερία των μελών τους. Ο συλλογισμός ήταν ο ακόλουθος: Το ελεύθερο εμπόριο αυξάνει την ευημερία των χωρών που μετέχουν σε αυτό. Η τελωνειακή ένωση αποτελεί ένα βήμα προς το ελεύθερο εμπόριο. Άρα η τελωνειακή ένωση αυξάνει την ευημερία των μελών της.

Το αν η ευημερία θα αυξηθεί ή όχι θα εξαρτηθεί από α)το εάν ο σχηματισμός μιας τελωνειακής ενώσεως δημιουργεί εμπόριο ή β) συμβάλλει στην εκτροπή από το εμπόριο.²⁸ Ο σχηματισμός μιας τελωνειακής ένωσης δημιουργεί εμπόριο, όταν οι χώρες εξειδικεύονται σύμφωνα με το συγκριτικό τους πλεονέκτημα. Η ανάπτυξη του εμπορίου που προηγείται από την εξειδίκευση, οδηγεί στην εξίσωση των οριακών, λόγω μετασχηματισμού και υποκατάστασης, οικονομιών των κρατών μελών και συνεπώς στην αύξηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας. Εκτροπή από το εμπόριο υπάρχει όταν, συνέπεια του σχηματισμού της

²⁸ Κατά τον Viner, η ευημερία των μελών της τελωνειακής ένωσης αυξάνει μόνο όταν η τελωνειακή ένωση δημιουργεί εμπόριο.

τελωνειακής ένωσης, οι εισαγωγές από τον πιο φθηνό προμηθευτή μεταβιβάζονται στον πλέον ακριβό.²⁹

2.2. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Η Απόφαση 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης, η οποία υπογράφηκε στις 6 Μαρτίου του 1995 και η οποία άρχισε να ισχύει από την 1^η Μαρτίου 1996³⁰, αφορά την εφαρμογή της οριστικής φάσης της τελωνειακής ένωσης, βασιζόμενη στον απώτερο σκοπό της Συμφωνίας Σύνδεσης, την προσχώρηση της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Όπως άλλωστε αναφέρεται στο προοίμιο της Απόφασης « η σχέση σύνδεσης εισέρχεται στην οριστική φάση που βασίζεται στην τελωνειακή ένωση και που θα θέσει τέρμα στη μεταβατική φάση, με την εκπλήρωση εκ μέρους των δυο μερών των αμοιβαίων τους υποχρεώσεων και θα καθορίσει τις λεπτομέρειες για την αποτελεσματική λειτουργία της τελωνειακής ένωσης στο πλαίσιο της Συμφωνίας της Άγκυρας και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου», αντικατοπτρίζοντας ένα ποιοτικό άλμα από πολιτική και οικονομική άποψη.

Η λειτουργία της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα προϋποθέτει, εκ μέρους της τουρκικής πλευράς, νομικές και πρακτικές διευθετήσεις κυρίως στους τομείς εμπορικής πολιτικής και πολιτικής ανταγωνισμού, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τις κρατικές ενισχύσεις στις εξαγωγές, την τυποποίηση του ξένου εμπορίου, τα μέτρα παρακολούθησης και εξασφάλισης των εισαγωγών, και την διαχείριση των ποσοστώσεων.

Εντός του παραπάνω πλαισίου εντάσσεται και το νέο καθεστώς εισαγωγών, που καλούταν να εφαρμοστεί η Τουρκία από 1/1/1996. Με το καθεστώς αυτό ολοκληρώνεται η κατάργηση των τελωνειακών τελών στα βιομηχανικά προϊόντα που εισάγονται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα,

²⁹ Γιαννακόπουλος Νικ. & Δημόπουλος Γ.(2001), «Τελωνειακές ενώσεις και ενιαία αγορά», στο Δημόπουλος Γ., Μπάλας Ν. & Χασσίδ Ι. (επιμ.) *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές. Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές. Τόμος Β΄*, εκδ. Σιδέρης, σελ.30.

³⁰ Απόφαση 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΚ-Τουρκίας της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την εφαρμογή της οριστικής φάσης της τελωνειακής ένωσης», ΕΕ L 035 της 13/02/1996.

σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα των 22 ετών που προβλέπεται από τη Συμφωνία Σύνδεσης.

2.2.1. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ

Η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης καθόρισε τους κανόνες για τη λειτουργία και την υλοποίηση της τελωνειακής ένωσης ΕΚ-Τουρκίας, περιλαμβάνοντας έξι βασικά κεφάλαια τα οποία αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων και την εμπορική πολιτική, αγροτικά προϊόντα, τελωνειακά θέματα, προσέγγιση των νομοθεσιών σε διάφορους οικονομικούς τομείς καθώς και θεσμικές και τελικές διατάξεις.

Βάσει της Απόφασης 1/95, η τελωνειακή ένωση αναφέρεται σε εμπορεύματα τα οποία, πρώτον, παράγονται στην Κοινότητα ή στην Τουρκία, συμπεριλαμβανομένων εκείνων τα οποία έχουν εξ ολοκλήρου ή εν μέρει ληφθεί ή παραχθεί από προϊόντα προελεύσεως τρίτων χωρών, τα οποία τελούν σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Κοινότητα ή στην Τουρκία και δεύτερον, εμπορεύματα προελεύσεως τρίτων χωρών που τελούν σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Κοινότητα ή στην Τουρκία.³¹

Η τελωνειακή ένωση απελευθερώνει τη διακίνηση όλων των προϊόντων, πλην των γεωργικών, τα οποία παράγονται στην Κοινότητα ή στην Τουρκία και προβλέπει την κατάργηση των τελωνειακών δασμών, των φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος και τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών και εξαγωγών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών. Απαγορεύεται επίσης η επιβολή νέων δασμών και νέων φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος μετά την έναρξη ισχύος της τελωνειακής ένωσης.

Επιπλέον, η Τουρκία έχει 5 χρόνια από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Συμφωνίας για την Τελωνειακή ένωση για να ενσωματώσει στο εσωτερικό της νομικό σύστημα τις κοινοτικές πράξεις που απαιτούνται, προκειμένου τα καταργηθούν τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο.

Εξαιρέσεις στην ελεύθερη κυκλοφορία δικαιολογούνται από λόγους δημόσιας ηθικής, δημόσιας τάξεως, δημόσιας ασφάλειας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, των ζώων ή των φυτών, προστασίας

³¹ Άρθρο 3, *Ibid.*

των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική και αρχαιολογική αξία ή προστασία της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας.³²

Επιπλέον, η Τουρκία θα πρέπει να εναρμονίσει την εμπορική της πολιτική με αυτή της Κοινότητας και να εφαρμόζει έναντι τρίτων χωρών διατάξεις και μέτρα εφαρμογής που εντάσσονται στο κοινοτικό πλαίσιο. Η Τουρκία θα πρέπει να εφαρμόζει την ίδια εμπορική πολιτική με την Κοινότητα και στον κλωστοϋφαντουργικό τομέα³³, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου XXIV της GATT.³⁴

Σύμφωνα με την εν λόγω Απόφαση, η Τουρκία επιπλέον υιοθετεί τους συντελεστές Κοινού Δασμολογίου για τις εισαγωγές από τρίτες χώρες, εφαρμόζοντας παράλληλα, τους συντελεστές προστασίας της Κοινότητας για χώρες εκτός της τελωνειακής ένωσης. Ωστόσο, με απόφαση του Συμβουλίου Σύνδεσης, η Τουρκία επιτρέπεται να εφαρμόζει τελωνειακούς δασμούς, πάνω απ'αυτούς που αναφέρονται ρητώς στο Κοινό Τελωνειακό Δασμολόγιο για ορισμένα προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες και να υιοθετήσει σταδιακά του συντελεστές του Κοινού Δασμολογίου γι' αυτά τα προϊόντα έως την 1^η Ιανουαρίου 2001. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται όμως, η Τουρκία να εφαρμόζει ως προς οποιοδήποτε προϊόν τελωνειακό δασμό χαμηλότερο από τον δασμό του Κοινού Δασμολογίου.

Υιοθετώντας το Κοινό Δασμολόγιο και όλες τις σχετικές διατάξεις αναφορικά με την τελωνειακή ένωση, δεν θεωρείται ικανοποιητικό για την ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης. Η εμπορική πολιτική της Τουρκίας οφείλει επίσης, να εναρμονιστεί με την Κοινή Εμπορική Πολιτική της Κοινότητας. Μέσα σε μια πενταετία η Τουρκία πρέπει να ευθυγραμμιστεί προοδευτικά με το προτιμησιακό τελωνειακό καθεστώς της Κοινότητας. Γι' αυτό το σκοπό καλείται να διαπραγματευτεί συμφωνίες, σε αμοιβαία προνομιακή βάση, με τις σχετικές χώρες.³⁵

³² Βλ. άρθρα 4,5,6,7,8, *Ibid*.

³³ Η Τουρκία θα έπρεπε να υπογράψει διμερείς «συμφωνίες ποσοστώσεων» για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και έτοιμα ενδύματα που θα εισαγάγει από 45 χώρες στις οποίες η ΕΕ εφαρμόζει ποσοστώσεις. Η ΕΕ από την πλευρά όφειλε να άρει τις ποσοστώσεις που είχε επιβάλλει στις τουρκικές εξαγωγές κλωστοϋφαντουργικών- ετοίμων ενδυμάτων. Βλ. Καζάκος Πάνος & Λιαργκόβας Παν.(1997), *Η ελληνοτουρκική οικονομική συνεργασία*, εκδ. Παπαζήση, σελ. 125.

³⁴ Άρθρο 12, Απόφαση 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΚ-Τουρκίας της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την εφαρμογή της οριστικής φάσης της τελωνειακής ένωσης» .

³⁵ Άρθρο 13-16, *Ibid*.

2.2.2. ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Τα γεωργικά προϊόντα εξαιρούνται από την τελωνειακή ένωση, αν και αναφέρεται ότι στόχος είναι να επέλθει στο μέλλον η ελεύθερη κυκλοφορία και των γεωργικών προϊόντων, όπως προβλέπεται στα άρθρα 32 έως 32 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου. Προκειμένου να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, η Τουρκία αναλαμβάνει την υποχρέωση να εναρμονιστεί με την Κοινή Αγροτική Πολιτική.

Από την πλευρά της Κοινότητας πρέπει κατά τη διαμόρφωση της γεωργικής της πολιτικής, να λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα της τουρκικής γεωργίας και να πραγματοποιεί διαβουλεύσεις με την τουρκική πλευρά όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Το Συμβούλιο Σύνδεσης έκρινε έτσι, ότι είναι αναγκαία μια πρόσθετη, χωρίς να γίνεται σαφές, χρονική περίοδος για να εκπληρωθούν οι προϋποθέσεις καθιέρωσης της ελεύθερης διακίνησης των γεωργικών προϊόντων.³⁶

Βάσει των διατάξεων της Συμφωνίας Σύνδεσης η τελωνειακή ένωση καλύπτει όλα τα προϊόντα πλην των αγροτικών προϊόντων. Όμως τι ακριβώς προβλέπεται για τα μεταποιημένα αγροτικά προϊόντα, τα οποία δεν είναι καθαρά βιομηχανικά προϊόντα, όμως περιέχουν σε μεγάλο μέρος τους το «γεωργικό στοιχείο»; Το γεωργικό στοιχείο προκύπτει από το άθροισμα των ποσοτήτων των βασικών γεωργικών προϊόντων, οι οποίες θεωρείται ότι έχουν χρησιμοποιηθεί για την παρασκευή του εν λόγω εμπορεύματος πολλαπλασιαζόμενων με το βασικό ποσό που αντιστοιχεί σε κάθε ένα από τα εν λόγω βασικά γεωργικά προϊόντα.³⁷ Η Τουρκία αυθαιρέτως εντάσσει στην κατηγορία και όλα τα μεταποιημένα αγροτικά προϊόντα, τα οποία επίσης αποκλείονται.

2.2.3. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Δεδομένου ότι τελωνειακή ένωση σημαίνει όχι μόνο κατάργηση και μείωση των δασμών, των ποσοτικών περιορισμών καθώς και των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος αλλά εξίσου συμμόρφωση του τουρκικού δασμολογίου προς το Κοινό Δασμολόγιο, καθίσταται προφανές ότι η

³⁶ Άρθρο 24, *Ibid.*

³⁷ Το Παράρτημα 5 της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης αναφέρει τα βασικά ποσά για τα βασικά γεωργικά προϊόντα (Ecu/ 100kg) που εφαρμόζει η Τουρκία στις εισαγωγές καταγωγής τρίτων χωρών εκτός Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Τουρκία θα πρέπει να αναδιοργανώσει τα τελωνεία της και να θεσπίσει διατάξεις βάσει του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα.

Οι διατάξεις αυτές που θα βασίζονται σε κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας³⁸ αφορούν μια σειρά από τομείς, όπως καταγωγή των εμπορευμάτων, δασμολογητέα αξία των εμπορευμάτων, είσοδο των εμπορευμάτων στο έδαφος της τελωνειακής ένωσης, τελωνειακή διασάφηση, θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία, καθεστώτα αναστολής και οικονομικά τελωνειακά καθεστώτα, κυκλοφορία εμπορευμάτων, τελωνειακή οφειλή και δικαίωμα προσφυγής.³⁹

Επιπλέον, η Τουρκία θα πρέπει να θεσπίσει μέτρα τα οποία θα απαγορεύσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων παραποίησης και απομίμησης καθώς επίσης και μέτρα περί δικαιολογητικών καταγωγής ορισμένων υφαντουργικών προϊόντων εισαγομένων στην Κοινότητα.

Καθίσταται σαφές ότι η αμοιβαία συνδρομή και η συνεργασία μεταξύ των διοικητικών αρχών επί τελωνειακών θεμάτων είναι εξαιρετικά σημαντική για την επιτυχή εφαρμογή της τελωνειακής ένωσης. Παρ'όλα αυτά τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν το δικαίωμα να παρεκκλίνουν από αυτή την υποχρέωση παροχής συνδρομής σε περιπτώσεις κατά τις οποίες θα ήταν ενδεχόμενο να θιχτεί η κυριαρχία της Τουρκίας ή ενός κράτους μέλους της Κοινότητας, να θιχτεί η δημόσια τάξη, η ασφάλεια τους ή άλλα θεμελιώδη συμφέροντα, να αφορά συναλλαγματικές ή φορολογικές ρυθμίσεις ή να παραβιάζε βιομηχανικό, εμπορικό ή επαγγελματικό απόρρητο.⁴⁰

³⁸ Η τελωνειακή νομοθεσία σχετικά με τα τελωνεία και κυρίως ο νόμος για τα τελωνεία του 1970 (N 1615) ήταν στο μεγαλύτερο τους μέρος βασισμένοι στις ίδιες διεθνείς τελωνειακές συμφωνίες και ως επί το πλείστον τροποποιημένοι με σκοπό τη συμμόρφωση προς τις αντίστοιχες κοινοτικές διατάξεις. Παρόλο που ένας νέος νόμος, με πάνω από 250 άρθρα τα οποία καλύπτουν όλα τα θέματα των διαφόρων τομέων του τελωνειακού κώδικα, θεσμοθετήθηκε, εξαιτίας του βεβαρημένου κοινοβουλευτικού χρονοδιαγράμματος δεν έχει ακόμη υιοθετηθεί. Γι' αυτό το λόγο, μια σειρά από κανονισμούς και διατάγματα έχουν εκδοθεί για την ολοκλήρωση της υπάρχουσας νομοθεσίας.

³⁹ Άρθρο 28, Απόφαση 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΚ-Τουρκίας της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την εφαρμογή της οριστικής φάσης της τελωνειακής ένωσης».

⁴⁰ Άρθρο 9, Παράρτημα 7, *Ibid.*

2.2.4. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ

Για την επιτυχή ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης, η Τουρκία οφείλει να προσεγγίσει την κοινοτική νομοθεσία στους τομείς της πνευματικής, βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, του ανταγωνισμού, των κρατικών ενισχύσεων, καθώς και της άμεσης και έμμεσης φορολογίας.⁴¹

2.2.4.1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Για να λειτουργήσει εύρυθμα η τελωνειακή ένωση, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αμοιβαία προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής, βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, η οποία περιλαμβάνει τα δικαιώματα δημιουργού και συγγενή δικαιώματα, τις ευρεσιτεχνίες, τα βιομηχανικά σχέδια, τις γεωγραφικές ενδείξεις, τα εμπορικά σήματα και τα σήματα υπηρεσιών και την προστασία έναντι του αθέμιτου ανταγωνισμού.

Στη Συμφωνία Τελωνειακής ένωσης αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν τη σημασία που αποδίδουν στις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου που συμφωνήθηκε στο πλαίσιο των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης.

Η Τουρκία επιδιώκοντας να εξασφαλιστεί εκ μέρους της ο βαθμός προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής, βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, που να είναι συμβατός με τον αντίστοιχο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όφειλε πριν από την έναρξη της Συμφωνίας να προσχωρήσει σε μια σειρά από συμβάσεις αντιστοίχου περιεχομένου. Οι εν λόγω συμβάσεις είναι η Πράξη των Παρισίων του 1971 της Σύμβασης της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων, η Σύμβαση της Ρώμης του 1961 για την προστασία των καλλιτεχνών ερμηνευτών, των παραγωγών φωνογραφημάτων και των οργανισμών ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, η Πράξη της Στοκχόλμης του 1967 της Σύμβασης των Παρισίων για την προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, η Συμφωνία της Νίκαιας σχετικά με τη διεθνή ταξινόμηση των αγαθών και

⁴¹ Το Κεφάλαιο IV της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης βασίζεται στον Τίτλο I, Μέρος III της Συνθήκης της Ρώμης το οποίο αφορά κανόνες ανταγωνισμού, φορολογικές διατάξεις και προσέγγιση νομοθεσιών για την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

των υπηρεσιών για τους σκοπούς της καταχώρησης σημάτων και η Συνθήκη για την Συνεργασία στον τομέα των Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας του 1970.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης για τη νομοθετική εναρμόνιση με το κοινοτικό κεκτημένο, η Τουρκία όφειλε πριν από την έναρξη της εν λόγω Συμφωνίας να θεσπίσει εσωτερική νομοθεσία αντίστοιχη με τη νομοθεσία της Κοινότητας στους τομείς των δικαιωμάτων δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων, των ευρεσιτεχνιών, των εμπορικών σημάτων και των σημάτων υπηρεσιών, των βιομηχανικών σχεδίων, της προστασίας των γεωγραφικών ενδείξεων και νομοθεσία για την επιβολή μέτρων στα σύνορα κατά των παραβιάσεων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.⁴²

Επιπλέον, μέσα σε μια περίοδο τριών ετών από την έναρξη ισχύος της Συμφωνίας, η Τουρκία οφείλει να προσχωρήσει σε μια σειρά συμβάσεων, υπό την προϋπόθεση ότι μετέχει σ'αυτές η Κοινότητα ή όλα τα μέλη της. Οι εν λόγω συμβάσεις είναι το Πρωτόκολλο του 1989 στη Συμφωνία της Μαδρίτης σχετικά με τη διεθνή καταχώρηση των σημάτων, η Συνθήκη της Βουδαπέστης του 1977 σχετικά με τη διεθνή αναγνώριση της κατάθεσης μικροοργανισμών στο πλαίσιο διαδικασιών για την απονομή διπλώματος ευρεσιτεχνίας και η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία νέων φυτικών ποικιλιών του 1991.⁴³

Στην προσπάθεια της να προετοιμάσει τη χώρα για πλήρη ένταξη, η Τουρκία προχώρησε σε εκτεταμένες αλλαγές στη νομοθεσία της. Εν όψει της ολοκλήρωσης της τελωνειακής ένωσης, η οποία αποτελεί τον πυρήνα της οριστικής φάσης της Συμφωνίας Σύνδεσης, η τουρκική Βουλή, το Συμβούλιο των Υπουργών και σχεδόν όλα τα υπουργεία και οι δημόσιοι φορείς θέσπισαν σειρά νόμων, κανονισμών, διαταγμάτων και άλλων μορφών νομοθετικών και διοικητικών πράξεων επιδιώκοντας τη συμμόρφωση με το *acquis communautaire*.

⁴² Το αργότερο δυο έτη μετά την έναρξη ισχύος της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης, η Τουρκία θα εγκρίνει νομοθεσία, προκειμένου να εξασφαλίσει τη δυνατότητα διπλώματος ευρεσιτεχνίας για τα προϊόντα και τις μεθόδους του φαρμακευτικού τομέα.

⁴³ Βλ. Παράρτημα 8, Απόφαση 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΚ-Τουρκίας της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την εφαρμογή της οριστικής φάσης της τελωνειακής ένωσης».

Ειδικότερα, η τουρκική βουλή θέσπισε νόμους για την επικύρωση των προαναφερθέντων συμβάσεων που όφειλε να προσχωρήσει πριν την έναρξη της Συμφωνίας Σύνδεσης και συγκεκριμένα της Πράξης των Παρισίων, της Σύμβασης της Ρώμης, της Πράξης της Στοκχόλμης, της Συμφωνίας της Νίκαιας και της Συνθήκης ΡCT εντός του έτους 1995. Επιπλέον, θεσπίστηκε διάταγμα του 1995 για την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, το οποίο επέφερε σημαντικές αλλαγές στον προηγούμενο νόμο του 1879. Ακόμη, εξίσου σημαντικός είναι ο νόμος 554 για την εγκαθίδρυση του Τουρκικού Ινστιτούτου Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας, ο νόμος για την προστασία των βιομηχανικών σχεδίων και το διάταγμα για την προστασία των εμπορικών σημάτων.

2.2.4.2. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Η Τουρκία καλείται να εφαρμόσει όλους τους κανόνες ανταγωνισμού που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση, απαγορεύοντας τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, τις αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε πρακτική, που έχουν ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού.

Είναι ασυμβίβαστο με την εύρυθμη λειτουργία της τελωνειακής ένωσης και απαγορεύεται κάθε μέτρο που συνίσταται στον καθορισμό των τιμών της αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, στον περιορισμό ή έλεγχο της παραγωγής, της διάθεσης, της τεχνολογικής ανάπτυξης ή των επενδύσεων, στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών, στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού και στην εξάρτηση της σύναψης σύμβασης από την αποδοχή εκ μέρους των συναλλασσομένων, πρόσθετων παροχών, που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων.

Ασυμβίβαστη με την τελωνειακή ένωση θεωρείται και η καταχρηστική εκμετάλλευση από μια ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης στο σύνολο τους ή σε σημαντικό τμήμα του εδάφους της Κοινότητας ή της Τουρκίας και η εν λόγω κατάχρηση συνίσταται στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δίκαιων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων αθέμιτων όρων συναλλαγής, στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής ανάπτυξης επί ζημία των καταναλωτών, στην εφαρμογή

άνισων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό και στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή πρόσθετων παροχών που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

Επίσης, οι κρατικές ενισχύσεις κρίνονται ασυμβίβαστες με την τελωνειακή ένωση και κατά συνέπεια απαγορεύονται οι ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή με κρατικούς πόρους από τα κράτη-μέλη της Κοινότητας ή από την Τουρκία και που νοθεύουν τον ανταγωνισμό. Εξαιρέση στα παραπάνω αποτελούν οι περιπτώσεις όπου πρόκειται για ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους καταναλωτές, για την επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα ή για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών της Τουρκίας.

Προκειμένου να επιτευχθεί η οικονομική ολοκλήρωση μέσω της τελωνειακής ένωσης, η Τουρκία σύμφωνα με τις διατάξεις της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης πρέπει να εξασφαλίσει ότι η νομοθεσία της στον τομέα των κανόνων ανταγωνισμού συμμορφώνεται με την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Για την επίτευξη των παραπάνω, η Τουρκία πρέπει να θεσπίσει νόμο με τον οποίο θα απαγορεύεται στις επιχειρήσεις να συμπεριφέρονται με τρόπους που περιγράφονται στα άρθρα 85 και 86 (νυν 81 και 82) της Συνθήκης Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η Τουρκία οφείλει ακόμα, εντός ενός έτους, να διασφαλίσει την εφαρμογή των αρχών που περιέχονται στις κανονιστικές ρυθμίσεις που ισχύουν στην Κοινότητα και αφορούν τις διάφορες εξαιρέσεις ανά κατηγορία, καθώς και των αρχών που περιέχονται στη νομολογία την οποία αναπτύσσουν οι κοινοτικές χώρες. Η Τουρκία, επίσης, οφείλει να προσαρμόσει όλες τις ενισχύσεις που χορηγεί στον τομέα των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των ειδών ένδυσης στους κανόνες που ισχύουν στο πλαίσιο των κοινοτικών συστημάτων αρχών και κατευθυντηρίων γραμμών δυνάμει των άρθρων 92 και 93 (νυν 87 και 88) της Συνθήκης Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Τα προαναφερθέντα άρθρα για τον ανταγωνισμό που περιλαμβάνονται στη Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης είναι ουσιαστικά τα ίδια με τις αντίστοιχες διατάξεις της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Το

Συμβούλιο Σύνδεσης θεσπίζει με απόφαση τους κανόνες που απαιτούνται για την εφαρμογή των παραπάνω άρθρων, βασιζόμενο επίσης στη γνώμη της Μικτής Επιτροπής. Η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης επιβάλλει μια σειρά απαιτήσεων, με τις οποίες η Τουρκία οφείλει να συμμορφωθεί ώστε να μην αποκλίνει από την δομή της τελωνειακής ένωσης. Δεδομένου ότι κατά την περίοδο σύναψης της Συμφωνίας η ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης θεωρούταν απλά ένα μεταβατικό ή προσωρινό μέτρο το οποίο θα οδηγούσε στην πλήρη ένταξη, ένας νόμος σε εθνικό επίπεδο σχετικά με τον ανταγωνισμό κρινόταν απαραίτητος. Ενδεχομένως όμως μια τέτοια απαίτηση να θεωρείται και υπερβολική, δεδομένου ότι ένα πλήρες κράτος-μέλος, όπως η Ιταλία, δεν είχε εθνικό νόμο για τον ανταγωνισμό μέχρι το 1990. Η Τουρκία θέσπισε νόμο για τον ανταγωνισμό το Δεκέμβριο του 1994, βάσει των αντιστοίχων άρθρων περί ανταγωνισμού της Συνθήκης της Ρώμης.

2.2.4.3. ΜΕΣΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Σε μια τελωνειακή ένωση καθίσταται σαφές ότι οποιοσδήποτε ισχυρισμός αναφορικά με ντάμπινγκ θεωρείται σχεδόν αδιανόητος, δεδομένου ότι με την ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης τέτοιες περιπτώσεις θα εξαλειφθούν. Η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης ΕΚ-Τουρκίας περιλαμβάνει ειδικό τμήμα με τίτλο «μέσα εμπορικής πολιτικής».

Σύμφωνα με τις διατάξεις της Συμφωνίας, το Συμβούλιο Σύνδεσης υποχρεούται να επανεξετάζει, μετά από αίτηση, την αρχή της εφαρμογής μέσων εμπορικής άμυνας διαφορετικών από τις διασφαλίσεις που εφαρμόζει ένα συμβαλλόμενο μέρος στις σχέσεις του με το άλλο μέρος. Όταν το Συμβούλιο αποφασίσει ότι η Τουρκία έχει εφαρμόσει το κοινοτικό κερτημένο όσον αφορά τον ανταγωνισμό καθώς και θέματα τα οποία αφορούν την εσωτερική αγορά, δύναται να αναστείλει την εφαρμογή των μέσων αυτών. Άλλωστε, στόχος του Συμβουλίου είναι η παροχή εγγυήσεων κατά του αθέμιτου ανταγωνισμού, παρόμοιες με αυτές που υπάρχουν στην εσωτερική αγορά.

Επιπλέον, το άρθρο 47 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, καθορίζει ένα πολύ ενεργό ρόλο του Συμβουλίου σε περιπτώσεις ντάμπινγκ. Πράγματι, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, το Συμβούλιο Σύνδεσης είχε

τη δυνατότητα να απευθύνει συστάσεις στο πρόσωπο το οποίο ασκούσε τέτοιες πρακτικές, με σκοπό την καταπολέμηση τους. Συχνά όμως, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, αντί της χρήσης της παραπάνω μεθόδου, η Επιτροπή διεξήγαγε έρευνες χωρίς την οποιαδήποτε ανάμειξη του Συμβουλίου Σύνδεσης.

2.2.4.4. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Σκοπός της Συνθήκης της Ρώμης είναι να εμποδίσει τα κράτη-μέλη να θεσπίσουν προστατευτικά μέτρα μέσω μεροληπτικής φορολογίας. Γι' αυτό το λόγο το άρθρο 95 της Συνθήκης, σύμφωνα με το οποίο απαγορεύει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στα προϊόντα άλλων κρατών μελών εσωτερικούς φόρους οποιασδήποτε φύσεως, ανωτέρους από εκείνους που επιβαρύνουν άμεσα ή έμμεσα τα ομοειδή εθνικά προϊόντα. Απαγορεύει επίσης, στα κράτη μέλη να επιβάλλουν στα προϊόντα των άλλων κρατών μελών εσωτερικούς φόρους, η φύση των οποίων οδηγεί έμμεσα στην προστασία άλλων προϊόντων.

Βάσει των παραπάνω, αντίστοιχες είναι και οι διατάξεις της Συμφωνίας που αφορούν την άμεση και έμμεση φορολογία. Όπως αναφέρεται, απαγορεύεται η επέκταση φορολογικών πλεονεκτημάτων, που έχει παραχωρήσει κάθε μέρος βάσει διεθνών ή εσωτερικών δεσμεύσεων. Ακόμη, απαγορεύεται ρητά η παρεμπόδιση θεσπίσεως ή εφαρμογής από κάθε μέρος οποιουδήποτε μέτρου, το οποίο αποσκοπεί στο να αποτρέψει την φοροαποφυγή ή φοροδιαφυγή.

Όσον αφορά την έμμεση φορολογία, τα συμβαλλόμενα μέρη δεν επιτρέπεται να επιβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στα προϊόντα του άλλου μέρους εσωτερικούς φόρους, πέραν εκείνων που επιβάλλονται άμεσα ή έμμεσα στα ομοειδή εγχώρια προϊόντα. Είναι επίσης υποχρεωμένα να καταργήσουν τις τυχόν υφιστάμενες, κατά την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης, διατάξεις που αντίκειται στους ανωτέρω κανόνες.⁴⁴

⁴⁴ Κεφάλαιο V, *Ibid.*

2.2.5. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης προβλέπει την λειτουργία Μικτής Επιτροπής για την τελωνειακή ένωση ΕΚ-Τουρκίας, η οποία απαρτίζεται από εκπροσώπους των συμβαλλομένων μερών. Η Επιτροπή αυτή έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα, διατυπώνει συστάσεις στο Συμβούλιο Σύνδεσης και εκδίδει γνωμοδοτήσεις με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία της τελωνειακής ένωσης. Στα πλαίσια της Μικτής Επιτροπής, τα συμβαλλόμενα μέρη ανταλλάσσουν πληροφορίες και απόψεις γύρω από κάθε ζήτημα που άπτεται της εφαρμογής της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης και το οποίο παρουσιάζει δυσκολίες.

Επιπλέον, κάθε φορά που η Κοινότητα θεσπίζει νομοθεσία σε τομέα που παρουσιάζει άμεσα ενδιαφέρον για τη λειτουργία της τελωνειακής ένωσης, οφείλει να ζητάει τη γνώμη Τούρκων εμπειρογνώμωνων και να ενημερώσει αμέσως την Τουρκία στο πλαίσιο της Μικτής Επιτροπής. Μετά τις επίσημες διαβουλεύσεις με τους εμπειρογνώμονες των κρατών μελών και τις αντίστοιχες άτυπες των Τούρκων εμπειρογνώμωνων, η Επιτροπή θα μεταφέρει τις προτάσεις της στο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όπου όλα τα κράτη μέλη αντιπροσωπεύονται από ομάδες εργασίες στο COREPER και στο Συμβούλιο των Υπουργών. Δεδομένου ότι τα μέρη οφείλουν να λειτουργούν καλοπίστως κατά το στάδιο ενημερώσεως και διαβουλεύσεων και ότι η Τουρκία δεν αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Επιτροπή θα της αποστέλλει αντίγραφο των διαβουλεύσεων.

2.2.6. ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Στην Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης δεν συμπεριλήφθηκαν θέματα που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων, τα οποία ωστόσο, είχαν αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενης συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Τουρκίας.

Στη Συμφωνία Σύνδεσης αναφέρεται σχετικά με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στο άρθρο 14 ότι τα συμβαλλόμενα μέρη « συμφωνούν να εμπνέονται από τα άρθρα 55,56 και 58 μέχρι 65 της Συνθήκης περί

Ιδρύσεως της Κοινότητας για την κατάργηση μεταξύ τους των περιορισμών στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών.⁴⁵

Όσον αφορά την κίνηση κεφαλαίων, σύμφωνα με το Πρόσθετο Πρωτόκολλο, τα συμβαλλόμενα μέρη, στο βαθμό που η οικονομική τους κατάσταση το επέτρεπε, αναλάμβαναν τη δέσμευση να μην εισάγουν νέους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων και να απλοποιήσουν τις διατυπώσεις που εφαρμόζονται στη μεταφορά κεφαλαίων.

Βάσει της Συμφωνίας Σύνδεσης και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, το Συμβούλιο Σύνδεσης έπρεπε να είχε εκδώσει έως το Νοέμβριο 1986 τις απαραίτητες εκτελεστικές διατάξεις για να εξασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας, κάτι το οποίο δεν κατέστη δυνατό.

Στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων της Συμφωνίας για την Τελωνιακή Ένωση, η Τουρκία δέχτηκε, κατόπιν αιτήσεων από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να αναβληθεί η εξέταση του θέματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, καθώς και των συναφών θεμάτων για το δικαίωμα εγκατάστασης και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.⁴⁶

Παρά τις σχετικές ρυθμίσεις του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου και τις έντονες πιέσεις της τουρκικής πλευράς, η Συμφωνία για την εφαρμογή της Τελωνιακής Ένωσης δεν συμπεριέλαβε το θέμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και κατά συνέπεια αναβλήθηκαν όλες οι συζητήσεις που αφορούσαν στην ελεύθερη μετακίνηση, στις συνθήκες εργασίας, στην απασχόληση και στα δικαιώματα των τούρκων εργαζομένων στα κράτη μέλη της ΕΕ.

⁴⁵ Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στη θέσπιση διατάξεων που στοχεύουν στην απελευθέρωση των μεταφορών στο Πρόσθετο Πρωτόκολλο.

⁴⁶ Οι συμφωνίες του Schengen έχουν, ωστόσο, επιπτώσεις στην ελεύθερη κυκλοφορία των Τούρκων εργαζομένων. Οι Τούρκοι υπήκοοι, που κατοικούν νομίμως σε χώρα που έχει υπογράψει τις συμφωνίες αυτές θα έχουν το δικαίωμα να ταξιδεύουν χωρίς βίζα ανάμεσα στις χώρες αυτές, βάσει της άδειας διαμονής τους. Βλ. Βλ. Καζάκος Πάνος & Λιαργκόβας Παν. (1997), *Η ελληνοτουρκική οικονομική συνεργασία*, εκδ. Παπαζήση, σελ. 125.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι η Συμφωνία για την εφαρμογή της Τελωνειακής Ένωσης χαρακτηρίζεται από μία έντονη ασυμμετρία και τούτο για δύο λόγους.

Αφενός, η ΕΕ εξασφάλισε όλες τις προϋποθέσεις για την διείσδυσή της στην αγορά της Τουρκίας και την προώθηση των πολιτικοοικονομικών της στόχων στην ευρύτερη γεωγραφική περιφέρεια της Κεντρικής Ασίας, ενώ ταυτόχρονα εξαίρεσε από την Τελωνειακή Ένωση όλα τα θέματα που θα έθιγαν τα συμφέροντά της, όπως π.χ. την ελεύθερη κυκλοφορία των αγροτικών προϊόντων και την ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων.

Αφετέρου, και με δεδομένη την μέχρι σήμερα υλοποίηση των διατάξεων των δύο βασικών συμβατικών κειμένων που διέπουν τις σχέσεις ανάμεσα στην Κοινότητα και την Τουρκία, η τελευταία καλείται να προσαρμοσθεί σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό στις επιταγές της Συμφωνίας για την εφαρμογή της Τελωνειακής Ένωσης, αφού η ΕΕ έχει ανοίξει την αγορά της στην πλειοψηφία των βιομηχανικών προϊόντων τουρκικής προέλευσης, ενώ η σταδιακή ελευθέρωση των εισαγωγών κοινοτικών προϊόντων στην τουρκική αγορά δεν προωθήθηκε με τους προβλεπόμενους ρυθμούς. Επιπλέον, η Τουρκία οφείλει να υιοθετήσει το κοινοτικό κεκτημένο, κυρίως σε ότι αφορά στην πολιτική του ανταγωνισμού και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, γεγονός όχι μόνο επώδυνο, αλλά δύσκολο και ζημιογόνο -ιδίως υπό καθεστώς πολιτικής ρευστότητας- για μία χώρα που στηρίζει την παραγωγική της δομή στην πολιτική των επιδοτήσεων, των αντιγραφών και απομιμήσεων και της παραβίασης των κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με Δήλωση της Κοινότητας, προσαρτημένη στη Συμφωνία για την Τελωνειακή Ένωση, οι ισχύουσες σήμερα περιοριστικές ρυθμίσεις για την εισαγωγή στην κοινοτική αγορά κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων από την Τουρκία θα αρθούν μόνο εάν θα διαπιστωθεί ότι η Τουρκία έθεσε σε ισχύ τα σχετικά με τον ανταγωνισμό, την πνευματική, βιομηχανική και εμπορική ιδιοκτησία, καθώς και με τις κρατικές ενισχύσεις, μέτρα.

2.3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Με την άρση του ελληνικού βέτο κατά τη διάρκεια του Συμβουλίου Σύνδεσης, της 6^{ης} Μαρτίου 1995, η Κοινότητα με Δήλωση της ανακοίνωσε την επανάληψη της χρηματοδοτικής συνεργασίας με την Τουρκία, προκειμένου να στηριχθεί η τουρκική οικονομία και ιδιαίτερα η βιομηχανία της, ώστε να αντέξει τον ανοιχτό ανταγωνισμό που υπόσχεται η τελωνειακή ένωση και τις δυσκολίες που θα ανακύψουν άμεσα από την άρση των δασμών και την αναμενόμενη επιδείνωση του εμπορικού της ισοζυγίου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενέκρινε οικονομική βοήθεια ύψους περίπου 2,2 δις ECU για την επόμενη πενταετία, προκειμένου να βοηθήσει την Τουρκία στην προσαρμογή της βιομηχανίας της στον ανταγωνισμό που επιφέρει η τελωνειακή ένωση, να βελτιώσει τη σύνδεση της με την Ευρωπαϊκή Ένωση σε επίπεδο υποδομής και να μειώσει το οικονομικό χάσμα μεταξύ Τουρκίας και Κοινότητας.

Ειδικότερα η χρηματοδοτική βοήθεια προς την Τουρκία περιελάμβανε:

- Πιστώσεις από τον προϋπολογισμό συνολικού ύψους 375εκ. ECU, οι οποίες θα διατεθούν για την συνεργασία με την Τουρκία στην πενταετία 1996-2001.
- Δάνεια ύψους 300-400εκ. ECU από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, στο πλαίσιο της νέας μεσογειακής πολιτικής χρηματοδότησης έργων υποδομής στους τομείς του περιβάλλοντος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών.
- Πρόσθετο δάνειο της ΕΤΕπ έως και 750εκ. ECU για την περίοδο 1996-2000 για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της τουρκικής οικονομίας.
- Περίπου 750εκ. ECU από τον προϋπολογισμό της ΕΕ και δάνεια στα πλαίσια προγράμματος βοήθειας για όλες τις μεσογειακές χώρες για το 1996.
- Δυνατότητα συμπληρωματικής μακροοικονομικής χρηματοδοτικής βοήθειας εκτάκτου ανάγκης, σε περίπτωση ειδικών αναγκών της Τουρκίας, για προγράμματα που έχουν εγκριθεί από το ΔΝΤ.

Τα έργα και τα προγράμματα που θα χρηματοδοτηθούν από τους πόρους που σχετίζονται με την ειδική δράση λόγω τελωνειακής ένωσης,

θα πρέπει, να συμβάλλουν κατά προτεραιότητα στην ενίσχυση της οικονομικής δομής της Τουρκίας ενόψει της τελωνειακής ένωσης και στη στήριξη του προγράμματος μεταρρύθμισης που έχει αναλάβει το τουρκικό κράτος για τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας της, την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής της υποδομής, την εμβάθυνση των δημοκρατικών πρακτικών της και την αύξηση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στην ανάπτυξη της Τουρκίας.⁴⁷

2.4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Με την εγκαθίδρυση της τελωνειακής ένωσης ΕΚ-Τουρκίας αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη απολαμβάνουν μια σειρά οικονομικών κυρίως πλεονεκτημάτων, τουλάχιστον όσον αφορά την περίοδο των πρώτων χρόνων.

Κατ'αρχήν, το κυριότερο πλεονέκτημα για την Κοινότητα είναι η πρόσβαση σε μια μεγάλη αγορά, 70εκ καταναλωτών σήμερα⁴⁸, δεδομένου ότι η πλήρης εξάλειψη των δασμών για τις κοινοτικές εξαγωγές στην Τουρκία και η κατάργηση των εμποδίων στο εμπόριο θα είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την αύξηση των κοινοτικών εξαγωγών⁴⁹ καθώς και την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης στην Ευρώπη.

Επιπλέον, η Τουρκία αν και διατηρούσε ακόμα σημαντικούς δασμούς στις εισαγωγές της, εξελίχθηκε σταδιακά σε ένα από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με την Έκθεση της Επιτροπής του 1998 για την εξέλιξη των σχέσεων με την Τουρκία μετά τη θέση σε ισχύ της τελωνειακής ένωσης, οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας αυξήθηκαν κατά 50,6% το 1995 και κατά 21,1% το 1996. Η αύξηση των συναλλαγών αυτών οφείλεται στην αύξηση των εξαγωγών της ΕΕ (+64% το 1995, +32,5% το 1996 και +4,4% το 1997) και εν μέρει στην

⁴⁷ Βλ. COM(95)389 τελικό «Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή ειδικής δράσης χρηματοδοτικής συνεργασίας υπέρ της Τουρκίας», ΕΕ C 271 της 17/10/1995.

⁴⁸ Βλ. www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tu.

⁴⁹ Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Επιτροπής, η κατάργηση των δασμών θα προκαλούσε τον διπλασιασμό των κοινοτικών εξαγωγών προς την Τουρκία μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια.

εξέλιξη των τουρκικών εξαγωγών (+34% το 1995, +3,7% το 1996 και +2,9% το 1997).⁵⁰

Ένας εξίσου σημαντικός οικονομικός παράγοντας που αποτελεί άμεση συνέπεια της ολοκλήρωσης της τελωνειακής ένωσης είναι η αύξηση της επενδυτικής δραστηριότητας των κρατών μελών, δεδομένου της εναρμόνισης της τουρκικής νομοθεσίας με την κοινοτική με αποτέλεσμα την εδραίωση σταθερού επιχειρηματικού πεδίου.

Παρά την επικράτηση της άποψης των θετικών συνεπειών της τελωνειακής ένωσης για την τουρκική οικονομία, τα αποτελέσματα μετά τη θέση σε ισχύ της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης είναι όχι ιδιαίτερος θετικά δεδομένου των έντονων μακροοικονομικών ανισοροπιών που παρουσιάζει η εν λόγω οικονομία. Οι οικονομικοί δείκτες επιδεινώθηκαν καθώς το δημόσιο χρέος από 6,4% άγγιξε το 9% το 1998, το δημοσιονομικό έλλειμμα παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας παρουσίασε πτωτική τάση από το 1996 στο 1998.

Είναι γεγονός ότι την τουρκική οικονομία, εκείνη την περίοδο, χαρακτήριζαν υψηλοί αν και απότομα μεταβαλλόμενοι ρυθμοί μεγέθυνσης όσον αφορά τις εμπορικές τις συναλλαγές, αλλά και ένας επίμονα υψηλός ρυθμός πληθωρισμού της τάξης του 80%. Παρότι η Συμφωνία για την Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας έδωσε νέα ώθηση στη μεταρρυθμιστική πολιτική, οι δυσκολίες δεν οφείλονταν μόνο στα οικονομικά εμπόδια αλλά κυρίως στα πολιτικά⁵¹.

Απ' την άλλη μεριά δεν πρέπει να παραβλεφθεί η μακροχρόνια προοπτική και οι αλλαγές, πολιτικές και οικονομικές που ενδεχομένως να επηρεάσουν κατά κρίσιμο τρόπο.

⁵⁰ Βλ. Έκθεση Α4-0251/98 «σχετικά με τις εκθέσεις της Επιτροπής για την εξέλιξη των σχέσεων με την Τουρκία μετά τη θέση σε ισχύ της τελωνειακής ένωσης» (COM(96)0491-C40605/96 και COM(98)0147-C4-0000/98) της 25^{ης} Ιουνίου 1998, Εισηγητής McMillan-Scott της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων, Ασφάλειας και Αμυντικής Πολιτικής.

⁵¹ Σημαντικά πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα του τουρκικού κράτους που είχαν ως αποτέλεσμα τη θέσπιση εμποδίων στη μεταρρυθμιστική πολιτική είναι τα οργανωμένα συμφέροντα ειδικά του στρατιωτικο-γραφειο-κρατικού πλέγματος στον δημόσιο οικονομικό τομέα, οι αδιαφανείς διαδικασίες και η διαφθορά σε ζητήματα ιδιωτικοποιήσεων, η αδυναμία προσφοράς αντισταθμιστικών αποζημιώσεων στους θιγόμενους απ'αυτές κ.τ.λ. Επιπλέον, η πολύ υψηλή ανεργία καθώς και το πρόβλημα εσωτερικής συνοχής, λόγω των μεγάλων εισοδηματικών ανισοτήτων, που είναι από τις μεγαλύτερες στον κόσμο. Βλ. Καζάκος Πάνος(2002), «Οι ευρωπαϊκές προοπτικές της Τουρκίας», στο Βερέμης Θάνος & Ντόκος Θάνος (επιμ.) *Η σύγχρονη Τουρκία. Κοινωνία, οικονομία και εξωτερική πολιτική.*, εκδ. Παπαζήση, σελ.358-360.

Σήμερα, η οικονομία της Τουρκίας είναι ένα μείγμα σύγχρονης βιομηχανίας και εμπορικού κατεστημένου με έναν παραδοσιακό αγροτικό τομέα που ήδη το 2004 απορροφούσε το 35% του εργατικού δυναμικού. Διαθέτει ένα γρήγορα αναπτυσσόμενο ιδιωτικό τομέα, όμως το κράτος εξακολουθεί να παίζει ιδιαίτερο ρόλο στη βιομηχανία, το τραπεζικό σύστημα, τις μεταφορές και τις επικοινωνίες. Η τουρκική οικονομία δείχνει να έχει ξεπεράσει την κρίση που εκδηλώθηκε με αποκορύφωμα το Νοέμβριο του 2001. Η θετική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών αποτελεί σοβαρή ένδειξη ανάκαμψης της τουρκικής οικονομίας. Η προσπάθεια αυτή κατέστη δυνατή χάρη στη γενναιόδωρη χρηματοδότηση της χώρας από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο με \$32δισ συνολικά. Παρ'όλα αυτά, η τουρκική οικονομία αντιμετωπίζει σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες οι οποίες αντικατοπτρίζονται στο τεράστιο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της χώρας.

Ειδικότερα, ενώ το 2001 η οικονομία συρρικνώθηκε κατά 9,5%, το 2002 σημειώθηκε ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ κατά 7,8% και το 2003 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 5% χάρις τόσο στην αύξηση των εξαγωγών όσο πλέον και στην ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης στο εσωτερικό της χώρας. Όσον αφορά τον πληθωρισμό, είναι γεγονός ότι, υπό τις οδηγίες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, η κυβέρνηση εφάρμοσε πρόγραμμα αναδιάρθρωσης που απέδωσε σταθερά πτωτικούς ρυθμούς αύξησης του πληθωρισμού. Χαρακτηριστικό είναι ότι ο ρυθμός αύξησης του πληθωρισμού μειώθηκε από 80% το 2002 σε 9% το 2004, κάτι το οποίο επιτρέπει την μείωση των επιτοκίων και επιδρά θετικά στην προσπάθεια μείωσης του δημοσίου χρέους. Ακόμη, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της τουρκικής οικονομίας, η ανεργία κυμαινόταν επισήμως το 2003 στο 12%. Ωστόσο, εκτιμάται ότι είναι πιθανότερο να κυμαίνεται περίπου στο 15%, και στις ηλικίες έως 30 ετών, το ποσοστό ανεργίας είναι περί το 35%.

Οι κυριότερες χώρες προέλευσης ξένων κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις στην Τουρκία είναι η Ολλανδία με \$2,24δισ ή ποσοστό 27,53% επί του συνόλου, η Γερμανία με \$1,11δισ ή ποσοστό 13,69% και το Ηνωμένο Βασίλειο με \$713εκ. ή ποσοστό 8,75%. Τα στοιχεία αυτά αφορούν σωρευτικά τα τελευταία έτη τα ξένα κεφάλαια στην Τουρκία.

Σε ποσοστό 85,89% οι άμεσες ξένες επενδύσεις προέρχονται από τις χώρες του ΟΟΣΑ. Πιο συγκεκριμένα, τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιπροσωπεύουν το 66,72% των συνολικών επενδύσεων στην Τουρκία και οι λοιπές χώρες ΟΟΣΑ το 19,18%. Ακολουθούν οι χώρες της Κεντρικής Αμερικής με 3,26% λόγω του ευνοϊκού φορολογικού καθεστώτος που προσφέρουν κάποια κρατίδια της περιοχής, οι ισλαμικές χώρες με 2,64% και οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης με 0,68%.⁵²

Σε ότι αφορά το τουρκικό εμπόριο, η Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρεί σταθερά τη θέση του σημαντικότερου εμπορικού εταίρου της Τουρκίας. Διάφοροι κύκλοι συχνά διαμαρτύρονται για τις δυσμενείς συνέπειες της τελωνειακής ένωσης ΕΕ-Τουρκίας, ωστόσο τα στατιστικά στοιχεία διαψεύδουν αυτή την άποψη. Το 2003 η ΕΕ αγόρασε το 51,9% του συνόλου των τουρκικών εξαγωγών ενώ το 45,8% των συνολικών τουρκικών εισαγωγών προερχόταν από χώρα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 36% των τουρκικών εξαγωγών αποτελείται από κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και ακολουθούν ο σίδηρος, τα οχήματα και τα ανταλλακτικά τους καθώς και ο ηλεκτρολογικός και μηχανολογικός εξοπλισμός.⁵³

Χάρη στη Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας, τα τουρκικά προϊόντα έχουν πλήρη πρόσβαση στις αγορές των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απαγόρευση υφίστανται μόνο στις εισαγωγές ζώντων βοοειδών και κρέατος λόγω ελλিপών συνθηκών υγιεινής⁵⁴ στο εσωτερικό της χώρας. Αντιθέτως, τα αγροτικά προϊόντα καθώς και τα μεταποιημένα αγροτικά προϊόντα των κρατών-μελών της ΕΕ δεν έχουν πρόσβαση στην τουρκική αγορά. Στις κατηγορίες αυτές επιβάλλονται υπέρμετροι δασμοί άνω του 50% καθώς και λοιπές επιβαρύνσεις που σωρευτικά, συχνά υπερβαίνουν το 100% της αξίας του προϊόντος.

⁵² Ιδίως μετά την οικονομική κρίση του 2001, κατέστη σαφές ότι η Τουρκία έχει απόλυτη ανάγκη τις ξένες επενδύσεις προκειμένου να επιτύχει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης μακροπρόθεσμα. Γι' αυτό το λόγο το 2003, το τουρκικό κοινοβούλιο ψήφισε το νόμο 4815 περί άμεσων ξένων επενδύσεων, ο οποίος μετέβαλε ριζικά το καθεστώς απλοποιώντας σημαντικά τις διαδικασίες.

⁵³ Βλ. Οικονομική Έκθεση «ΤΟΥΡΚΙΑ. Οικονομία- Επενδύσεις- Εμπόριο» Μαΐου 2004, Σύναξη- επεξεργασία στοιχείων: Διόνυσης Πρωτοπαππάς, Γραμματεús Α' ΟΕΥ, Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη, Γραφείο Οικονομικών.

⁵⁴ Τα προϊόντα που σχετίζονται με την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον απαιτούν άδεια εισαγωγής αφού πρώτα εξεταστούν. Οι τουρκικές αρχές όμως σ' αυτή την κατηγορία περιλαμβάνουν έναν ευρύ κατάλογο προϊόντων.

Τα βιομηχανικά προϊόντα έχουν ελεύθερη πρόσβαση στην τουρκική αγορά, όμως σε περίπτωση που προβλέπονται τουρκικά πρότυπα πιστοποίησης, απαιτείται η πιστοποίηση από τον Τουρκικό Οργανισμό Πιστοποίησης (TSE), ανεξαρτήτως του αν πληρούν άλλες διεθνείς προδιαγραφές, διαδικασία ιδιαίτερα χρονοβόρα και με υψηλό κόστος. Παρόμοια διαδικασία με μεγάλη γραφειοκρατία αποτελεί το καθεστώς εισαγωγής αλκοολούχων ποτών, κατά το οποίο απαιτείται μια άδεια από το Υπουργείο Γεωργίας και Αγροτικών Υποθέσεων και μια από την Αρχή Αγορών Καπνού και Οινοπνεύματος.

Επιπλέον, δεν προστατεύονται επαρκώς τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας, με αποτέλεσμα την παραγωγή εγχωρίως πλήθους αντιγραφών ξένων φαρμάκων σε χαμηλό κόστος, καθιστώντας την πρόσβαση των ξένων φαρμακευτικών προϊόντων στην αγορά ιδιαίτερα δύσκολη. Ομοίως δεν υπάρχει ουσιαστική προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα την ύπαρξη μιας παράνομης αγοράς μουσικών προϊόντων και λογισμικού.

Σημαντικό καθίσταται το γεγονός ότι η Τουρκία, κατά παράβαση της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης, διατηρεί το δικαίωμα επιβολής δασμών αντιντάμπινγκ σε προϊόντα προέλευσης ΕΕ.⁵⁵

3. ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

3.1. ΚΟΙΝΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο στόχος της Συνθήκης της Ρώμης ήταν η δημιουργία τελωνειακής ένωσης μεταξύ των κρατών-μελών, στο πλαίσιο της οποίας οι συναλλαγές απαλλάσσονται από κάθε εμπόδιο και ένα κοινό εξωτερικό δασμολόγιο εφαρμόζεται στις εισαγωγές από τρίτες χώρες.

Θεσμικό πλαίσιο της ΚΕΠ υπήρξε αρχικά ο Τίτλος VII(άρθρα 110-115) της Ιδρυτικής Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ιδίως δε το άρθρο

⁵⁵ Βλ. Επενδυτικός Οδηγός 2004-2005: Τουρκία, επιμέλεια Παπασταθοπούλου Ηλέκτρα & Ελ Άμπασου Ράνια, Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

113. Από τα τέλη δεκαετίας του 1990, με τη νέα συνθήκη, η ΚΕΠ βασίζεται στα άρθρα 131-134.

Στα πλαίσια της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής καθιερώθηκε ένα κοινό καθεστώς εξαγωγών βάσει του Κανονισμού 2603/69.⁵⁶ Σύμφωνα με τον εν λόγω Κανονισμό, οι εξαγωγές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με προορισμό τρίτες χώρες είναι ελεύθερες και συνεπώς δεν υποβάλλονται σε ποσοτικούς περιορισμούς. Παρ'όλα αυτά τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να διατηρήσουν ή να εισαγάγουν κάποιους ποσοτικούς περιορισμούς κατά την εξαγωγή για λόγους ηθικής, δημόσιας τάξης και δημόσιας ασφάλειας. Εξάλλου, το 1992 όλες οι παρεκκλίσεις αναφορικά με την ελευθερία των εξαγωγών που είχαν χορηγηθεί στα κράτη μέλη σχετικά με τις εξαγωγές ορισμένων προϊόντων καταργήθηκαν. Ο Κανονισμός εφαρμόζεται ουσιαστικά στο σύνολο των βιομηχανικών και γεωργικών προϊόντων καθώς και σε όλες τις τρίτες χώρες.

Όσον αφορά τις εισαγωγές, ο Κανονισμός 3285/94⁵⁷ αποσκοπεί στην καθιέρωση ενός κοινού καθεστώτος εισαγωγών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που στηρίζεται στην αρχή της ελευθερίας των εισαγωγών και στον καθορισμό των διαδικασιών που επιτρέπουν στην Κοινότητα να εφαρμόζει, σε περίπτωση ανάγκης, τα μέτρα επιτήρησης και διασφάλισης που επιβάλλονται για να διατηρήσει τα συμφέροντα της. Ο εν λόγω Κανονισμός εφαρμόζεται στις εισαγωγές προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών με εξαίρεση τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα που υπάγονται σε ειδικό καθεστώς εισαγωγών και προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών.

3.1.1. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Παράλληλα με την κοινή δασμολογική πολιτική, κατ'εξοχήν έκφραση της ιδιότητας της ως τελωνειακής ένωσης, η ΕΚ διαμόρφωσε επιμέρους εμπορικές πολιτικές άμυνας και προστασίας, η πλέον σημαντικές εκ των οποίων είναι η καταπολέμηση του ντάμπινγκ και των επιδοτήσεων και οι ποσοτικοί περιορισμοί αντίστοιχα. Δηλαδή των πλέον προωθημένων

⁵⁶ Βλ. Κανονισμός 2603/69 του Συμβουλίου της 20^{ης} Δεκεμβρίου 1969 « για την καθιέρωση ενός κοινού καθεστώτος που εφαρμόζεται στις εξαγωγές», ΕΕ L 324 της 27/12/1969.

⁵⁷ Βλ. Κανονισμός 3285/94 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1994 «για το κοινό καθεστώς των εισαγωγών και την κατάργηση του κανονισμού 518/94», ΕΕ L 349 της 31/12/1994.

μορφών αθέμιτου ανταγωνισμού που πηγάζουν είτε από εμπορικές πρακτικές επιχειρήσεων είτε από κρατικές πολιτικές άμεσης ή έμμεσης επιδότησης των εξαγωγών, καθώς και τον προκαθορισμό από την κυβέρνηση μιας χώρας της ποσότητας ή της αξίας ενός προϊόντος.

3.1.1.1.ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΙΝΤΑΜΠΙΝΓΚ

Ντάμπινγκ θεωρείται η διάκριση των τιμών μεταξύ εθνικών αγορών, δηλαδή το να πωλεί κανείς ένα προϊόν σε χαμηλότερη τιμή σε μια εθνική αγορά από ότι σε μια άλλη. Η πρακτική του ντάμπινγκ, εφόσον η τιμή πώλησης του προϊόντος στην εξαγωγική αγορά είναι χαμηλότερη απ' αυτήν της εσωτερικής θεωρείται ότι παραβιάζει τους κανόνες του φιλελεύθερου διεθνούς εμπορικού συστήματος.

Στην οικονομική θεωρία αναφέρονται μια σειρά προϋποθέσεων για τη δυνατότητα ανάπτυξης πρακτικών ντάμπινγκ. Πρώτον, οι αγορές θα πρέπει να είναι διακεκριμένες μεταξύ τους είτε γιατί υφίστανται εμπόδια στις διακρατικές συναλλαγές είτε γιατί σε κάθε μια απ'αυτές ασκείται διαφορετική πολιτική όσον αφορά τους δασμούς και ισχύει διαφορετικό δασμολόγιο. Δεύτερον, ο πραγματοποιών ντάμπινγκ θα πρέπει να έχει κάποια μονοπωλιακή εξουσία στην εγχώρια αγορά. Για να είναι σε θέση να πωλήσει ακριβότερα στην εσωτερική αγορά θα πρέπει να έχει τη βεβαιότητα ότι το εξαγόμενο σε χαμηλότερη τιμή προϊόν του δεν θα μπορεί να επανεισαχθεί και να πωληθεί φθηνότερα στην εσωτερική αγορά. Η προστασία είναι δυνατόν να οφείλεται είτε σε νομικούς λόγους, όπως μέτρα διασφάλισης κατά των εισαγωγών εκ μέρους του κράτους από όπου ασκείται το ντάμπινγκ, είτε σε πραγματικούς λόγους, όπως απαγορευτικά έξοδα μεταφοράς ή δασμολογικά τείχη στην εισαγωγή. Και τρίτον, απαιτείται να διαφέρουν οι καμπύλες ελαστικότητας της ζήτησης στις δυο αγορές. Μόνο υπό τον όρο αυτό οι παραγωγοί θα είναι σε θέση να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους στις δυο αγορές, τιμολογώντας ακριβότερα τα προϊόντα τους στην αγορά με την λιγότερο ελαστική ζήτηση.

Η ελαστικότητα της ζήτησεως πρέπει να είναι μικρότερη στην εσωτερική αγορά απ' ό τι στη διεθνή.⁵⁸

3.1.1.1.1. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΙΝΤΑΜΠΙΝΓΚ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε τον Κανονισμό 384/96⁵⁹ για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο πρακτικών ντάμπινγκ εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με βάση τις υφιστάμενες διεθνείς υποχρεώσεις, και ιδίως αυτές που απορρέουν από το άρθρο VI της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT), από τη συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VI της GATT (κώδικας αντιντάμπινγκ του 1979) και από τη συμφωνία περί της ερμηνείας και της εφαρμογής των άρθρων VI, XVI και XXIII της GATT (κώδικας για τις επιδοτήσεις και τους αντισταθμιστικούς δασμούς).

3.1.1.1.1.1. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΝΤΑΜΠΙΝΓΚ ΚΑΙ ΖΗΜΙΑΣ

Σύμφωνα με τον Κανονισμό 384/96, για την επιβολή δασμού αντιντάμπινγκ πρέπει να πληρούνται δυο όροι. Η ύπαρξη ντάμπινγκ και η εκδήλωση ζημίας για τον κοινοτικό κλάδο παραγωγής που προκλήθηκε από το ντάμπινγκ αυτό.

Ένα προϊόν θεωρείται ότι αποτελεί αντικείμενο ντάμπινγκ όταν η τιμή εξαγωγής του προς την Κοινότητα είναι χαμηλότερη από τη συγκρίσιμη τιμή που εφαρμόζεται κατά τις συνήθεις εμπορικές πράξεις για ομοειδές προϊόν στην χώρα εξαγωγής. Συνεπώς, κριτήριο αποτελεί η υφιστάμενη σχέση της τιμής του εξαγόμενου προϊόντος και της κανονικής του αξίας.

Η κανονική αξία του προϊόντος βασίζεται κατά κανόνα στις τιμές που καταβάλλουν ή που πρέπει να καταβάλλουν κατά τις συνήθεις εμπορικές πράξεις ανεξάρτητοι αγοραστές στη χώρα εξαγωγής. Ωστόσο, στην περίπτωση που ο εξαγωγέας στη χώρα εξαγωγής δεν παράγει ή δεν πωλεί το ομοειδές προϊόν, η κανονική αξία είναι δυνατό να καθορίζεται με

⁵⁸ Μπερνίτσας Παν. (1987), *Δίκαιο αντιντάμπινγκ και μέτρα άμυνας κατά επιδοτημένων εισαγωγών στις ευρωπαϊκές κοινότητες. Ουσιαστικό δίκαιο αντιντάμπινγκ*, Τετράδια Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου και Δικαίου Διεθνών Συναλλαγών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.14.

⁵⁹ Κανονισμός 384/96 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο πρακτικών ντάμπινγκ εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», ΕΕ L 56 της 06/03/1996.

βάση τις τιμές που εφαρμόζουν άλλοι πωλητές ή παραγωγοί. Επιπλέον, το κόστος παραγωγής στη χώρα καταγωγής μπορεί να χρησιμοποιηθεί, όταν δεν πραγματοποιείται καμία πώληση ομοειδούς προϊόντος στο πλαίσιο των συνήθων εμπορικών πράξεων ή όταν οι πωλήσεις αυτές είναι ανεπαρκείς ή όταν λόγω της ειδικής κατάστασης της αγοράς, δεν επιτρέπουν την διεξαγωγή ορθής σύγκρισης.⁶⁰

Το δεύτερο στοιχείο, βάσει του οποίου καθορίζεται το περιθώριο ντάμπινγκ, είναι η τιμή εξαγωγής, η οποία είναι η τιμή που καταβλήθηκε πραγματικά ή που πρόκειται να καταβληθεί για το πωλούμενο προϊόν εξαγωγής στην Κοινότητα. Όταν δεν υπάρχει τιμή εξαγωγής ή όταν πρόκειται για τιμή που εφαρμόζεται στο πλαίσιο μιας ένωσης ή ενός αντισταθμιστικού διακανονισμού μεταξύ του εξαγωγέα και του εισαγωγέα και ενός τρίτου, η τιμή εξαγωγής καθίσταται αδύνατο να προσαρμοστεί. Σ' αυτή την περίπτωση, η τιμή μπορεί να καθοριστεί εκ νέου με βάση την τιμή με την οποία το εισαγόμενο προϊόν μεταπωλήθηκε για πρώτη φορά σε ανεξάρτητο αγοραστή, ή, αν το προϊόν δεν μεταπωλήθηκε σε ανεξάρτητο αγοραστή ή δεν μεταπωλήθηκε στην κατάσταση στην οποία εισήχθη, με οποιαδήποτε εύλογη βάση.⁶¹

Βάσει των παραπάνω, περιθώριο ντάμπινγκ είναι το ποσό κατά το οποίο η κανονική αξία υπερβαίνει την τιμή εξαγωγής. Η ύπαρξη περιθωρίων ντάμπινγκ κατά την περίοδο έρευνας προσδιορίζεται κατά κανόνα με βάση τη σύγκριση μιας μέσης σταθμισμένης κανονικής αξίας με το σταθμισμένο μέσο όρο των τιμών όλων των συναλλαγών με αντικείμενο εξαγωγές στην Κοινότητα ή με βάση τη σύγκριση επιμέρους κανονικών αξιών και επιμέρους τιμών εξαγωγής στην Κοινότητα για κάθε συναλλαγή ξεχωριστά.

Σύμφωνα με πολιτική της Κοινότητας, η επιβολή οποιουδήποτε δασμού αντιντάμπινγκ προϋποθέτει, πέραν της ύπαρξης ντάμπινγκ, την

⁶⁰ Σε περίπτωση εισαγωγών από χώρες που δεν υπάγονται σε καθεστώς οικονομίας της αγοράς, η κανονική αξία καθορίζεται με βάση την τιμή ή την κατασκευασμένη αξία σε χώρα τρίτη με οικονομία αγοράς, την τιμή που εφαρμόζεται απ'αυτή τη χώρα με προορισμό άλλες χώρες ή με οποιαδήποτε άλλη λογική βάση.

⁶¹ Σ' αυτές τις περιπτώσεις, για να καθοριστεί μια αξιόπιστη τιμή εξαγωγής έγιναν κάποιες προσαρμογές για όλα τα έξοδα που προέκυψαν μεταξύ της εισαγωγής και της μεταπώλησης των εμπορευμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δασμών και των φόρων, καθώς και ένα περιθώριο κέρδους.

ύπαρξη σημαντικής ζημιάς για ένα κοινοτικό κλάδο παραγωγής, ανεξαρτήτως εάν πρόκειται για ζημιά που προκλήθηκε σε κλάδο παραγωγής εγκατεστημένο στην Κοινότητα ή για κίνδυνο πρόκλησης ζημιάς ή για σημαντική επιβράδυνση της δημιουργίας ενός τέτοιου κλάδου παραγωγής. Ο προσδιορισμός της ζημιάς γίνεται με βάση θετικά αποδεικτικά στοιχεία και προϋποθέτει την αντικειμενική εξέταση του όγκου των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ και της επίδρασής τους στις τιμές των ομοειδών προϊόντων στην αγορά της Κοινότητας, ιδίως όταν σημειώνουν σημαντική αύξηση είτε σε απόλυτες τιμές, είτε σε σχέση με την παραγωγή ή την κατανάλωση στην Κοινότητα. Επιπλέον, προϋποθέτει την εξέταση των τιμών των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ, ιδίως για να καθοριστεί αν υπήρχαν πωλήσεις με τιμές σημαντικά χαμηλότερες από τις κανονικές σε σχέση με την τιμή ομοειδούς προϊόντος του κοινοτικού κλάδου παραγωγής. και τέλος εξέταση των συνεπειών των εισαγωγών αυτών για την κοινοτική βιομηχανία, ιδίως στο επίπεδο της παραγωγής και της χρησιμοποίησης της παραγωγικής ικανότητας, των αποθεμάτων, των πωλήσεων, του μεριδίου αγοράς, της εξέλιξης των τιμών, του κέρδους, της απόδοσης των επενδύσεων, των ρευστών και της απασχόλησης.⁶²

Σύμφωνα με τον Κανονισμό απαιτείται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του ντάμπινγκ και της ζημιάς.

3.1.1.1.1.2. ΚΙΝΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Η διαδικασία κινείται μετά από καταγγελία που υποβάλλεται γραπτώς από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο και κάθε ένωση που ενεργεί εξ ονόματος ενός κοινοτικού κλάδου παραγωγής.⁶³

Η καταγγελία πρέπει να περιέχει αρκούντως πειστικά στοιχεία ότι γίνονται μαζικές εισαγωγές ορισμένων προϊόντων από συγκεκριμένες τρίτες χώρες σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές, με αποτέλεσμα την πρόκληση ζημιάς στην εγχώρια παραγωγή, δηλαδή αποδεικτικά στοιχεία ύπαρξης

⁶² Άρθρα 1,2,3, Κανονισμός 384/96 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο πρακτικών ντάμπινγκ εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας».

⁶³ Η καταγγελία θεωρείται ότι έχει υποβληθεί εκ μέρους ή για λογαριασμό του κοινοτικού κλάδου παραγωγής, εάν υποστηρίζεται από παραγωγούς των οποίων η συνολική παραγωγή αντιπροσωπεύει ποσοστό μεγαλύτερο του 50% της κοινοτικής παραγωγής.

ντάμπινγκ, ζημίας και αιπιώδους συνάφειας μεταξύ των δυο αυτών στοιχείων. Επίσης, πρέπει να περιέχει πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα του καταγγέλλοντος και περιγραφή του όγκου και της αξίας της οικείας κοινοτικής παραγωγής, περιγραφή του προϊόντος που εικάζεται ότι αποτελεί αντικείμενο ντάμπινγκ, χώρα καταγωγής, ταυτότητα κάθε γνωστού παραγωγού/εξαγωγέα και εισαγωγέα, τιμή πώλησης στην κατανάλωση του προϊόντος στην εσωτερική αγορά της ή των χωρών καταγωγής ή εξαγωγής, τιμή εξαγωγής του προϊόντος, όγκος των εισαγωγών του οικείου προϊόντος, επιπτώσεις των εισαγωγών αυτών στις τιμές του ομοειδούς προϊόντος.

Όταν μετά από διαβουλεύσεις στο πλαίσιο της συμβουλευτικής επιτροπής, καθίσταται εμφανές ότι υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την ύπαρξη ντάμπινγκ και ζημίας, τότε η Επιτροπή κινεί διαδικασία έρευνας. Η έρευνα αυτή την οποία κινεί η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη- μέλη, αφορά ταυτόχρονα το ντάμπινγκ και τη ζημία. Επιλέγεται περίοδος έρευνας, η οποία καλύπτει κατά κανόνα την ελάχιστη περίοδο των έξι μηνών πριν από την έναρξη της διαδικασίας.

Η οριστική έκβαση της διαδικασίας μπορεί να είναι και αρνητική χωρίς να είναι αναγκαία η λήψη προστατευτικών μέτρων. Σε περίπτωση όπου διαπιστωθεί η ύπαρξη ντάμπινγκ και ζημίας μπορούν να επιβληθούν προσωρινοί δασμοί, οι οποίοι μετά την πάροδο μηνών, κατά τη διάρκεια των οποίων ακούγονται τυχόν αντιρρήσεις των ενδιαφερομένων μερών, γίνονται οριστικοί δασμοί. Το ύψος του δασμού, είτε του οριστικού είτε του προσωρινού, δεν πρέπει να υπερβαίνει το περιθώριο ντάμπινγκ και πρέπει να είναι κατώτερο απ'αυτό εφόσον ο χαμηλότερος αυτός δασμός αρκεί για την εξάλειψη της ζημίας. Οι προσωρινοί δασμοί είναι δυνατόν να επιβληθούν για ένα εξάμηνο που μπορεί να παραταθεί για ένα τρίμηνο, ή είναι δυνατόν να επιβληθούν για ένα εννιάμηνο, μόνον εφόσον το ζητούν εξαγωγείς που αντιπροσωπεύουν σημαντικό ποσοστό του σχετικού όγκου συναλλαγών ή εφόσον έχουν ενημερωθεί σχετικά από την Επιτροπή και δεν προβάλλουν αντίρρηση. Κάθε οριστικό μέτρο αντίντάμπινγκ παύει να ισχύει πέντε έτη από την επιβολή του ή από την ημερομηνία ολοκλήρωσης

της πλέον πρόσφατης διαδικασίας επανεξέτασης η οποία κάλυψε τόσο το ντάμπινγκ, όσο και τη ζημία.⁶⁴

3.1.1.2. ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Στα πλαίσια της εμπορικής πολιτικής άμυνας , πέραν της πολιτικής καταπολέμησης των πρακτικών ντάμπινγκ, υφίστανται και τα μέτρα κατά των επιδοτήσεων.

Οι επιδοτήσεις αποτελούν μέσο άσκησης οικονομικής πολιτικής, με το οποίο το κράτος μπορεί να επηρεάσει την οικονομική διαδικασία προς το δημόσιο συμφέρον με σκοπό τη διόρθωση ζημιών και των αρρυθμιών της αγοράς. Αποτέλεσμα των επιδοτήσεων είναι η βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων των προϊόντων της χώρας που τις επιχορηγεί. Για να χαρακτηριστεί μια κυβερνητική πολιτική ως επιδότηση θα πρέπει, πρώτον, ο χορηγός των επιδοτήσεων να είναι φορέας δημόσιας εξουσίας, δεύτερον, οι δέκτες να είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα με κερδοσκοπικό χαρακτήρα, τρίτον, οι επιδοτήσεις να συνίστανται είτε σε ευθεία χορήγηση χρημάτων είτε σε άλλη μορφή ενίσχυσης που μπορεί να βελτιώσει την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης και τέταρτον η επιδότηση να στοχεύει στην προώθηση του δημοσίου συμφέροντος. Παρά το ότι και το ντάμπινγκ και οι επιδοτήσεις έχουν ως αποτέλεσμα την απόκτηση πλεονεκτήματος στο διεθνές εμπόριο με μη ανταγωνιστικά μέσα, το πλεονέκτημα στην περίπτωση των επιδοτήσεων οφείλεται στην απευθείας παρέμβαση του κράτους σε κάποιον τομέα της οικονομίας και όχι στην αθέμιτη συμπεριφορά των συναλλασσομένων.⁶⁵

Ένα από τα κυριότερα μέσα εμπορικής προστασίας είναι οι ποσοτικοί περιορισμοί (quotas), οι οποίοι αφορούν τον προκαθορισμό από την κυβέρνηση μιας χώρας της ποσότητας ή της αξίας ενός προϊόντος που μπορεί να εισαχθεί στη χώρα. Όταν ο ποσοτικός αυτός περιορισμός

⁶⁴ Τα μέτρα αυτά ισχύουν για συγκεκριμένες εξαγωγικές εταιρείες τρίτων χωρών και συνεπώς διαφέρουν από εταιρεία σε εταιρεία και από χώρα σε χώρα. Εταιρείες για τις οποίες δεν έγινε έρευνα είτε διότι δεν ανταποκρίθηκαν στο ερωτηματολόγιο της Επιτροπής είτε διότι απλώς δεν ενημερώθηκαν για την κίνηση της διαδικασίας, υφίστανται ένα γενικό δασμό που είναι ίσος με τον υψηλότερο δασμό που επιβάλλεται σε εταιρεία της ίδιας χώρας. Πεσμαζόγλου Βας. (1992), «Η πολιτική αντιντάμπινγκ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: μια πολιτικο-οικονομική προσέγγιση.», *Επιθεώρηση Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, σελ. 174.

⁶⁵ Κτενίδης Ιωσήφ(1996), *Μέτρα αντιμετώπισης αθέμιτων εμπορικών πρακτικών. Ο δικαστικός έλεγχος των μέτρων αντιντάμπινγκ και αντεπιδότησεων στην κοινοτική έννομη τάξη.*, Δημοσιεύματα Διεθνούς Οικονομικού και Ευρωπαϊκού δικαίου, εκδ. Σάκκουλα, σελ.43-44.

συμπληρωθεί, απαγορεύεται η παραπέρα εισαγωγή του προϊόντος που είναι κάτω από το συγκεκριμένο επίπεδο. Ο περιορισμός μπορεί να είναι ακόμη και απαγορευτικός και να μην επιτρέπει την εισαγωγή ενός προϊόντος ούτε καν σε προκαθορισμένη ποσότητα.

Μετά την ίδρυση της GATT οι ποσοτικοί περιορισμοί στο διεθνές εμπόριο έπαψαν να θεωρούνται νόμιμα αποδεκτοί ως μέσο προστασίας. Όσον αφορά τον τομέα των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των ειδών ένδυσης, οι διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης είχαν ως στόχο την ομαλή και σταδιακή ένταξη του κλάδου στο πλαίσιο της GATT του 1994. Με τον τρόπο αυτό η Συμφωνία για τα Κλωστοϋφαντουργικά και τα Είδη Ένδυσης προέβλεπε τη σταδιακή κατάργηση της Συμφωνίας Πολυινών μέχρι την 1^η Ιανουαρίου του 2005. Πρόκειται για τη σταδιακή κατάργηση διακοσίων περίπου ποσοστώσεων που υπήρξαν αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο πλαίσιο της Συμφωνίας Πολυινών, μέσω ενός προγράμματος ένταξης σε τέσσερα στάδια.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, βάσει των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη GATT, έχει θεσπίσει τον Κανονισμό 3030/93⁶⁶, σύμφωνα με τον οποίο η εισαγωγή στην Κοινότητα μιας σειράς κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών με τις οποίες η Κοινότητα έχει συνάψει διμερείς συμφωνίες, πρωτόκολλα ή άλλους διακανονισμούς, δεν υπόκειται σε ποσοτικούς περιορισμούς ή μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος.

3.1.2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΕ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Το τουρκικό εμπόριο γνώρισε αλματώδη ανάπτυξη κατά την τελευταία εικοσαετία. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του ήταν εντυπωσιακοί με αποκορύφωμα το έτος 2003 όταν οι τουρκικές εξαγωγές σημείωσαν αύξηση κατά 30% και οι εισαγωγές κατά 38% έναντι του προηγούμενου έτους.

Σε ότι αφορά τη γεωγραφική κατανομή του τουρκικού εμπορίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρεί σταθερά τη θέση του σημαντικότερου

⁶⁶ Κανονισμός 3030/93 του Συμβουλίου της 12^{ης} Οκτωβρίου 1993 « περί κοινών κανόνων εισαγωγής ορισμένων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών», ΕΕ L 275 της 8/11/1993. Επίσης, βλ. Κανονισμός 1084/2005 της Επιτροπής της 8^{ης} Ιουλίου 2005 « για την τροποποίηση των παραρτημάτων II, III και V του Κανονισμού 3030/93 του Συμβουλίου περί κοινών κανόνων εισαγωγής ορισμένων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών», ΕΕ L 177 της 09/07/2005.

εμπορικού εταίρου της Τουρκίας, έχοντας το 2003 αγοράσει το 51,9% του συνόλου των τουρκικών εξαγωγών ενώ το 45,8% των συνολικών τουρκικών εισαγωγών προερχόταν από κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κυρίαρχα εξαγόμενα προϊόντα στις εμπορικές συναλλαγές της Τουρκίας αποτελούν τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα έτοιμα ενδύματα. Ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας έχει αναδειχθεί πλέον στον σημαντικότερο κλάδο της τουρκικής οικονομίας, λαμβανομένου υπ' όψη τόσο του χαμηλού εργατικού κόστους, όσο και του χαμηλού κόστους παραγωγής, δίνοντας, βάσει των παραπάνω, συγκριτικό πλεονέκτημα στην τουρκική οικονομία, όσον αφορά τον συγκεκριμένο κλάδο.

Βάσει των στοιχείων της Οικονομικής Έκθεσης του 2004⁶⁷, η Τουρκία κάνει μαζικές εξαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ενδυμάτων στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, οι εισαγωγές αυτές αφορούν δερμάτινα είδη, βαμβάκι, βαμβακερές ίνες, βαμβακερά ρούχα, συνθετικά ρούχα, πλεκτά ρούχα και μη και λοιπά κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα. Οι εισαγωγές των παραπάνω προϊόντων στην κοινοτική αγορά συχνά γίνεται σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές, με αποτέλεσμα την πρόκληση ζημίας στην εγχώρια οικονομία.

Στα πλαίσια της προστατευτικής πρακτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η διαδικασία εξέτασης ύπαρξης ντάμπινγκ ξεκινάει μετά από γραπτή καταγγελία φυσικού ή νομικού προσώπου ή ένωσης χωρίς νομικής προσωπικότητα που λειτουργεί εξ ονόματος ενός κοινοτικού κλάδου παραγωγής.

Στην προκείμενη περίπτωση, ο κοινοτικός κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας προσφεύγει στην αρμόδια διεύθυνση της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσκομίζοντας αρκούντως πειστικά στοιχεία ότι γίνονται μαζικές εισαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ετοιμών ενδυμάτων από την τουρκική αγορά σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές, με αποτέλεσμα την πρόκληση ζημίας στην εγχώρια παραγωγή. Από την πλευρά της η Επιτροπή ερευνά κατά πόσον πράγματι οι χαμηλές τιμές πώλησης συνιστούν ντάμπινγκ, δηλαδή είναι κάτω του κόστους ή

⁶⁷ Βλ. Οικονομική Έκθεση «ΤΟΥΡΚΙΑ. Οικονομία- Επενδύσεις- Εμπόριο» Μαΐου 2004, Σύνοψη- επεξεργασία στοιχείων: Διεύθυνση Πρωτοπαππάς, Γραμματέας Α' ΟΕΥ, Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη, Γραφείο Οικονομικών.

χαμηλότερες των τιμών πώλησης ομοειδών προϊόντων στην εγχώρια αγορά της χώρας εξαγωγής, και επίσης, κατά πόσον προξενείται ζημία στην εγχώρια αγορά. Ειδικότερα, πρέπει να ερευνηθεί κατά πόσον η τιμή εξαγωγής των προαναφερθέντων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων προς τα κράτη μέλη είναι χαμηλότερη από τη συγκρίσιμη τιμή που εφαρμόζεται κατά τις συνήθεις εμπορικές πράξεις για τα ίδια προϊόντα στην τουρκική αγορά. Επιπλέον, κατά πόσον υφίσταται η ύπαρξη σημαντικής ζημίας στον κοινοτικό κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας, ανεξαρτήτως αν ο κλάδος παραγωγής είναι εγκατεστημένος στην Κοινότητα.⁶⁸

Αν διαπιστωθεί η ύπαρξη και των αυτών προϋποθέσεων, τότε επιβάλλεται ο δασμός αντιντάμπινγκ, όπου στόχος του είναι να εξουδετερώσει τα παραπάνω αποτελέσματα, καθιστώντας τις κοινοτικές εισαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων από την Τουρκία ακριβότερες.⁶⁹

Είναι αξιοσημείωτο ότι η έρευνα και η επιβολή δασμών γίνεται σε επίπεδο εταιρειών, πράγμα που σημαίνει ότι η πολιτική αυτή προσφέρεται κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, για ολιγοπωλιακούς κλάδους. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας και των ετοιμών ενδυμάτων χαρακτηρίζεται από πληθώρα μικρών επιχειρήσεων, καθιστά

⁶⁸ Τον Απρίλιο του 1998, η Επιτροπή επέβαλε προσωρινό δασμό αντιντάμπινγκ στις εισαγωγές αλεύκαστον βαμβακερών υφασμάτων καταγωγής Ινδίας, Ινδονησίας, Πακιστάν, Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και Τουρκίας. Η διαδικασία κινήθηκε βάσει καταγγελίας που υποβλήθηκε από την Eurocotop εξ ονόματος του σχετικού κοινοτικού κλάδου παραγωγής. Τα περιθώρια που διαπιστώθηκαν προσωρινά κυμαίνονταν σε 11% για την Τουρκία. Όλες οι χώρες, εκτός από την Τουρκία, σημείωσαν υψηλό επίπεδο συνεργασίας. Το εναπομένον περιθώριο του ντάμπινγκ γι' αυτές τις χώρες καθορίστηκε σε συνάρτηση με το περιθώριο της εταιρείας η οποία είχε το υψηλότερο περιθώριο του ντάμπινγκ. Για την Τουρκία το εναπομένον περιθώριο που υπολογίστηκε με βάση τις καλύτερες διαθέσιμες πληροφορίες ανερχόταν στο 14,2%. Τα περιθώρια των χαμηλότερων από τις κοινοτικές τιμών που καθορίστηκαν για τις εξάγουσες εταιρείες κυμαινόταν για την Τουρκία από 0,1% σε 21,2%. Η Επιτροπή καθόρισε ότι η αρνητική κατάσταση του σχετικού κοινοτικού κλάδου παραγωγής συνέπεσε με την αύξηση των εισαγωγών από τις χώρες εξαγωγής και το γεγονός ότι αυτές οι εισαγωγές πραγματοποιήθηκαν σε τιμές σημαντικά χαμηλότερες από τις τιμές του σχετικού κοινοτικού κλάδου παραγωγής. Πάνω σ' αυτήν την ερμηνεία συνήχθη το συμπέρασμα ότι οι εισαγωγές από τις εν λόγω χώρες είχαν προκαλέσει σημαντική ζημία στον κοινοτικό κλάδο παραγωγής, γι' αυτό και επιβλήθηκαν μέτρα αντιντάμπινγκ. Οι προσωρινοί δασμοί που καθορίστηκαν στα επίπεδα των τελευταίων περιθωρίων ήταν για την Τουρκία μεταξύ 0% και 14,3%. COM(1999) 411 τελικό «Δέκατη έβδομη ετήσια έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τις δραστηριότητες αντιντάμπινγκ και αντεπιδοτήσεων της Κοινότητας».

⁶⁹ Σημειωτέον, ότι οι υποθέσεις αυτές συνήθως κλείνουν με ένα είδος συμφωνίας κυρίων, όπου οι εξαγωγικές εταιρίες αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην πωλούν σε τιμές κατώτερες ενός συγκεκριμένου ορίου.

το όλο εγχείρημα της έρευνας της ζημίας όσο και των περιθωρίων ντάμπινγκ εξαιρετικά δύσκολο.⁷⁰

Η επιβολή δασμού αντιντάμπινγκ, είτε προσωρινού είτε οριστικού δασμού, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των ετοιμών ενδυμάτων στην τουρκική αγορά και την μείωση της τιμής στην αντίστοιχη κοινοτική. Επιπλέον, η επιβολή δασμού συνεπάγεται την αύξηση των εσόδων του κράτους που την επιβάλλει.

Συνεπώς, αυξάνοντας την τιμή των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των ετοιμών ενδυμάτων στην τουρκική αγορά, λόγω της επιβολής του δασμού αντιντάμπινγκ, χάνεται το συγκριτικό πλεονέκτημα της Τουρκίας στον κλωστοϋφαντουργικό κλάδο λόγω του χαμηλού κόστους παραγωγής και της χαμηλής τιμής τους.

Ποιά είναι όμως τα όρια της τελωνειακής ένωσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας; Μια τελωνειακή ένωση είναι μια συμβατική σχέση μεταξύ των κρατών που τη συγκροτούν, με σκοπό την πλήρη εξάλειψη των μεταξύ τους τελωνειακών δασμών, και γενικότερα κάθε τελωνειακής επιβάρυνσης επιβαλλομένης κατά την εισαγωγή ή την εξαγωγή των προϊόντων τους, υιοθετώντας συγχρόνως κοινό δασμολόγιο έναντι τρίτων χωρών. Με την επιβολή δασμών αντιντάμπινγκ είτε από την πλευρά της Κοινότητας είτε από την τουρκική πλευρά χάνονται τα όρια και η ουσιαστική έννοια της τελωνειακής ένωσης, που προβλέπει τη μη επιβολή δασμών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών.

3.2. ΘΕΜΑΤΑ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑ TRIPS

Τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, δηλαδή αφενός το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα και αφετέρου τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την παροχή αποκλειστικών δικαιωμάτων ή εξουσιών στους δικαιούχους τους.

⁷⁰ Πεσμαζόγλου Βας.(2001), «Η κοινή εμπορική πολιτική της ΕΚ», στο Στεφάνου Κ., Φατούρος Αρ. & Χριστοδουλίδης Θ.(επιμ.) *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές, τόμος Α΄, Ιστορία-Θεσμοί- Δίκαιο*, εκδ.Σιδέρης, σελ.521.

Το έτος 1995 σηματοδότησε σημαντικές αλλαγές στην τουρκική νομοθεσία όσον αφορά την προστασία της πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Μια σειρά διαταγμάτων με την ισχύ νόμου θεσπίστηκαν από την τουρκική κυβέρνηση για την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και των μοντέλων χρησιμότητας, των εμπορικών σημάτων και των σημάτων υπηρεσιών, των βιομηχανικών σχεδίων και των γεωγραφικών ενδείξεων. Επιπλέον, την ίδια περίοδο ιδρύθηκε στην Άγκυρα το Τουρκικό Ινστιτούτο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας, ως πρωταρχικό βήμα για την αποτελεσματική εφαρμογή των παραπάνω διαταγμάτων και της τροποποίησης των υφιστάμενων νόμων και των αιτήσεων και αδειών στο πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

Σύμφωνα με την Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας, η τουρκική νομοθεσία όφειλε να εναρμονιστεί με το κοινοτικό κεκτημένο, όχι μόνο στον οικονομικό, κοινωνικό και εμπορικό τομέα αλλά και στον τομέα της πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Βάσει του άρθρου 31 της Συμφωνίας, τα μέρη επιβεβαιώνουν τη σημασία που αποδίδουν στη διασφάλιση της επαρκούς και αποτελεσματικής προστασίας και επιβολής των δικαιωμάτων πνευματικής, βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας και στο Παράρτημα 8 της Συμφωνίας καθορίζονται μια σειρά διεθνών συμβάσεων που η Τουρκία όφειλε να προσχωρήσει.

Η αναγκαιότητα ύπαρξης ικανοποιητικής προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ανέκυψε εντονότερα κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης, στα πλαίσια του οποίου θεσπίστηκε η Συμφωνία TRIPs. Με τη θέσπιση της Συμφωνίας TRIPs στο νέο διεθνές εμπορικό καθεστώς επιτυγχάνεται μεγαλύτερη συμμετοχή συμβαλλομένων μερών από εκείνη στα πλαίσια των προϋφιστάμενων συμβάσεων, δυνατότητα παραπομπής των διενέξεων στους μηχανισμούς επίλυσης των διαφορών του ΠΟΕ καθώς και αναβάθμιση του επιπέδου προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας σε ορισμένους τομείς.

Η Τουρκία ως μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και της Συμφωνίας TRIPs ήταν ουσιαστικά δεσμευμένη να αναθεωρήσει την υπάρχουσα νομοθεσία της, θεσπίζοντας καινούριους νόμους οι οποίοι θα

εναρμονίζονται τόσο με τις διατάξεις του ΠΟΕ και της TRIPs όσο και με τις διατάξεις της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης και το κοινοτικό κεκτημένο.

3.2.1. ΣΥΜΦΩΝΙΑ TRIPs⁷¹

Σκοπός της TRIPs είναι η καθιέρωση ενός νομικού πλαισίου που θα συμβάλλει στην προώθηση των τεχνολογικών καινοτομιών, στην προστασία και στην εφαρμογή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για το αμοιβαίο όφελος των παραγωγών και χρηστών των τεχνολογικών γνώσεων καθώς και στην οικονομική και κοινωνική ευημερία.⁷² Η TRIPs περιέχει διατάξεις σχετικά με την προστασία του συνόλου των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που αφορούν το εμπόριο και συγκεκριμένα δικαιώματα δημιουργού και συγγενικά δικαιώματα, εμπορικά σήματα, γεωγραφικές ενδείξεις, βιομηχανικά σχέδια, διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τοπογραφίες ολοκληρωμένων κυκλωμάτων και προστασία μη αποκαλυφθεισών πληροφοριών.

Όσον αφορά την έκταση εφαρμογής της, η TRIPs επιβάλλει μόνο ελάχιστο βαθμό προστασίας, επιτρέποντας στα μέλη της να παρέχουν μεγαλύτερο βαθμό προστασίας στην εσωτερική έννομη τάξη τους σχετικά με τα συγκεκριμένα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Θεσπίζεται, ως προς την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, η αρχή της εθνικής μεταχείρισης για τους υπηκόους των άλλων μελών, με την επιφύλαξη κάποιων προβλεπόμενων εξαιρέσεων. Με τον όρο προστασία νοούνται όλα τα θέματα σχετικά με τη διαθεσιμότητα, την απόκτηση, την έκταση, τη διατήρηση και την εκτέλεση των δικαιωμάτων καθώς και όσα θέματα σχετικά με τη χρήση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας προβλέπονται στη Συμφωνία.⁷³

⁷¹ Η Συμφωνία TRIPs (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) αποτελεί τμήμα της Τελικής Πράξης του Γύρου της Ουρουγουάης και κυρώθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση με την Απόφαση 94/800 του Συμβουλίου της 22^{ης} Δεκεμβρίου 1994 «σχετικά με την κύρωση εξ ονόματος της ΕΚ, σε ότι αφορά στα θέματα που υπάγονται στις αρμοδιότητες της, των συμφωνιών των πολυμερών διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης», ΕΕ L 334 της 23/12/1994.

⁷² Άρθρο 7, Συμφωνία TRIPs.

⁷³ Στις υφιστάμενες διεθνείς συμβάσεις η αρχή της εθνικής μεταχείρισης εφαρμόζεται μόνο στην προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και όχι στη χρήση τους. Στη Συμφωνία TRIPs αποκτά όμως, ευρύτερο περιεχόμενο όχι μόνο γιατί περιλαμβάνει και τη χρήση αλλά, επειδή η εξεταζόμενη αρχή αναφέρεται σε κάθε *de jure* και *de facto* διάκριση ενός κράτους μέλους εις βάρος υπηκόων άλλων μελών, ενώ η υφιστάμενη διεθνής

Επίσης, θεσπίζεται η ρήτρα της μάλλον ευνοούμενης μεταχείρισης, δηλαδή ότι κάθε μέλος που παραχωρεί στους υπηκόους μιας άλλης χώρας οποιοδήποτε πλεονέκτημα, εύνοια, προνόμιο ή ασυλία σε σχέση με την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, θα το χορηγεί αμέσως και χωρίς όρους στους υπηκόους των άλλων μελών, με ορισμένες προβλεπόμενες εξαιρέσεις.⁷⁴

Οι νομοθεσίες των χωρών μελών του ΠΟΕ πρέπει να περιλαμβάνουν διαδικασίες με στόχο την επιβολή της τήρησης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, τόσο από τους αλλοδαπούς δικαιούχους όσο και από τους ίδιους τους υπηκόους τους. Οι διαδικασίες αυτές αναμένεται να επιτρέψουν την αποτελεσματική δράση εναντίον κάθε ενέργειας που μπορεί να θίγει τα δικαιώματα αυτά.

Βάσει της Συμφωνίας TRIPs, οι αναπτυσσόμενες χώρες διαθέτουν μια μεταβατική περίοδο ενός έτους για τη συμμόρφωση της νομοθεσίας και των πρακτικών τους με τις διατάξεις της Συμφωνίας. Για τις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η Τουρκία, καθώς και για τις χώρες των οποίων το καθεστώς κατευθυνόμενης οικονομίας μεταβάλλεται σε οικονομία της αγοράς η περίοδος αυτή είναι πενταετής και τέλος, για τις λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες η περίοδος αυτή είναι ενδεκαετής.⁷⁵

3.2.1.1. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΞΑΝΤΛΗΣΗΣ

Η εξάντληση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αποτελεί βασική έννοια της προσπάθειας να τεθεί ένα λεπτό όριο μεταξύ της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και της άσκησης αυτών των δικαιωμάτων στο πλαίσιο της ενιαίας κοινοτικής αγοράς.

προστασία περιορίζεται μόνο στην πρώτη. Βλ. Χριστοφόρου Θεοφ.(1995) « Η Συμφωνία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (TRIPs). Συνοπτική ανάλυση υπό το φως του κοινοτικού δικαίου.» στο Φατούρος Αργ. & Στεφάνου Κων. (επιμ.) *Οι συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών.*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.398.

⁷⁴ Εξαιρέσεις, όπως λ.χ. όταν οι διακρίσεις περιλαμβάνονται σε διεθνείς συμφωνίες που δεσμεύουν τα μέλη και που ίσχυαν πριν από την Συμφωνία του Γύρου της Ουρουγουάης, και με την προϋπόθεση ότι δεν αποτελούν αυθαίρετες και αδικαιολόγητες διακρίσεις ή όταν, σύμφωνα με τις Συμβάσεις της Βέρνης και της Ρώμης, η μεταχείριση είναι αυτή που ισχύει σ'ένα τρίτο κράτος. Βλ. Μπρεδήμας Αντ.(1996), *Διεθνές οικονομικό δίκαιο. Οι συμφωνίες των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης. Τεύχος Β'*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 54.

⁷⁵ Βλ. Bronckers M.(1995), "WTO implementation in the European Community. Antidumping, safeguards and intellectual property.", *Journal of World Trade*, vol. 29, numb. 5.

Αποτελεί τη μια όψη του μονοπωλίου εισαγωγής, όπου η μια αφορά την αντιμετώπιση των παράλληλων εισαγωγών και η άλλη την παραχώρηση αναγκαστικών αδειών εκμεταλλεύσεως. Περιορίζοντας το αποκλειστικό δικαίωμα πώλησης του κατόχου του δικαιώματος στην πρώτη πώληση και διανομή του προϊόντος, η Κοινότητα έχει προσπαθήσει να βρει μια ισορροπία μεταξύ της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στην ενιαία αγορά.

Η αρχή εφαρμόζεται είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε σε περιφερειακό για τις τελωνειακές ενώσεις ή τις ζώνες ελεύθερων συναλλαγών, είτε σε διεθνές επίπεδο.

Σύμφωνα με την αρχή της εξάντλησης της προστασίας, ένα εμπόρευμα το οποίο προστατεύεται από ένα εμπορικό σήμα, δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ή από συγγραφικά δικαιώματα, διατίθεται στην αγορά από τον ίδιο τον κάτοχο του δικαιώματος ή με τη συναίνεση του, οι αγοραστές μπορούν ελεύθερα να το διαθέσουν εντός της ίδιας αγοράς χωρίς να εμποδιστούν από τον κάτοχο δικαιώματος. Μόνο όμως, τα δικαιώματα για τη διάθεση, την πώληση και τη διανομή τυγχάνουν εγγύησης της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, τα οποία δύναται να εξαντληθούν μετά την πρώτη πώληση εντός της συγκεκριμένης αγοράς. Άλλα παραμένουν με το δικαίωμα του κατόχου και δεν εξαντλούνται μετά την πρώτη πώληση.

Το ζήτημα της παρεμπόδισης εισαγωγής προϊόντων που έχουν τεθεί νόμιμα σε πρώτη κυκλοφορία από τον ίδιο τον δικαιούχο ή με την έγκριση του δεν αντιμετωπίζεται παντού με τον ίδιο τρόπο. Στις αναπτυσσόμενες χώρες, γίνεται δεκτό ότι οι δικαιούχοι πρέπει να εξασφαλίζουν εύλογη αμοιβή για τα πνευματικά τους δικαιώματα και πρέπει συνακόλουθα να αντιτάσσονται στις λεγόμενες παράλληλες εισαγωγές προϊόντων που διακινούνται χωρίς την έγκριση τους. Αντίθετα, στις αναπτυσσόμενες χώρες γίνεται δεκτό ότι τα μονοπώλια εισαγωγής πρέπει να έχουν περιορισμένη διάρκεια ώστε οι δικαιούχοι να ενθαρρύνονται να παραχωρούν άδειες εκμεταλλεύσεως.⁷⁶

Σύμφωνα με το άρθρο 6 της Συμφωνίας TRIPs «καμία διάταξη της παρούσας συμφωνίας δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί για ρύθμιση του

⁷⁶ Στεφάνου Κων/νος(2001), «Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.», *Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου*, σελ.205.

θέματος της εξάντλησης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας». Συνεπώς, αν ένα μέλος εφαρμόζει την αρχή της εξάντλησης της προστασίας σε εθνικό ή σε περιφερειακό επίπεδο, οι διατάξεις της TRIPs δεν εφαρμόζονται. Στην πράξη η διάταξη αυτή επιτρέπει στα μέλη να εμποδίζουν ή να απαγορεύουν τις παράλληλες εισαγωγές αγαθών ή υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο εμπορίας στο εξωτερικό από τον κάτοχο του δικαιώματος ή με την συναίνεση του. Αν ένα μέλος της TRIPs προτιμά την εξάντληση της προστασίας σε διεθνές επίπεδο τότε υποχρεούται να σεβαστεί την αρχή της εθνικής μεταχείρισης και την αρχή του μάλλον ευνοούμενου κράτους. Συνεπώς, η ελευθερία των μελών της TRIPs να εφαρμόζουν το δικό τους σύστημα σχετικά με την εξάντληση του δικαιώματος έχει πλήρως διασφαλιστεί.⁷⁷

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο κάτοχος δικαιώματος σε ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να εμποδίσει την παράλληλη εισαγωγή αγαθών από άλλα κράτη μέλη, μπορεί όμως να εμποδίσει την παράλληλη εισαγωγή από τρίτες χώρες, δεδομένου ότι η αρχή της εξάντλησης στο κοινοτικό δίκαιο εφαρμόζεται σε περιφερειακό επίπεδο. Η παράλληλη εισαγωγή μπορεί να εμποδιστεί ακόμα και από μια χώρα ή οποία είναι συνδεδεμένη με την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω τελωνειακής ένωσης, όπως η Τουρκία. Η εξαίρεση της Τουρκίας από τον ευρωπαϊκό χώρο διαφαίνεται και από το άρθρο 10§2 του Παραρτήματος 8 της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης σύμφωνα με το οποίο «η παρούσα απόφαση δεν προβλέπει την εξάντληση των δικαιωμάτων πνευματικής, βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας τα οποία ισχύουν, βάσει της παρούσας απόφασης, στις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δυο μερών».

Στα πλαίσια της κοινοτικής νομοθεσίας, ένα σημαντικό στοιχείο της αρχής της εξάντλησης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ότι ο κάτοχος δικαιώματος οφείλει να δώσει τη συγκατάθεση του για την κατασκευή και τη διάθεση του προϊόντος. Με άλλα λόγια, η αρχή της εξάντλησης των δικαιωμάτων δεν είναι έγκυρη για το σύνολο της

⁷⁷ Χριστοφόρου Θεοφ.(1995) «Η Συμφωνία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (TRIPs). Συνοπτική ανάλυση υπό το φως του κοινοτικού δικαίου.» στο Φατούρος Αργ. & Στεφάνου Κων. (επιμ.) *Οι συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών.*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 401.

Κοινότητας όπου απαιτείται υποχρεωτική άδεια, η οποία αποτελεί κυβερνητική εξουσιοδότηση βάσει νομοθεσίας αναφορικά με την κατασκευή και τη διάθεση του προϊόντος σε περίπτωση απουσίας συγκατάθεσης του κατόχου δικαιώματος.

Ο κυρίαρχος λόγος για τον οποίο η Τουρκία έχει αποκλειστεί από την περιφερειακή εξάντληση των δικαιωμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας της Κοινότητας, παρά την θέσπιση της Τελωνιακής ένωσης ΕΕ-Τουρκίας, ανακύπτει κυρίως από τις αμφιβολίες για την «αυθεντικότητα» των αγαθών τα οποία ενδέχεται να αποτελούν πιθανά αντικείμενα των παράλληλων εισαγωγών από την Τουρκία. Ένα προϊόν το οποίο έχει κατασκευαστεί με τη συγκατάθεση του κατόχου δικαιώματος για να διατεθεί στην τουρκική αγορά, συνήθως έχει ως στόχο τους εγχώριους καταναλωτές. Τέτοιου είδους προϊόντα, δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τα προϊόντα που παράγονται για την κοινοτική αγορά και ενδεχομένως, θεωρούμενα ως «γκρίζα αγαθά», να πλήξουν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών στο συγκεκριμένο προϊόν, το οποίο μπορεί να τυγχάνει κύρους εντός της κοινοτικής αγοράς.⁷⁸

3.2.1.2. ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ

Στα πλαίσια εναρμόνισης της τουρκικής νομοθεσίας, όχι μόνο με το κοινοτικό κεκτημένο και τις διατάξεις της Συμφωνίας Τελωνιακής Ένωσης αλλά και με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την Συμφωνία TRIPs στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας, το 1995 θέσπισε το Διάταγμα 551 με ισχύ νόμου σχετικά με την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, καταργώντας το προηγούμενο νόμο που ίσχυε από το 1879. Το εν λόγω Διάταγμα ακολούθησε ένας Κανονισμός για την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων του. Το Διάταγμα παρέχει προστασία σε όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα τα οποία σχετίζονται με βιομηχανικές ή εμπορικές δραστηριότητες στη Τουρκία, βάσει των διατάξεων της Σύμβασης των Παρισίων του 1967.⁷⁹ Όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα τα οποία είναι

⁷⁸ Ilgaz Deniz (2000), « Harmonisation of turkish intellectual property law with the EC *acquis communautaire* and the WTO/TRIPs Agreement», in Xuereb Peter (editor) *The Mediterranean's european challenge. Volume II.*, European Documentation and Research Centre, University of Malta, p. 160-163.

⁷⁹ Τα κύρια χαρακτηριστικά της νομοθεσίας για την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας έχουν καθοριστεί σε διεθνές επίπεδο από τις διατάξεις της Σύμβασης των Παρισίων του 1967.

υπήκοοι χωρών, οι οποίες παρέχουν διπλώματα ευρεσιτεχνίας και μοντέλα χρησιμότητας σε τούρκους υπηκόους, επίσης απολαύουν της προστασίας του Διατάγματος, βάσει της αρχής της αμοιβαιότητας.

Σύμφωνα με το Διάταγμα 551 για τα Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας επιτρέπεται να χορηγούνται για οποιαδήποτε εφεύρεση, είτε αφορά προϊόν, είτε αφορά κάποια μέθοδο, σε όλους τους τομείς της τεχνολογίας, υπό την προϋπόθεση η εφεύρεση να επιδέχεται βιομηχανικής εφαρμογής, συμπεριλαμβανομένης της γεωργίας, να είναι νέα και να έχει ανακύψει από μια δραστηριότητα η οποία δεν μπορεί να προβλεφθεί από τον συγκεκριμένο τομέα ή από κάποιον ειδικό στον συγκεκριμένο τομέα. Στις παραπάνω προϋποθέσεις, το Διάταγμα 551 καθορίζει μια σειρά εξαιρέσεων από την προστασία του διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Πρώτον, μπορεί να μην χορηγηθεί δίπλωμα ευρεσιτεχνίας σε ανακαλύψεις, επιστημονικές θεωρίες, μαθηματικές μεθόδους, σχέδια και διαδικασίες που σχετίζονται με πνευματικές και εμπορικές δραστηριότητες, σε προγράμματα υπολογιστών και παιχνίδια καθώς και σε διαγνωστικές, θεραπευτικές και χειρουργικές μεθόδους τόσο για τους ανθρώπους όσο και για τα ζώα. Δεύτερον, σε εφευρέσεις των οποίων η χρησιμοποίηση είναι για εμπορικούς σκοπούς, προκειμένου να προστατευθεί η δημόσια τάξη και η ηθική και τρίτον, εφευρέσεις στον τομέα της βιοτεχνολογίας αναφορικά με τα φυτά και τα ζώα και τις βιολογικές διαδικασίες παραγωγής αυτών.

Όσον αφορά τα εμπορεύματα με πλαστό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, τα οποία αποτελούν αντικείμενο εισαγωγών ή και εξαγωγών από τα τελωνεία, δεν υπάρχει ιδιαίτερη μνεία από το τουρκικό Διάταγμα. Το μόνο που αναφέρεται είναι ότι θα πρέπει να λαμβάνονται συνοριακά μέτρα κατά της εισαγωγής εμπορευμάτων με πλαστά ή παραποιημένα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και ότι το άτομο του οποίου η αίτηση για το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας έχει εκδοθεί έχει το δικαίωμα να ξεκινήσει αστικές και ποινικές διαδικασίες σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων του.

Επιπλέον, όλα σχεδόν τα κράτη μέλη της Κοινότητας έχουν υπογράψει τη Σύμβαση του Μονάχου για τη χορήγηση ευρωπαϊκών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας του 1973, βάσει της οποίας δημιουργείται ένα κοινό σύστημα δικαίου σχετικά με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και ορίζει ότι το Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας θα χορηγεί τα «ευρωπαϊκά διπλώματα ευρεσιτεχνίας». Η Τουρκία δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέλος της Σύμβασης του Μονάχου.

Στη Συμφωνία TRIPs όμως, προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις για τα «μέτρα στα σύνορα». Σύμφωνα με τις διατάξεις της Συμφωνίας προβλέπεται η δυνατότητα λήψης προσωρινών μέτρων για τη διασφάλιση των δικαιούχων σε περίπτωση κυκλοφορίας προϊόντων παραποίησης ή απομίμησης, χωρίς την προηγούμενη ακρόαση των εμπορευόμενων αυτά τα προϊόντα από το δικαστήριο. Ειδικές υποχρεώσεις θεσπίζονται για την αποτροπή της εισαγωγής προϊόντων παραποίησης ή απομίμησης. Επίσης, η Συμφωνία επιβάλλει στα κράτη μέλη να παρέχουν τη δυνατότητα υποβολής αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων για την παρεμπόδιση της κυκλοφορίας προϊόντων που φέρουν εμπορικά σήματα τα οποία αποτελούν αντικείμενο παραποίησης ή απομίμησης ή συνδέονται με την παράνομη εκμετάλλευση δικαιώματος δημιουργού. Τέλος, τα μέλη έχουν τη δυνατότητα πρόβλεψης ποινικών διαδικασιών τουλάχιστον σε περιπτώσεις εκ προθέσεως απομίμησης εμπορικών σημάτων ή παράνομης εκμετάλλευσης δικαιώματος δημιουργού σε εμπορική κλίμακα.⁸⁰

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρώντας ότι το εμπόριο εμπορευμάτων παραποίησης/απομίμησης και πειρατικών και εξομοιούμενων επιφέρει σημαντική ζημία στους νομοταγείς κατασκευαστές και εμπόρους και στους κατόχους δικαιωμάτων δημιουργού και συγγενών δικαιωμάτων και εξαπατά τους καταναλωτές, θέσπισε τον Κανονισμό 3295/94⁸¹. Ο εν λόγω Κανονισμός καθορίζει τους όρους παρέμβασης των τελωνειακών αρχών όταν εμπορεύματα για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι είναι εμπορεύματα παραποίησης/απομίμησης ή πειρατικά καθώς και τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν οι αρμόδιες αρχές όσον αφορά τα εν λόγω εμπορεύματα. Σύμφωνα με τις διατάξεις του εν λόγω Κανονισμού, απαγορεύει να τίθενται τα προϊόντα αυτά σε ελεύθερη κυκλοφορία στην εσωτερική αγορά. Η διαφορά με τη Συμφωνία TRIPs είναι ότι πέραν των εμπορευμάτων παραποίησης ή απομίμησης⁸², στα πειρατικά εμπορεύματα

⁸⁰ Άρθρα 51-61, Συμφωνία TRIPs.

⁸¹ Κανονισμός 3295/94 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1994 «περί μέτρων απαγόρευσης της ελεύθερης κυκλοφορίας της εξαγωγής, της επανεξαγωγής και της υπαγωγής υπό καθεστώς αναστολής των εμπορευμάτων παραποίησης/απομίμησης και των αναπαραχθέντων χωρίς άδεια (πειρατικών)», ΕΕ L 341 της 30/12/1994.

⁸² Σύμφωνα με το άρθρο 1§2 του Κανονισμού 3295/94 εμπορεύματα παραποίησης/απομίμησης είναι α) τα εμπορεύματα, συμπεριλαμβανομένης της συσκευασίας

περιλαμβάνονται και τα εμπορεύματα που είναι ή περιλαμβάνουν αντίγραφα κατασκευασμένα χωρίς τη συναίνεση του κατόχου του δικαιώματος επί του σχεδίου ή προτύπου καταχωρημένου ή μη στο εθνικό δίκαιο, ή προσώπου δεόντως εξουσιοδοτημένου από το δικαιούχο στη χώρα παραγωγής.

Στην Τουρκία, το ζήτημα της απαγόρευσης της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων στα τελωνεία, με μη νόμιμα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, καθορίζεται με ειδική νομοθεσία βάσει των Κυβερνητικών Διαταγμάτων 554,555,556 και 564, που θεσπίστηκαν το 1995, σχετικά με την προστασία των βιομηχανικών σχεδίων, των γεωγραφικών ενδείξεων και των εμπορικών σημάτων. Στα τρία πρώτα παραπάνω διατάγματα καθορίζεται ότι τα προληπτικά μέτρα στα εμπορεύματα απομίμησης και τα πειρατικά εφαρμόζονται, κατόπιν αξίωσης του κατόχου δικαιώματος, κατά τη διάρκεια εισαγωγής ή εξαγωγής από την τουρκική Τελωνειακή Αρχή. Το Διάταγμα 564 για τα τελωνεία περιλαμβάνει στο πεδίο εφαρμογής του, σε αντίθεση με τη Συμφωνία TRIPs και τον κοινοτικό Κανονισμό, τα εμπορεύματα με παραποιημένες ή πειρατικές γεωγραφικές ενδείξεις πέραν της εφαρμογής των συνοριακών μέτρων που ήδη υφίστανται σε περιπτώσεις εμπορευμάτων με παραποιημένο ή πειρατικό βιομηχανικό σχέδιο ή και σήμα.⁸³

τους, που φέρουν χωρίς άδεια σήμα κατασκευής ή εμπορικό σήμα ίδιο με ανάλογο σήμα εγκύρως καταχωρημένο για ομοειδή εμπορεύματα, ή το οποίο δεν διαφέρει κατά τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του από το εγκύρως καταχωρημένο σήμα, και το οποίο, ως εκ τούτου, παραβιάζει τα δικαιώματα του δικαιούχου του εν λόγω σήματος σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία ή τη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου έχει υποβληθεί αίτηση παρέμβασης των τελωνειακών αρχών, β) κάθε επί μέρους χαρακτηριστικό σήματος (λογότυπος, ετικέτα, αυτοκόλλητο, ενημερωτικό δελτίο, οδηγίες χρήσεως, εγγύηση) έστω και αν παρουσιάζεται χωριστά, εφόσον βρίσκεται στην ίδια κατάσταση με τα εμπορεύματα που αναφέρει η πρώτη περίπτωση και γ) οι συσκευασίες που φέρουν σήματα εμπορευμάτων παραποίησης/απομίμησης και παρουσιάζονται χωριστά, εφόσον βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με τα εμπορεύματα που αναφέρει η πρώτη περίπτωση. Επιπλέον, πειρατικά εμπορεύματα είναι τα εμπορεύματα που είναι ή περιλαμβάνουν αντίγραφα κατασκευασμένα χωρίς τη συναίνεση του κατόχου του δικαιώματος δημιουργού ή των συγγενών δικαιωμάτων ή του κατόχου δικαιώματος επί του σχεδίου ή προτύπου καταχωρημένου ή μη στο εθνικό δίκαιο, ή προσώπου δεόντως εξουσιοδοτημένου από το δικαιούχο στη χώρα παραγωγής, όταν η παραγωγή των εν λόγω αντιγράφων συνιστά παραβίαση του εν λόγω δικαιώματος σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία ή τη νομοθεσία του κράτους μέλους όπου έχει υποβληθεί αίτηση παρέμβασης των τελωνειακών αρχών.

⁸³ Ilgaz Deniz (2000), « Harmonisation of turkish intellectual property law with the EC acquis communautaire and the WTO/TRIPs Agreement», in Xuereb Peter (editor) *The Mediterranean's european challenge. Volume II.*, European Documentation and Research Centre, University of Malta, p. 202- 204.

ΜΕΡΟΣ 2ο

ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ Π.Ο.Ε.

1. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΔΑΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ(GATT)⁸⁴

1.1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ GATT

Σκοπός του πολυμερούς αυτού συστήματος για το διεθνές εμπόριο αγαθών είναι να παράσχει στις βιομηχανικές και λοιπές επιχειρήσεις των κρατών μελών ένα ασφαλές, σταθερό και προβλέψιμο περιβάλλον στο οποίο να μπορούν να εμπορευθούν μεταξύ τους υπό συνθήκες δίκαιου και ισότιμου ανταγωνισμού. Το ασφαλές, σταθερό και προβλέψιμο περιβάλλον εξασφαλίζεται με μια σειρά ρυθμίσεων που αποτυπώνονται κυρίως στη GATT 1947 στην οποία παραπέμπει σε πολλά σημεία η GATT 1994, η οποία αποτελεί μια σύντομη συμφωνία που περιλαμβάνει ένα κατάλογο ρυθμίσεων, καθώς και ορισμένες επεξηγηματικές σημειώσεις.

Η GATT δεν αγνοεί τις ανάγκες του σύγχρονου κράτους ούτε είναι δογματικά προσηλωμένη στην ελεύθερη αγορά. Αντιθέτως, αναγνωρίζει την πρωταρχική ευθύνη που έχει το κράτος αναφορικά με την εξωτερική και εσωτερική σταθερότητα του καθώς και την ανάγκη του να παρεμβαίνει στην παραγωγική διαδικασία. Βάσει των παραπάνω, το σύστημα της GATT περιέχει κανόνες και διαδικασίες που αναγνωρίζουν αυτή την πρωταρχική ανάγκη του κράτους για οικονομική ανάπτυξη και προβλέπουν μέτρα για τη διευκόλυνση της διαρθρωτικής προσαρμογής της εθνικής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά και τη μείωση του επερχόμενου κοινωνικού, επιχειρηματικού και συνολικού οικονομικού κόστους.⁸⁵

⁸⁴ Η Συμφωνία GATT 1994 (General Agreement on Tariffs and Trade) κυρώθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση με την Απόφαση 94/800 του Συμβουλίου της 22^{ης} Δεκεμβρίου 1994 «σχετικά με την κύρωση εξ ονόματος της ΕΚ, σε ότι αφορά στα θέματα που υπάγονται στις αρμοδιότητες της, των συμφωνιών των πολυμερών διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης», ΕΕ L 334 της 23/12/1994.

⁸⁵ Κατράνης Αλ.(1995), «Θεσμική διάσταση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η εξέλιξη της GATT από «προσωρινή» συμφωνία σε διεθνή οργανισμό.», στο Φατούρος Αργ. & Στεφάνου Κων. (επιμ.) *Οι συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών.*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.20.

Απ' την άλλη πλευρά, ορισμένα κράτη αντιμετωπίζουν τις θεσμικές εξαιρέσεις που προβλέπονται από τη GATT και που αποσκοπούν στην αποτελεσματικότερη προσαρμογή και στην αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων, όχι ως προσωρινές ασφαλιστικές δικλείδες, αλλά ως μέσα καταστρατήγησης του πολυμερούς αυτού καθεστώτος, προκειμένου να επωφεληθεί η εγχώρια οικονομία τους. Επιπλέον, η απαίτηση ομοφωνίας σε όλες τις διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένης της διαδικασίας επίλυσης των διαφορών, όπου τόσο το προσφεύγον κράτος όσο και αυτό κατά του οποίου απευθύνεται η προσφυγή δικαιούνται ψήφου, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στη ρυθμιστική παρέμβαση της GATT και στην εφαρμογή των διατάξεων της.

Μολονότι τα παραπάνω, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι η GATT αποτελεί το επίκεντρο του διεθνούς εμπορικού συστήματος, δεδομένου ότι περιέχει θεμελιώδεις ουσιαστικούς και διαδικαστικούς κανόνες που διέπουν το διεθνές εμπόριο καθώς οι διατάξεις της κρίνονται ως άμεσου εφαρμογής. Επίσης, συμβάλλει στην περισσότερο ορθολογική κατανομή των πόρων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, λαμβανομένου υπόψη ότι επιδρά στις οικονομικές επιλογές των κρατών, επειδή προϋποθέτει την ύπαρξη ανοιχτής οικονομίας που δρα στο πλαίσιο της παγκόσμιας αγοράς.

1.2. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΓΣΔΕ/GATT

Η νέο φιλελεύθερη φιλοσοφία της GATT αντικατοπτρίζεται στους βασικούς στόχους της, οι οποίοι αφορούν την απελευθέρωση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, την απουσία κάθε είδους διακριτικής μεταχείρισης μεταξύ των μελών της και την αμοιβαιότητα σε κάθε είδους συναλλαγές, καθώς και την μείωση και την εξάλειψη των εμποδίων στις πολυμερείς διαπραγματεύσεις.

Αποσκοπώντας στην υλοποίηση των παραπάνω στόχων, τα άρθρα της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου μεριμνούν για την ουσιώδη και αποτελεσματική εφαρμογή της βάσει μιας σειράς θεμελιωδών αρχών. Οι θεμελιώδεις αρχές γενικής εφαρμογής είναι η αρχή του μάλλον ευνοούμενου κράτους, η αρχή της εθνικής μεταχείρισης, η αρχή της προστασίας της εγχώριας βιομηχανίας και η αρχή της διαφάνειας.

Η ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους, η οποία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της φιλοσοφίας της GATT, αποτελεί την έκφανση της αρχής του εμπορίου χωρίς διακρίσεις. Σύμφωνα με την ρήτρα αυτή, σε περίπτωση που κάποιο συμβαλλόμενο μέλος πραγματοποιεί κάποια ευνοϊκή εμπορική προσφορά σε κάποιο άλλο, είναι αυτόματα δεσμευμένο να διευρύνει την προσφορά αυτή και σε όλα τα υπόλοιπα συμβαλλόμενα μέλη.

Η αρχή της εθνικής μεταχείρισης επιβάλλει όταν ένα εισαγόμενο προϊόν έχει εισέλθει στην εγχώρια αγορά μετά την πληρωμή δασμών και λοιπών επιβαρύνσεων να μην υπόκειται σε μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή συγκριτικά με αυτή που προβλέπεται για τα ομοειδή εγχώρια προϊόντα.⁸⁶ Με την αρχή της εθνικής μεταχείρισης απαιτείται από τα κράτη μέλη να μεταχειρίζονται τα εισαγόμενα προϊόντα με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζουν τα εγχώρια παραγόμενα. Η εν λόγω αρχή εφαρμόζεται πέρα από τους εσωτερικούς φόρους, στις διοικητικές ρυθμίσεις, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι ρυθμίσεις που αποβλέπουν συνήθως στην προστασία του καταναλωτή ή του περιβάλλοντος.

Η τήρηση από το κράτος εισαγωγής της αρχής εθνικής μεταχείρισης δεν αρκεί συνήθως για να έχουν πρόσβαση οι επιχειρήσεις στην αντίστοιχη αγορά. Για τον λόγο αυτό έχουν συναφθεί συμπληρωματικές συμφωνίες για τα υγειονομικά και φυτουγειονομικά μέτρα και για τα τεχνικά εμπόδια. Επίσης, οι διατάξεις της GATT δεν προβλέπουν την εφαρμογή της αρχής της εθνικής μεταχείρισης στις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών.⁸⁷

Η τρίτη θεμελιώδης αρχή είναι η αρχή της προστασίας της εγχώριας βιομηχανίας αποκλειστικά μέσω δασμολογικών μέτρων και η προοδευτική κατάργηση των τελευταίων.⁸⁸ Ειδικότερα, ως προς τους δασμούς, η Συμφωνία GATT, σε αντίθεση με την Ιδρυτική Συνθήκη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, προβλέπει τη μείωση τους και όχι την εξάλειψη τους. Όσον αφορά τους ποσοτικούς περιορισμούς, προβλέπεται τόσο η κατάργηση των υφιστάμενων όσο και η κατάργηση επιβολής νέων. Στη Συμφωνία

⁸⁶ Άρθρο III, Συμφωνία GATT.

⁸⁷ Στεφάνου Κων/νος & Γκόρτσος Χρ.(2005), *Διεθνές οικονομικό δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 64.

⁸⁸ Άρθρα XI και XII, Συμφωνία GATT.

GATT προβλέπονται εξαιρέσεις από την απαγόρευση επιβολής ποσοτικών μέτρων στον αγροτικό τομέα καθώς και στον τομέα των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των ειδών ένδυσης.⁸⁹

Και τέλος, τέταρτη θεμελιώδη αρχή της Συμφωνίας είναι η αρχή της διαφάνειας, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη οφείλουν να δημοσιοποιούν το σύνολο των ρυθμίσεων κανονιστικού περιεχομένου καθώς και να προβαίνουν σε μια σειρά από επίσημες κοινοποιήσεις.⁹⁰

1.2.1. Η ΡΗΤΡΑ ΤΟΥ ΜΑΛΛΟΝ ΕΥΝΟΟΥΜΕΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Σύμφωνα με την εν λόγω ρήτρα αν ένα κράτος μέλος του Π.Ο.Ε. παραχωρήσει έναν ευνοϊκό δασμό ή άλλο πλεονέκτημα σε προϊόντα άλλου κράτους μέλους του Π.Ο.Ε., οφείλει αμέσως και άνευ όρων να επεκτείνει αυτό το πλεονέκτημα στα ομοειδή προϊόντα των υπολοίπων κρατών μελών.⁹¹ Καταργούνται μ'αυτόν τον τρόπο οι διακρίσεις μεταξύ των κρατών μελών, δηλαδή μεταξύ προϊόντων ανάλογα με την εθνική προέλευση τους. Κάθε κράτος μέλος είναι υποχρεωμένο να μεταχειρίζεται με τον ίδιο τρόπο ίδια ή παρόμοια προϊόντα που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη.

Η θέσπιση της ρήτρας του μάλλον ευνοούμενου κράτους από τη GATT και η τοποθέτηση της σε δεσπόζουσα θέση ανάμεσα στις διατάξεις της, είχε ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση ορισμένων χαρακτηριστικών σε σχέση με το σύνολο των διατάξεων της. Ειδικότερα, η εν λόγω ρήτρα χαρακτηρίζεται ως πολυμερής. Δηλαδή, οποιαδήποτε παραχώρηση γίνεται μεταξύ δυο ή περισσότερων συμβαλλόμενων μερών, η παραχώρηση αυτή, αυτόματα επεκτείνεται και στα υπόλοιπα συμβαλλόμενα μέλη. Επιπλέον, η δράση της είναι γενικότερη εφόσον, σύμφωνα με το άρθρο I της GATT, αφορά μεταξύ άλλων «και τους πάσης φύσεως φόρους τους βαρύνοντες τις εισαγωγές ή εξαγωγές ή εισπραττόμενους επί τη ευκαιρία

⁸⁹ Η Πολυϊνική Συμφωνία αντικαταστάθηκε από τη Συμφωνία για τα Κλωστοϋφαντουργικά Προϊόντα και τα είδη Ένδυσης, η οποία απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη που διατηρούν περιορισμούς να τους μειώσουν σταδιακά σε τέσσερις φάσεις, ώστε μέχρι την 1^η Ιανουαρίου του 2005 να καταργηθούν ολοσχερώς. Είναι γεγονός άλλωστε, ότι κατά το α' εξάμηνο του 2005 οι εξαγωγές ενδυμάτων από την Κίνα κατέκλυσαν τις αγορές ανεπτυγμένων χωρών, προκαλώντας προβλήματα στην εγχώρια παραγωγή αυτών των χωρών αλλά και στις εξαγωγές αναπτυσσόμενων χωρών που ωφελούνταν από το προηγούμενο σύστημα κατανομής ποσοστώσεων.

⁹⁰ Άρθρο X, Συμφωνία GATT.

⁹¹ Άρθρο I, *Ibid.*

εισαγωγών ή εξαγωγών ως και τους βαρύνοντες τις διεθνείς μεταφορές κεφαλαίων προς το σκοπό του συναλλαγματικού διακανονισμού των πραγματοποιούμενων εισαγωγών ή εξαγωγών, τον τρόπο είσπραξης αυτών των δασμών και φόρων, το σύνολο των διοικητικών μέτρων και διατυπώσεων των σχετικών με τις εισαγωγές ή εξαγωγές, την επιβολή των εσωτερικών φόρων επί των εξαγομένων προϊόντων, ως και πάντα τα ζητήματα περί των οποίων οι παράγραφοι 2 και 4 του άρθρου III». Δυο ακόμη στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους, είναι ότι η ρήτρα συμφωνείται άνευ όρων, δηλαδή δεν απαιτούνται επιπλέον δεσμεύσεις μεταξύ των συμβαλλομένων μερών για την εφαρμογή της και ότι εναρμονίζεται πλέον και αυτή με το πνεύμα της αμοιβαιότητας, το οποίο κυριαρχεί στις διατάξεις της GATT.⁹²

Η αρχή του μάλλον ευνοούμενου κράτους, πέραν των δασμών, εφαρμόζεται επίσης και στις ακόλουθες περιπτώσεις. Σε κάθε είδους επιβάρυνση που επιβάλλεται στις εισαγωγές ή εξαγωγές, στον τρόπο υπολογισμού των δασμών και λοιπών επιβαρύνσεων, στην επιβολή ποσοτικών περιορισμών, εφόσον αυτοί επιτρέπονται από τις εξαιρέσεις της ΓΣΔΕ καθώς και στους εσωτερικούς φόρους και στις λοιπές επιβαρύνσεις των εισαγόμενων προϊόντων και στη νομοθεσία που επιδρά στις πωλήσεις⁹³:

Η εφαρμογή της ρήτρας του μάλλον ευνοούμενου κράτους εμφανίζει σημαντικά πλεονεκτήματα στο πλαίσιο των διεθνών εμπορικών σχέσεων. Αρχικά, από οικονομικής απόψεως, η μη διάκριση των αλλοδαπών επιχειρήσεων, αγαθών και υπηρεσιών δημιουργεί ίσους όρους ανταγωνισμού των ξένων παραγωγών στην εσωτερική αγορά κάθε κράτους μέλους, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί ο πλέον ανταγωνιστικός παραγωγός και να υποβοηθείται έτσι η αποτελεσματική διεθνής κατανομή των πόρων. Από διαπραγματευτικής απόψεως, η εφαρμογή της εν λόγω ρήτρας αποτρέπει τα κράτη μέλη να βρίσκονται σε ένα πλαίσιο συνεχών διαπραγματεύσεων μ' όλους τους εμπορικούς τους εταίρους.

⁹² Μυρογιάννης Γ.(1994), *Ο ρόλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης και η Ελλάδα.*, εκδ. Σιδέρης, σελ.33.

⁹³ Στεφάνου Κων/νος & Γκόρτσος Χρ.(2005), *Διεθνές οικονομικό δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 60.

Επιπλέον, εξαιρετικά σημαντικό είναι το γεγονός ότι η εφαρμογή αυτής της ρήτρας παράγει σταθερότητα και διαφάνεια στις διεθνείς εμπορικές σχέσεις, δεδομένου ότι αν κάθε χώρα μεταχειριζόταν διαφορετικά τον κάθε εμπορικό της εταίρο ανάλογα με το εθνικό εμπορικό καθεστώς του, αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αδιαφάνειας καθώς και τεράστιο διαχειριστικό κόστος στις επιχειρήσεις. Συμπερασματικά, κρίνεται ότι η ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους αποτελεί την πλέον σημαντική «εφεύρεση» στις διεθνείς εμπορικές σχέσεις, δεδομένου ότι μια ενδεχόμενη κατάργησή της θα προκαλούσε την κατάρρευση του παγκόσμιου εμπορίου.⁹⁴

1.2.1.1. ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΡΗΤΡΑ ΜΕΚ

Οι διατάξεις της GATT προβλέπουν κάποιες εξαιρέσεις όσον αφορά την εφαρμογή της ρήτρας του μάλλον ευνοούμενου κράτους. Η μη εφαρμογή της επιτρέπεται από τη GATT στην περίπτωση της δημιουργίας περιφερειακών εμπορικών συμφωνιών, όπως ζώνες ελεύθερων συναλλαγών, τελωνειακές ενώσεις και διασυνοριακές ζώνες ελεύθερου εμπορίου, βάσει του άρθρου XXIV της GATT.

Επιπρόσθετα, πολλές αναπτυγμένες χώρες, συμπεριλαμβανομένου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως σύνολο, έχουν δεσμευθεί είτε μονομερώς, είτε μέσω ρυθμίσεων σε εμπορικές συμφωνίες με αναπτυσσόμενες χώρες, να δέχονται τα προϊόντα των τελευταίων με ελάχιστους ή μηδενικούς δασμούς.

Ειδικότερα, κατά τις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης τα δυο τρίτα των χωρών ήταν αναπτυσσόμενες και μόνο το ένα τρίτο ανεπτυγμένες. Σήμερα, από τα 149 κράτη μέλη του ΠΟΕ ουσιαστικά μόνο οι 35 μπορούν να θεωρηθούν ως οικονομικά αναπτυγμένες. Όμως, σ' αυτή τη μειοψηφία των βιομηχανικών χωρών αντιστοιχεί ποσοστό πάνω από το 80% του παγκόσμιου εμπορίου. Το Τμήμα IV της GATT με τίτλο «Εμπόριο και Ανάπτυξη» αναφέρεται σε γενικούς στόχους και αρχές αναφορικά με την ανάπτυξη των οικονομικά ασθενέστερων χωρών, δεδομένου ότι το άνοιγμα των αγορών των βιομηχανικών χωρών δεν

⁹⁴ Κότιος Άγγ.(2005), «Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου στο νέο διεθνές οικονομικό περιβάλλον.», στο Κόντης Αντ. & Τσαρδανίδης Χαρ. (επιμ.) *Διεθνής Οικονομική Πολιτική. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας.*, εκδ. Παπαζήσης, σελ. 182.

συνδέεται με το αντίστοιχο άνοιγμα των φτωχών χωρών. Μέσω ειδικών συμφωνιών, οι βιομηχανικές χώρες μειώνουν ή καταργούν τους δασμούς ή άλλα εμπόδια για εισαγωγές από αναπτυσσόμενες χώρες, αποτελώντας εξαίρεση από τη ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους. Εξάλλου, οι αναπτυσσόμενες χώρες που παρέχουν αυτή τη προτιμησιακή μεταχείριση, δεν προσδοκούν αμοιβαιότητα από τις αναπτυσσόμενες.

Παραδείγματα τέτοιου είδους προτιμησιακής μεταχείρισης αποτελούν το Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων, σύμφωνα με το οποίο οι αναπτυσσόμενες χώρες εφαρμόζουν ειδικούς δασμούς στα βιομηχανικά προϊόντα και τα κατεργασμένα γεωργικά προϊόντα καταγωγής αναπτυσσόμενων χωρών, οι πρόσθετες προτιμήσεις που παρέχονται μέσω συμφωνιών με αναπτυσσόμενες χώρες καθώς και η εφαρμογή μονομερώς μηδενικών δασμών από τις οικονομικά ισχυρότερες χώρες στα προϊόντα 48 λιγότερο αναπτυσσόμενων χωρών.

1.2.1.2. ΑΡΘΡΟ XXIV ΤΗΣ GATT

Τα κράτη, στα πλαίσια περιφερειακών εμπορικών συμφωνιών, συχνά επιδιώκουν την μείωση των δασμών και λοιπών περιορισμών στο εμπόριο σε προτιμησιακή βάση. Αυτές οι περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες συνεπάγονται τη σύσταση περιφερειακών οικονομικών ολοκληρώσεων με τη μορφή τελωνειακών ενώσεων ή ζωνών ελεύθερων συναλλαγών.

Οι εν λόγω περιφερειακές προτιμησιακές συμφωνίες αποτελούν σημαντική εξαίρεση της αρχής του μάλλον ευνοούμενου κράτους, διότι βάσει του άρθρου XXIV της GATT 1947 και 1994 καθώς και του σχετικού Μνημονίου του 1994 για την ερμηνεία του άρθρου XXIV⁹⁵, οι χαμηλότεροι ή μηδενικοί δασμοί στο εμπόριο μεταξύ κρατών που συμμετέχουν σε μια περιφερειακή συμφωνία δεν απαιτείται να επεκταθούν στα υπόλοιπα κράτη⁹⁶.

Με τις διατάξεις του άρθρου XXIV της ΓΣΔΕ ασχολήθηκε ιδιαίτερα ο διαπραγματευτικός Γύρος Dillon το 1960, αφού κύρια αφορμή του Γύρου

⁹⁵ Understanding on the interpretation of article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, *World Trade Organisation*.

⁹⁶ Βλ. Schoneveld F.(1992), " The EEC and Free Trade Agreements. Stretching the limits of GATT exceptions to non-discriminatory trade", *Journal of World Trade*, vol. 26, numb. 3.

αυτού αποτέλεσε η ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και οι διαδικασίες υπαγωγής της στις διατάξεις του άρθρου αυτού.

Ειδικότερα, όταν τα κράτη που συμμετέχουν σε μια τελωνειακή ένωση αποσύρουν τις παραχωρήσεις τους προς τρίτες χώρες για να ευθυγραμμιστούν με το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο θα πρέπει να προσφέρουν αντισταθμιστικά ανταλλάγματα προς τις χώρες αυτές⁹⁷. Ωστόσο, κατά την εκτίμηση των αντισταθμιστικών μέτρων λαμβάνονται υπόψη οι μειώσεις δασμών που ενδεχομένως πραγματοποιούν προς την ίδια τρίτη χώρα άλλα κράτη που συμμετέχουν στην τελωνειακή ένωση.

Κατά τη διάρκεια του Γύρου Dillon, διεξάχθηκαν διαπραγματεύσεις για τα αντισταθμιστικά ανταλλάγματα όπου έπρεπε να προσφέρει η ΕΟΚ σε τρίτες χώρες, βάσει του άρθρου XXIV, με την εφαρμογή του Κοινού Εξωτερικού Δασμολογίου, το οποίο ήταν υψηλότερο από τους δασμούς που επέβαλλαν προηγουμένως ορισμένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Επιπλέον, μετά το Γύρο Dillon τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας εκπροσωπούνται, κατά τις διαπραγματευτικούς γύρους, από την Επιτροπή ως συμβαλλόμενο μέρος της ΓΣΔΕ.⁹⁸

Δεδομένου ότι οι τελωνειακές ενώσεις και οι ζώνες ελεύθερων συναλλαγών καλύπτουν σήμερα σημαντικό τμήμα του παγκόσμιου εμπορίου και προκειμένου να διασφαλιστούν τα εμπορικά συμφέροντα των κρατών που δεν συμμετέχουν σε τέτοιου είδους περιφερειακές συμφωνίες, βάσει του άρθρου XXIV καθώς και του Μνημονίου Συμφωνίας για την ερμηνεία του άρθρου XXIV της ΓΣΔΕ του 1994, το οποίο έχει επιφέρει κάποιες τροποποιήσεις, τίθενται αυστηρές προϋποθέσεις για τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών.

Ειδικότερα, *πρώτον*, σύμφωνα με την §2 η άρση των εμποδίων θα πρέπει να καλύπτει το κύριο μέρος του εμπορίου των χωρών που συμμετέχουν στην περιφερειακή συμφωνία. *Δεύτερον*, σύμφωνα με την § 4, η περιφερειακή συμφωνία δεν θα πρέπει να συνεπάγεται την επιβολή

⁹⁷ Luff D.(2004), *Le droit de l' Organisation Mondiale du Commerce. Analyse critique.*, Collection de la Faculté de Droit, Université Libre de Bruxelles, pub.Brulant, p. 53.

⁹⁸ Petersmann E.(1986), «The EEC as a GATT member- Legal conflicts between GATT law and European Community Law» in *The European Community and GATT*, pub. Kluwer, p. 36.

νέων ή την ενίσχυση των υφιστάμενων εμποδίων στις εμπορικές συναλλαγές με τρίτα κράτη.

Τρίτον, σύμφωνα με την § 5 στοιχείο α), όσον αφορά τις τελωνειακές ενώσεις, οι δασμοί και οι άλλες εμπορικές ρυθμίσεις, οι οποίοι καθορίζουν τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των συμβαλλομένων μελών μιας τελωνειακής ένωσης και τρίτων χωρών, δεν θα πρέπει να είναι δυσχερέστεροι σε σχέση με την προϋφιστάμενη κατάσταση. Η εκτίμηση των δασμών και άλλων εμπορικών ρυθμίσεων, που εφαρμόζονται πριν και μετά τη δημιουργία της τελωνειακής ένωσης, βασίζεται σε γενική εκτίμηση των μέσων σταθμισμένων δασμολογικών συντελεστών και των εισπραττόμενων δασμών. Η εκτίμηση αυτή βασίζεται στα στατιστικά στοιχεία κατά τις εισαγωγές για προηγούμενη αντιπροσωπευτική περίοδο που παρέχει η τελωνειακή ένωση, ανά δασμολογική κλάση, κατ'αξία και κατ' όγκο, κατανεμημένα ανά χώρα καταγωγής μέλος του ΠΟΕ.⁹⁹

Τέταρτον, σύμφωνα με την §5 στοιχείο γ), η συμφωνία θα πρέπει να περιλαμβάνει σχέδιο και προγράμματα για την εγκαθίδρυση της τελωνειακής ένωσης ή της ζώνης ελεύθερων συναλλαγών εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Το εν λόγω εύλογο χρονικό διάστημα κρίνεται σκόπιμο να υπερβαίνει τα δέκα έτη μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.¹⁰⁰

Και *πέμπτον*, σύμφωνα με την §7, κάθε απόφαση δημιουργίας ή τροποποίησης μιας τελωνειακής ένωσης ή μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών θα πρέπει να κοινοποιείται στα μέλη της GATT με τις απαραίτητες πληροφορίες για την εξακρίβωση της ύπαρξης των ουσιαστικών προϋποθέσεων. Όλες οι πληροφορίες που παρέχονται εξετάζονται από ομάδα εργασίας της GATT, η οποία υποβάλλει έκθεση στο Συμβούλιο Εμπορευματικών Συναλλαγών με τις σχετικές διαπιστώσεις της. Επίσης, οι τελωνειακές ενώσεις και τα μέλη ζωνών ελεύθερων

⁹⁹ Οι μέσοι σταθμισμένοι δασμολογικοί συντελεστές και οι εισπραχθέντες δασμοί υπολογίζονται σύμφωνα με τη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε για την εκτίμηση των προσφερθέντων δασμών κατά τη διάρκεια των πολυμερών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του Γύρου της Ουρουγουάης. Για το σκοπό αυτό, οι δασμοί και οι επιβαρύνσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη είναι οι εφαρμοζόμενοι δασμολογικοί συντελεστές.

¹⁰⁰ Στις περιπτώσεις όπου τα συμβαλλόμενα μέλη της ενδιάμεσης συμφωνίας πιστεύουν ότι τα δέκα έτη δεν αρκούν υποστηρίζουν την ανάγκη έγκρισης μεγαλύτερης περιόδου, παρέχοντας πλήρεις εξηγήσεις στο Συμβούλιο Εμπορευματικών Συναλλαγών.

συναλλαγών υποχρεούνται να υποβάλλουν σε τακτά χρονικά διαστήματα έκθεση αναφορικά με τη λειτουργία της σχετικής συμφωνίας τους.

Ανά τον κόσμο αριθμούνται περισσότερες από 200 εν ενεργεία περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες. Η πιο σημαντική και ουσιαστικά η μόνη πλήρης τελωνειακή ένωση είναι αυτή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1968 μεταξύ των έξι ιδρυτικών μελών της και από το 2004 περιλαμβάνει εικοσιπέντε κράτη- μέλη.

1.3. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται τάση για ενδυνάμωση του εμπορίου σε περιφερειακή βάση, μέσω περιφερειακών συμφωνιών με αμοιβαίες δασμολογικές μειώσεις και λοιπές παραχωρήσεις. Κατά συνέπεια το περιφερειακό εμπόριο αυξάνεται σταθερά καταλαμβάνοντας σημαντικό ποσοστό του παγκόσμιου εμπορίου.

Δυο θεωρίες προσπάθησαν να εξηγήσουν το φαινόμενο αυτό. Η πρώτη διατυπώθηκε από τον Ethier το 2000 και η δεύτερη από τον Krugman το 1991. Σύμφωνα με την πρώτη θεωρία, η αύξηση του περιφερειακού εμπορίου συγκριτικά με το διεθνές εμπόριο οφείλεται ουσιαστικά στην απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Επιδιώκοντας να επιχειρηματολογήσει τη θεωρία του υποστηρίζει ότι το εμπόριο μεταξύ δυο χωρών συσχετίζεται θετικά με το ΑΕΠ των χωρών αυτών και αρνητικά με την απόσταση που χωρίζει τις δυο χώρες. Συνεπώς, με την κατάργηση των δασμών στο μεταξύ τους εμπόριο, μειώνεται ο παράγοντας απόσταση¹⁰¹ μεταξύ των χωρών και ενδυναμώνεται το εμπόριο σε περιφερειακή βάση.

Σύμφωνα με τη δεύτερη θεωρία, όταν μια ομάδα χωρών σχηματίζει μια τελωνειακή ένωση, η οποία επιβάλλει εισαγωγικό δασμό έναντι του υπόλοιπου κόσμου, οι διεθνείς όροι συναλλαγών θα μεταβούν προς όφελος της. Ο υπόλοιπος κόσμος για να μπορέσει να αντισταθμίσει τα οφέλη και τις ζημίες θα σχηματίσει τη δική του τελωνειακή ένωση

¹⁰¹ Με τον όρο απόσταση δεν εννοείται μόνο η γεωγραφική απόσταση, όπου το κόστος μεταφοράς λειτουργεί ως φυσικός δασμός, αλλά και τα διάφορα εμπόδια, όπως οι δασμοί και οι ποσοτικοί περιορισμοί, που εμποδίζουν την ελευθερία του εμπορίου.

επιβάλλοντας δικούς του δασμούς. Αποτέλεσμα των παραπάνω ενεργειών είναι ο πολλαπλασιασμός των περιφερειακών συμφωνιών.¹⁰²

Οι περιφερειακές προτιμησιακές ενώσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και όχι μόνο, καθώς και τα αποτελέσματα αυτών των συμφωνιών δρουν παράλληλα με τις εμπορικές συμφωνίες στα πλαίσια της GATT, θέτοντας σημαντικά ερωτήματα και προβληματισμούς αναφορικά με το ποιες συμφωνίες και σε ποιο βαθμό μπορούν να οδηγήσουν σε περαιτέρω απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου, χωρίς την επιβολή διακρίσεων έναντι λιγότερο αποτελεσματικών εμπορικών μορφών συμφωνίας¹⁰³.

Όσον αφορά τις απαντήσεις στα προαναφερθέντα ερωτήματα, ορισμένοι υποστηρίζουν ότι οι περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες προάγουν συνολικά το στόχο του ανοίγματος των αγορών, δεδομένου ότι αθροιζόμενες παράγουν περισσότερο ελεύθερο διεθνές εμπόριο. Απ' την άλλη, υπάρχουν αρκετοί που πιστεύουν ότι η δημιουργία περιφερειακών εμπορικών συμφωνιών αποτελεί απειλή για το διεθνές εμπόριο, δεδομένου ότι περιέχει τη διάκριση τρίτων κρατών ως προς τις συγκεκριμένες συμφωνίες, στρεβλώνει το διεθνή καταμερισμό εργασίας μέσω της εκτροπής εμπορίου, μειώνει το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων κρατών για λύσεις σε διεθνές επίπεδο, ενώ εμπεριέχει και τον κίνδυνο μετατροπής των σήμερα ειρηνικά συνυπαρχόντων εμπορικών συνασπισμών σε μελλοντικά αντιμαχόμενα μέρη.

Συνέπεια των παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να καθοριστεί κατά πόσο τέτοιου είδους περιφερειακές συμφωνίες ενισχύουν ή αντίθετα παρακωλύουν την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Ενδεχομένως, η απάντηση να δοθεί στα επόμενα έτη.

2. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΤΗΣ ΕΟΚ

¹⁰² Βλ. Γιαννακόπουλος Νικ. & Δημόπουλος Γ.(2001), «Τελωνειακές ενώσεις και ενιαία αγορά», στο Δημόπουλος Γ., Μπάλας Ν. & Χασσίδ Ι. (επιμ.) *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές. Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές. Τόμος Β΄*, εκδ. Σιδέρης.

¹⁰³ Drabek Z.(1996), «Regionalism versus Multilateralism in world trade», in *Europe and global economic interdependence*, pub.College of Europe, p. 144.

2.1. ΓΕΝΙΚΑ

Η εξέλιξη της κοινοτικής παρουσίας και επιρροής στο διεθνή εμπορικό χώρο μπορεί να διακριθεί σε δυο φάσεις:

Κατά την πρώτη φάση, από την ίδρυση της με τη Συνθήκη της Ρώμης, η Κοινότητα διαμορφώνει την εσωτερική φυσιογνωμία της ως τελωνειακή ένωση και παράλληλα καταβάλλει προσπάθειες εξομάλυνσης των εκάστοτε διαφορών των κρατών μελών της, προκειμένου να επιτύχει να εμφανίσει στη συνέχεια ενιαία στάση κατά τις διαπραγματεύσεις με τρίτες χώρες.

Η δεύτερη φάση, η οποία έπεται χρονολογικά, είναι η φάση της διεύρυνσης της Κοινότητας. Η Κοινότητα επιδιώκει την επέκταση της όχι μόνο μέσω των επερχόμενων διευρύνσεων αλλά και μέσω μιας πληθώρας προτιμησιακών συμφωνιών, είτε αυτές παίρνουν τη μορφή εμπορικής σύμβασης, είτε συμφωνίας σύνδεσης.

Οι εξωτερικές συμφωνίες της ΕΟΚ κατατάσσονται σε μια σειρά από τύπους και ειδικότερα πρόκειται για τις εμπορικές, μη- προτιμησιακές συμφωνίες, τις εμπορικές προτιμησιακές συμφωνίες, τις συμφωνίες σύνδεσης που αποβλέπουν στη δημιουργία τελωνειακής ένωσης σαν πρώτο βήμα για τη μελλοντική ενσωμάτωση της τρίτης χώρας στην Κοινότητα, τις συμφωνίες σύνδεσης που αποβλέπουν στη δημιουργία τελωνειακής ένωσης ή ζώνης ελεύθερων συναλλαγών και άλλων μορφών συνεργασίας, τις συμφωνίες συνεργασίας και τέλος τις συμφωνίες τεχνικής μορφής.

2.2. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚ

Κάθε τελωνειακή ένωση χαρακτηρίζεται από δυο συγκεκριμένα στοιχεία που τη διακρίνουν από τις υπόλοιπες μορφές οικονομικής ολοκλήρωσης. Πρώτον, την κατάργηση των δασμών και περιορισμών στις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών της καθώς και των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος και δεύτερον, την καθιέρωση κοινού εξωτερικού δασμολογίου έναντι των εισαγωγών από τρίτες χώρες.

Η Συνθήκη της Ρώμης του 1957 καθιέρωσε αρχικώς μια τελωνειακή ένωση μεταξύ των αρχικών έξι κρατών μελών της. Σκοπός της Συνθήκης είναι, σύμφωνα με το άρθρο 2, « η δημιουργία μιας κοινής αγοράς και η

προοδευτική προσέγγιση της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών με σκοπό την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, την ισόρροπη επέκταση της οικονομίας και την επιταχυνόμενη ανύψωση του βιοτικού επιπέδου των κρατών».

Τα πρώτα δυο μέτρα, που προβλέπει το άρθρο 3, και συγκεκριμένα η απαγόρευση, μεταξύ των κρατών μελών, των δασμών και των ποσοτικών περιορισμών κατά την εισαγωγή και την εξαγωγή εμπορευμάτων, καθώς και όλων των άλλων μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος, και μια κοινή εμπορική πολιτική μεταξύ των κρατών μελών της συνιστούν το πρώτο διακριτό στοιχείο της τελωνειακής ένωσης, όπως τέθηκε παραπάνω. Το δεύτερο διακριτό στοιχείο καθορίζεται από το άρθρο 9 σύμφωνα με το οποίο, ορίζεται η υιοθέτηση κοινού δασμολογίου στις σχέσεις της Κοινότητας με τις τρίτες χώρες. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 12, οι εισαγωγικοί και εξαγωγικοί δασμοί ή φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών. Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για τους δασμούς ταμειευτικού χαρακτήρα.

Η κατάργηση των δασμών και των ποσοτικών περιορισμών επί των εισαγωγών και εξαγωγών καθώς και των φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας περιλαμβάνεται στις διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης. Ο δασμός πρόκειται για φορολογική επιβάρυνση, που επιβάλλεται κατά την εισαγωγή και την εξαγωγή ενός αγαθού και αποτελεί συνήθως ένα ποσοστό επί της δασμολογητέας αξίας του συγκεκριμένου αγαθού.

Η φορολογική επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμό, αποτελεί συνήθη μορφή έμμεσου φορολογικού προστατευτισμού, με σκοπό την παρεμπόδιση ή την δυσχέραση των εισαγωγών. Το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα το οποίο τη διακρίνει από την εσωτερική φορολογία, είναι ότι κατά κανόνα, η γενεσιουργός αιτία της επιβολής της σ'ένα αγαθό είναι η διέλευση των συνόρων και γ'αυτό το λόγο πλήττει αποκλειστικά και μόνο τα εισαγόμενα και όχι τα εγχώρια προϊόντα. Ακόμη, δεν απαιτείται η είσπραξη της συγκεκριμένης χρηματικής επιβάρυνσης να

γίνεται αμέσως με τη διέλευση των συνόρων αλλά μπορεί να λάβει χώρα και σε μεταγενέστερο στάδιο εμπορίας του εισαγομένου αγαθού.¹⁰⁴

Οι ποσοτικοί περιορισμοί (quotas), αφορούν τον προκαθορισμό από την κυβέρνηση μιας χώρας της ποσότητας ή της αξίας ενός προϊόντος που μπορεί να εισαχθεί στη χώρα. Σύμφωνα με τα άρθρα 28 και 29 της Συνθήκης της Ρώμης απαγορεύονται οι ποσοτικοί περιορισμοί στις εισαγωγές ή τις εξαγωγές μεταξύ των κρατών μελών καθώς και τα μέτρα που έχουν ισοδύναμα αποτελέσματα με τους ποσοτικούς περιορισμούς. Σε κάθε περίπτωση εφαρμογής των ποσοτικών περιορισμών θα πρέπει να εξετάζεται εάν και κατά πόσο ένα τέτοιο μέτρο έχει ως αποτέλεσμα να εμποδίσει ή να καθυστερήσει τις εισαγωγές ή να καταστήσει περισσότερο δύσκολη, δαπανηρή ή λιγότερο ελκυστική και ενδιαφέρουσα την εισαγωγή ενός προϊόντος. Το άρθρο 30 παρέχει στα κράτη μέλη το δικαίωμα να αποκλίνουν από την απαγόρευση των άρθρων 28 και 29 της Συνθήκης, εφόσον η απόκλιση δικαιολογείται από λόγους αναφερόμενους στην προστασία της δημόσιας ηθικής, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας ασφάλειας, την προστασία της υγείας και της ζωής των ζώων και των ανθρώπων, την προφύλαξη των φυτών, την προστασία των εθνικών θησαυρών καλλιτεχνικής, ιστορικής ή αρχαιολογικής αξίας και την προστασία της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας.

Παρά τις προβλέψεις των διατάξεων της Συνθήκης της Ρώμης, τα κράτη μέλη δεν απέβαλλαν πλήρως και άμεσα τον προστατευτικό χαρακτήρα στη διακίνηση του εμπορίου. Μετά από πολλά έτη, το 1993 καταργείται το Ενιαίο Διοικητικό Έγγραφο στις συναλλαγές του εσωτερικού της Κοινότητας, αντικαθιστώντας περίπου εκατό έγγραφα κατά τις εισαγωγές και τις εξαγωγές. Στο χώρο της Κοινότητας, μεταξύ των κρατών μελών, οι εξαγωγές παύουν να χαρακτηρίζονται ως εξαγωγές αλλά ως παραδόσεις εμπορευμάτων και οι εισαγωγές ως παραλαβές εμπορευμάτων.

Στα πλαίσια του συνόλου των κοινοτικών κανονισμών που ρυθμίζουν τις συναλλαγές με τρίτες χώρες, η Συνθήκη της Ρώμης υιοθέτησε,

¹⁰⁴ Καρύδης Γ.(2001), « Νομικό πλαίσιο της ενιαίας αγοράς. Θεμελιώδεις ελευθερίες.», στο Δημόπουλος Γ., Μπάλας Ν. & Χασσιδ Ι. (επιμ.) *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές. Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές. Τόμος Β΄*, εκδ. Σιδέρης, σελ. 86.

σύμφωνα με το άρθρο 9 το Κοινό Τελωνειακό Δασμολόγιο. Ένα αυστηρό χρονοδιάγραμμα ορίζει τα διάφορα στάδια της προοδευτικής δημιουργίας του, που θα έπρεπε να ολοκληρωθεί στο τέλος της μεταβατικής περιόδου. Στην πραγματικότητα, η εφαρμογή του Κοινού Τελωνειακού Δασμολογίου προηγήθηκε και πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1968. Απ'αυτή την ημερομηνία και μετά, η αποκλειστική αρμοδιότητα για τη θεσμοθέτηση υποχρεωτικών κανόνων για δασμολογικά θέματα πέρασε από τον τομέα του εθνικού δικαίου σ'εκείνον του κοινοτικού δικαίου.

Σε σύγκριση με την τελωνειακή ένωση, στο εσωτερικό μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών η κατάργηση των τελωνειακών δασμών και άλλων μέτρων δεν αποβαίνει παρά μόνο σε όφελος των προϊόντων που προέρχονται από τη ζώνη αυτή. Αντίθετα, η Τελωνειακή Ένωση της ΕΟΚ βασίζεται στην αντίληψη της ελεύθερης κυκλοφορίας, ανεξάρτητα από την προέλευση των εμπορευμάτων, δημιουργώντας μ'αυτό τον τρόπο ένα πλαίσιο για τη σταδιακή επίτευξη μιας πραγματικής εσωτερικής αγοράς.

2.3. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΤΗΣ ΕΟΚ

Η δημιουργία μιας τελωνειακής ένωσης και η επερχόμενη βελτίωση της οικονομίας τους λόγω των μεταξύ τους σχέσεων, είναι ένα γεγονός που δεν αφήνει αδιάφορα ορισμένα κράτη που βρίσκονται έξω απ'αυτή. Στην πραγματικότητα, τα κράτη που βρίσκονται εκτός της τελωνειακής ένωσης έχουν μάλλον την τάση να αντιμετωπίζουν λιγότερο θετικά το σχηματισμό μιας νέας εμπορικής οντότητας που διακόπτει αυστηρά και άμεσα τους παραδοσιακούς εμπορικούς δεσμούς που μέχρι τότε διατηρούνταν σε μια ευρύτερη κλίμακα. Ωστόσο, καθίσταται σαφές ότι δεν είναι ούτε άμεσος στόχος, ούτε είναι προς το συμφέρον μιας τελωνειακής ένωσης να πραγματοποιηθεί σε βάρος των συναλλαγών με το εξωτερικό, υποστηρίζοντας τη δημιουργία ενός νέου πλαισίου στα εξωτερικά σύνορα της. Αντίθετα, οι συνθήκες δημιουργίας της θα έπρεπε μάλλον να αποτελέσουν ευνοϊκό έδαφος για την ενδυνάμωση των εμπορικών σχέσεων με τις χώρες της ευρύτερης περιφέρειας και η μείωση των

τελωνειακών φραγμών απέναντι τους θα οδηγούσε στη διεύρυνση της περιφερειακής προτιμήσεως.¹⁰⁵

Στις παραπάνω σκέψεις βασίστηκε η Τελωνειακή Ένωση της ΕΟΚ, όμως το δυναμικό αυτό στοιχείο δεν απέδωσε πλήρως γιατί βρέθηκε αντιμέτωπο με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών(ΕΖΕΣ), σύμβαση η οποία υπογράφηκε το 1960 στη Στοκχόλμη από τις κυβερνήσεις της Αυστρίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της Δανίας, της Νορβηγίας, της Πορτογαλίας, της Σουηδίας και της Ελβετίας. Πλέον, η οικονομική ενοποίηση είχε επικεντρωθεί σε δυο εμπορικούς πόλους στον ευρωπαϊκό γεωγραφικό χώρο..

2.3.1. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΟΚ-ΕΛΛΑΔΑΣ

Εξαιτίας αυτής της διπολικής κατάστασης στον ευρωπαϊκό χώρο, η Κοινότητα θεώρησε ότι έπρεπε να ενισχύσει τους δεσμούς της με άλλα κράτη στην Ευρώπη, συνάπτοντας συμφωνίες σύνδεσης. Η πρώτη ενέργεια της Κοινότητας, με επιτυχή κατάληξη, ήταν η υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ελλάδα¹⁰⁶, στις 9 Ιουλίου 1961. Η συμφωνία αυτή καθόρισε τον προτιμησιακό δεσμό μεταξύ των συμβαλλομένων μερών μέσω τελωνειακής ένωσης, με την προοπτική την μετέπειτα ένταξη της Ελλάδας στην Κοινότητα¹⁰⁷.

Σκοπός της Συμφωνίας Σύνδεσης ήταν η προαγωγή της συνεχούς και ισόρροπης ενίσχυσης των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των μερών, λαμβανομένης υπ'όψη της ανάγκης εξασφάλισης της επιταχυνόμενης ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και της ανύψωσης του επιπέδου απασχόλησης και των βιοτικών συνθηκών του ελληνικού λαού.

Σύμφωνα με τη Συμφωνία Σύνδεσης ΕΟΚ-Ελλάδας, η κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των φόρων ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά τις εισαγωγές και εξαγωγές μεταξύ των συμβαλλομένων μερών έπρεπε να

¹⁰⁵ Βλ. Vaulont Nik.(1981), *Η Τελωνειακή Ένωση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.*, Συλλογή: *Ευρωπαϊκές Προοπτικές*, Βρυξέλλες, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

¹⁰⁶ Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ελλάδας, ΕΕ 26 της 18/2/1963.

¹⁰⁷ Σύμφωνα με το προοίμιο της Συμφωνίας Σύνδεσης Ελλάδος-ΕΟΚ, « αναγνωρίζοντας ότι η υπό της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας παρασχεθισμένη υποστήριξις εις τας προσπάθειαις του ελληνικού λαού δια την βελτίωσιν του βιοτικού επιπέδου αυτού, θα διευκολύνη μεταγενεστέρως την προσχώρησιν της Ελλάδος εις την Κοινότητα».

γίνει κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου, η οποία είχε καθοριστεί στα δώδεκα έτη.¹⁰⁸ Επίσης, προβλεπόταν η υιοθέτηση του Κοινού Τελωνιακού Δασμολογίου. Βάσει των διατάξεων της Συμφωνίας, η κατάργηση δασμών αφορά εμπορεύματα τα οποία, πρώτον, παράγονται στην Κοινότητα ή στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων τα οποία έχουν εξ ολοκλήρου ή εν μέρει ληφθεί ή παραχθεί από προϊόντα προελεύσεως τρίτων χωρών, τα οποία τελούν σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Κοινότητα ή στην Ελλάδα και δεύτερον, εμπορεύματα προελεύσεως τρίτων χωρών που τελούν σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Κοινότητα ή στην Ελλάδα.

Το εν λόγω χρονοδιάγραμμα των δώδεκα ετών αφορούσε πλήρως μόνο την Κοινότητα, ενώ για την Ελλάδα υπήρχε ένας σημαντικός κατάλογος προϊόντων που αναφέρονταν στο Παράρτημα Ι της Συμφωνίας Σύνδεσης, τον οποίο η Ελλάδα όφειλε να τηρήσει βάσει ενός χρονοδιαγράμματος σταδιακής μείωσης των τελωνειακών δασμών σε μια περίοδο είκοσι δύο ετών.¹⁰⁹ Η διαφορά, όσον αφορά την εφαρμογή της τελωνειακής ένωσης μεταξύ της Κοινότητας και της Ελλάδας, οφείλεται στην ανισότητα του οικονομικού υποβάθρου ανάμεσα στα δυο μέρη.

Επιπλέον, βάσει της Συμφωνίας Σύνδεσης, η Ελλάδα είχε τη δυνατότητα να επανεπιβάλλει, να αυξήσει ή να εισάγει τελωνειακούς δασμούς στις εισαγωγές προϊόντων εκτός από εκείνα που δεν περιελάμβανε το χρονοδιάγραμμα των είκοσι δύο ετών, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η δημιουργία νέων βιομηχανιών μεταποίησης¹¹⁰. Απ' την άλλη πλευρά, η Κοινότητα δέχθηκε για ορισμένα προϊόντα, όπως καπνά και σταφίδα, που ενδιέφεραν ιδιαίτερα την ελληνική οικονομία, να καταργήσει όλους τους τελωνειακούς δασμούς μετά από μια περίοδο έξι ετών.

¹⁰⁸ Ο ρυθμός της διαδοχικής κατάργησης των τελωνειακών δασμών που προβλέπονται από τη Συμφωνία έχει ως ακολούθως: Η πρώτη μείωση πραγματοποιείται κατά την έναρξη ισχύος της Συμφωνίας, η δεύτερη, η τρίτη, η τέταρτη, η πέμπτη, η έκτη και η έβδομη μείωση διαδοχικά ανά οκτάμηνο. Η όγδοη και οι επόμενες μειώσεις πραγματοποιούνται κάθε έτος. Βλ. σχετικά άρθρο 14 §3 της Συμφωνίας Σύνδεσης Ελλάδας-ΕΟΚ.

¹⁰⁹ Κατά την έναρξη ισχύος της Συμφωνίας πραγματοποιείται μείωση του κάθε δασμού κατά 5%. Κάθε τρεις μειώσεις η κάθε μια εκ των οποίων είναι της τάξεως του 5% γίνονται κάθε τριάντα μήνες. Οι εν λόγω δασμοί αποτελούν τους λεγόμενους δασμούς βάσεως, οι οποίοι πραγματοποιούνται από το τέλος του δέκατου έτους. Βλ. σχετικά άρθρο 15, Συμφωνία Σύνδεσης Ελλάδας-ΕΟΚ.

¹¹⁰ Βλ. άρθρο 18, *Ibid.*

Δεδομένου ότι η Συμφωνία Σύνδεσης ΕΟΚ-Ελλάδας αποτελούσε την απαρχή των εξωτερικών συμφωνιών της ΕΟΚ και της περιφερειακής της ενοποίησης στην Ευρώπη, η Συμφωνία Σύνδεσης της ΕΟΚ-Τουρκίας, αν και ξεπερνούσε το ευρωπαϊκό γεωγραφικό πλαίσιο, αποτελούσε ουσιαστικά την προέκταση της παραπάνω απόπειρας. Η Συμφωνία Σύνδεσης με την Τουρκία που υπογράφηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 1964 περιελάμβανε ανάλογες διατάξεις με εκείνες που περιέχονται στην αντίστοιχη συμφωνία με την Ελλάδα. Συγκεκριμένα, οι προτιμησιακοί δασμοί ορίστηκαν με βάση την εγκαθίδρυση μιας τελωνειακής ένωσης, με την προοπτική, όπως και στη Συμφωνία Σύνδεσης με την Ελλάδα, μιας μεταγενέστερης ένταξης της Τουρκίας στην Κοινότητα. Η μεταβατική περίοδος επίσης καλύπτει δώδεκα έτη με σημαντικό κατάλογο προϊόντων για τα οποία η Τουρκία εξουσιοδοτείται να καταργήσει σταδιακά τους δασμούς σε μια περίοδο είκοσι δύο ετών.

Επιπλέον, η Συμφωνία των Αθηνών, πέραν του δασμολογικού αφοπλισμού που προέβλεπε μεταξύ των δυο μερών κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου, διπλάσιας διάρκειας για την Ελλάδα και τη ρητή μνεία για τη δυνατότητα να καταστεί πλήρες μέλος της Κοινότητας, υπήρξε και χορήγηση οικονομικής βοήθειας προς την ελληνική οικονομία. Ωστόσο, κατά την περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας είχε επέλθει ένα «πάγωμα» στις σχέσεις των δυο μερών. Οι σχέσεις αναθερμάνθηκαν μετά την αποκατάσταση της δικτατορίας και το 1975 η Ελλάδα υπέβαλλε αίτηση προσχώρησης στην Κοινότητα. Αν και αρχικά η σχετική γνωμοδότηση της Επιτροπής ήταν αρνητική, εν συνεχεία το 1976 κατέστη δυνατή η έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, οι οποίες κατέληξαν στην υπογραφή της Συμφωνίας των Αθηνών στις 28 Μαΐου 1979.

Βάσει των παραπάνω, και στις δυο περιπτώσεις συμφωνιών προβλέπεται η προοδευτική κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των φόρων ισοδυνάμου αποτελέσματος μεταξύ των δυο συμβαλλομένων μερών κατά τις εισαγωγές και τις εξαγωγές καθώς και η υιοθέτηση του Κοινού Τελωνειακού Δασμολογίου. Προβλέπεται επίσης, η δυνατότητα ένταξης των χωρών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Εκείνο που ουσιαστικά διαφοροποιεί τις δυο συμφωνίες σύνδεσης, είναι το γεγονός ότι στην

περίπτωση της Τουρκίας υπήρχε μια προπαρασκευαστική φάση η οποία προηγούταν της μεταβατικής φάσης, δεδομένου της οικονομικής κατάστασης της Τουρκίας την συγκεκριμένη περίοδο και της δυσκολίας της να συμμορφωθεί με το κοινοτικό κεκτημένο.

2.3.2. ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΕΟΚ- ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΕΟΚ-ΜΑΛΤΑΣ

Η Κοινότητα επιδιώκοντας να συνεχίσει το έργο που είχε ξεκινήσει με τις Συμφωνίες Σύνδεσης με την Ελλάδα και την Τουρκία και να επεκτείνει την πολιτική της, η οποία αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας προτιμησηστικής περιοχής στη νότια περιφέρεια της, σύναψε συμφωνίες σύνδεσης και με άλλες χώρες. Πρόκειται για τις Συμφωνίες Σύνδεσης με την Τυνησία και το Μαρόκο αφενός, τη Μάλτα και την Κύπρο αφετέρου, μεταξύ των οποίων παρεμβάλλονταν δυο εμπορικές συμφωνίες με την Ισπανία και το Ισραήλ.

Τα δασμολογικά πλεονεκτήματα που παραχωρήθηκαν από την μια και την άλλη πλευρά αφορούν κυρίως σκοπιμότητες οικονομικής φύσεως, οι οποίες παρουσίαζαν διαφοροποιήσεις ανάλογα με την περίπτωση.

Ειδικότερα, η Συμφωνία ΕΟΚ-Μάλτας¹¹¹ καθορίζει ότι τα προϊόντα καταγωγής Μάλτας εισάγονται ατελώς στην Κοινότητα και με ελευθερία εισαγωγής. Εξαιρούνται από αυτή τη γενική αρχή τα γεωργικά προϊόντα που αναφέρονται στο Παράρτημα II της Συνθήκης της Ρώμης, ορισμένα μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα, έλαια και παράγωγα πετρελαίου καθώς και βαμβακονήματα, βαμβακερά υφάσματα και διάφορα είδη ένδυσης για τα οποία εφαρμόζονται δασμολογικές οροφές¹¹². Όσον αφορά το καθεστώς εισαγωγής στην Μάλτα προϊόντα καταγωγής ΕΟΚ, εφαρμόζεται το 25% του αρχικού δασμού του γενικού τελωνειακού δασμολογίου της Μάλτας, με εξαίρεση ορισμένων προϊόντων για τα οποία εφαρμόζεται το 40% του παραπάνω δασμού.

¹¹¹ Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Μάλτας, ΕΕ L 61 της 14/3/1971.

¹¹² Πρόκειται για την εφαρμογή το 1980, ενός εισαγωγικού καθεστώτος δασμολογικών οροφών με δασμό μηδέν για μια σειρά κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων. Η έννοια της εφαρμογής δασμολογικών οροφών με δασμό μηδέν είναι ότι τα συγκεκριμένα προϊόντα θα εισάγονται ατελώς στην Κοινότητα μέχρι της ποσότητας της οροφής. Κάθε εισαγωγή ενός είδους επιπλέον της καθοριζόμενης ποσότητας, θα επιβαρύνεται με τον κανονικό δασμό που προβλέπεται από το Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο. Βλ. σχετικά Καρούζος Γ.(1982), *Οι εξωτερικές εμπορικές σχέσεις της ΕΟΚ*, εκδ. Παπαζήση, σελ.505.

Αντίστοιχα, η Συμφωνία Σύνδεσης ΕΟΚ-Κύπρου¹¹³ παρέχει στα προϊόντα καταγωγής Κύπρου την ελευθερία εισαγωγής τους στην Κοινότητα, με κάποιες εξαιρέσεις όσον αφορά ορισμένα γεωργικά προϊόντα, έλαια και παράγωγα πετρελαίου καθώς και ίνες υφαντικές συνθετικές και εξωτερικά ανδρικά ενδύματα, για τις οποίες εφαρμόζονται δασμολογικές οροφές, όπως προέβλεπε και η αντίστοιχη συμφωνία με την Μάλτα.¹¹⁴

Οι παραπάνω συμφωνίες ξεχωρίζουν σαφώς από τις αντίστοιχες Συμφωνίες Σύνδεσης της ΕΟΚ με την Ελλάδα και την Τουρκία γιατί οι δασμολογικές προτιμήσεις που παραχωρήθηκαν από την μια και την άλλη πλευρά δεν ισχύουν για το σύνολο των συναλλαγών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών των εκάστοτε συμφωνιών, αλλά περιορίζονται μόνο για τα προϊόντα καταγωγής των χωρών αυτών. Καμία από τις χώρες αυτές που έχουν συνδεθεί με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο πλαίσιο των εν λόγω συμφωνιών δεν παραχωρεί σ' αυτήν την ελεύθερη εισαγωγή στις αγορές της Μάλτας ή της Κύπρου αντίστοιχα, με την κατάργηση των τελωνειακών δασμών. Η Μάλτα και η Κύπρος παραχωρούν μαζί στην Κοινότητα μια μείωση κατά 35% όσον αφορά τους εθνικούς δασμούς τους διατηρώντας όμως τους καταλόγους προϊόντων για τους οποίους οι μειώσεις είναι χαμηλότερες.¹¹⁵

Οι Συμφωνίες Σύνδεσης με την Κύπρο και τη Μάλτα προέβλεπαν τη σύσταση μιας τελωνειακής ένωσης με την Κοινότητα, χωρίς όμως να προβλέπουν καμία προοπτική για μετέπειτα ένταξη τους- σε αντίθεση με τις συμφωνίες σύνδεσης της Ελλάδας και της Τουρκίας στις οποίες προβλεπόταν ρητά στο προοίμιο και στο άρθρο 28 των συμφωνιών αντίστοιχα.

¹¹³ Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Κυπριακής Δημοκρατίας, ΕΕ L 133 της 21/5/1973.

¹¹⁴ Βλ. Lycourgos C.(1994), *L' association avec union douanière : un mode de relations entre la C.E.E. et des Etats tiers.*, pub. PUF.

¹¹⁵ Για τις άλλες χώρες, οι προτιμήσεις που έχουν παραχωρηθεί στα προϊόντα με κοινοτική προέλευση καθορίζονται κατά περίπτωση και αναφέρονται σε καταλόγους. Η Ισπανία προβλέπει ομοιόμορφα ποσοστά μειώσεων κατά 60% και 25%, ενώ το Ισραήλ έχει καταλείψει τις παραχωρήσεις του σε 4 καταλόγους που προβλέπουν ποσοστά μειώσεως κατά 30, 25, 15 και 10%. Vaumont Nik.(1981), *Η Τελωνειακή Ένωση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.*, Συλλογή: *Ευρωπαϊκές Προοπτικές*, Βρυξέλλες, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σελ. 42.

2.4. ΥΠΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΟΚ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ GATT

Στο άρθρο 110, η Συνθήκη της Ρώμης αναφέρει έναν ορισμό του ρόλου της Τελωνειακής Ένωσης της ΕΟΚ στις σχέσεις της με τρίτες χώρες, του οποίου η πολιτική σημασία είναι εξίσου σημαντική με εκείνη του άρθρου 9 της Συνθήκης. Συγκεκριμένα το άρθρο 110 καθορίζει ότι «τα κράτη μέλη αποσκοπούν, με τη δημιουργία τελωνειακής ενώσεως μεταξύ τους, να συμβάλουν προς το κοινό συμφέρον στην αρμονική ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, στην προοδευτική κατάργηση των περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές και στον περιορισμό των τελωνειακών φραγμών». Η παραπάνω διάταξη συνάδει με το πνεύμα και τη στάση που υιοθετεί και η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT). Παρόλο ότι η GATT υπερασπίζει σαν γενική αρχή την ιδέα της μη διακρίσεως στις συναλλαγές, βάσει των αρχών του μάλλον ευνοούμενου κράτους και της εθνικής μεταχείρισης, αναγνωρίζει στο άρθρο XXIV §4 και 5 τη χρησιμότητα για τη δημιουργία μονάδων περιφερειακής ενοποίησης μέσω της σύστασης είτε μιας τελωνειακής ένωσης είτε μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών. Δεδομένου ότι το άρθρο XXIV της GATT έχει χαρακτήρα εξαιρέσεως σε σχέση με τη γενική αρχή της μη διακρίσεως στο εμπόριο, θα έπρεπε να υπάρξει συμφωνία για να προσδιοριστεί η μορφή των παραπάνω μονάδων περιφερειακής ενοποίησης. Αυτός ο προσδιορισμός επιτεύχθη στην §8 του άρθρου XXIV, σύμφωνα με την οποία η τελωνειακή ένωση συνίσταται στην αντικατάσταση δυο ή περισσότερων τελωνειακών εδαφών με ένα τελωνειακό έδαφος. Αποτέλεσμα των παραπάνω, η κατάργηση για τις περισσότερες από τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, των τελωνειακών δασμών και άλλων περιοριστικών μέτρων εντός της συγκεκριμένης τελωνειακής ένωσης. Επίσης, την ευθυγράμμιση των τελωνειακών δασμών και των άλλων μέτρων που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη ως προς τις συναλλαγές τους εκτός της τελωνειακής ένωσης.

Επιπλέον, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης, προβλεπόταν ότι οι δασμοί του Κοινού Τελωνειακού Δασμολογίου καθορίζονται με βάση τη μέθοδο του αριθμητικού μέσου όρου των δασμών. Μ' αυτή την μέθοδο η Κοινότητα επεδίωκε ο συνολικός όγκος των εισαγωγών της να μην φορολογείται γενικά δυσχερέστερα σε σχέση

με τη φορολογία επί των εισαγωγών καθενός από τα κράτη μέλη όταν ίσχυαν οι δικοί τους τελωνειακοί δασμοί.

Συνεπώς, όσον αφορά τη δομή της Τελωνειακής Ένωσης της ΕΟΚ, στη διάρκεια των πρώτων χρόνων μετά την ίδρυση της, δεν υπήρξε αμφιβολία ότι ήταν σύμφωνη με τις διατάξεις της GATT.¹¹⁶

Έντονες αμφισβητήσεις από τις ομάδες εργασίας της GATT και διαμάχες με τις Ηνωμένες Πολιτείες, αντιμετώπισε η Τελωνειακή Ένωση της ΕΟΚ και κατά τις διευρύνσεις της, αναφορικά με τη συμμόρφωση της με την §6 του άρθρου XXIV. Σύμφωνα μ'αυτό, όταν τα κράτη που συμμετέχουν σε μια τελωνειακή ένωση αποσύρουν παραχωρήσεις τους, δηλαδή επιβάλλουν υψηλότερους δασμούς, προς τρίτες χώρες για να ευθυγραμμιστούν με το Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο, πρέπει να προσφέρουν αντισταθμιστικά ανταλλάγματα προς τις χώρες αυτές. Ωστόσο, όσον αφορά τα αντισταθμιστικά μέτρα λαμβάνονται υπόψη οι μειώσεις δασμών που ενδεχομένως πραγματοποιούν άλλα κράτη που συμμετέχουν στην τελωνειακή ένωση προς την ίδια τρίτη χώρα.¹¹⁷

Κατά τη διάρκεια του Γύρου Dillon το 1960, διεξάχθηκαν διαπραγματεύσεις για τα αντισταθμιστικά ανταλλάγματα, όπου βάσει του άρθρου XXIV, της GATT, που έπρεπε να προσφέρει η ΕΟΚ σε τρίτες χώρες με την εφαρμογή του Κοινού Εξωτερικού Δασμολογίου, το οποίο ήταν υψηλότερο από τους δασμούς που επέβαλλαν προηγουμένως ορισμένα από τα κράτη μέλη της Κοινότητας. Το αποτέλεσμα αυτών των διαπραγματεύσεων υπήρξε η μείωση κατά περίπου 20% του γενικού επιπέδου του Κοινού Εξωτερικού Δασμολογίου.¹¹⁸ Επίσης, στα πλαίσια του ίδιου γύρου διαπραγματεύσεων, η τελωνειακή ένωση της ΕΟΚ κρίθηκε

¹¹⁶ Αντίθετα, λίγα χρόνια πριν, η Συνθήκη Ίδρυσης της ΕΚΑΧ κρίθηκε από τα συμβαλλόμενα μέρη ότι δεν ανταποκρίνονται στις διατάξεις του άρθρου XXIV της GATT, αφού η τελωνειακή ένωση δεν κάλυπτε το «κύριο μέρος των συναλλαγών» των έξι κρατών μελών, παρά μόνο στις συναλλαγές τους στο τομέα του άνθρακα και των σιδηρουργικών προϊόντων. Η ΕΚΑΧ επιτράπηκε τελικά σαν τελωνειακή ένωση με βάση τη διάταξη του άρθρου XXV §5. Φατούρος Α. & Στάγκος Π.(1984), *Διεθνές οικονομικό δίκαιο*, Τεύχος Α'- Διεθνείς εμπορικές σχέσεις, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, σελ.122.

¹¹⁷ Βλ. Devuyt Youri (1992), "GATT customs union provisions and the Uruguay Round: The European Community Experience" *Journal of World Trade*, vol, 26, numb. 1.

¹¹⁸ Κατά τις διαπραγματεύσεις του Γύρου Κέννεντυ, οι μειώσεις των δασμών που τελικά συμφωνήθηκαν ως αντισταθμιστικά ανταλλάγματα ήταν κατά μέσο όρο 35% όσον αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα. Πραγματοποιήθηκαν σε πέντε στάδια, δηλαδή κάθε χρόνο το ένα πέμπτο της δασμολογικής μείωσης εφαρμόζόταν κατά τρόπο ώστε την 1^η Ιανουαρίου 1972 οι μειώσεις να είχαν ολοκληρωθεί.

αρνητικά από τη GATT κυρίως όσον αφορά την Κοινή Αγροτική Πολιτική και το γεγονός ότι παρέχει επιδοτήσεις και άλλες ενισχύσεις στην αγροτική παραγωγή των κρατών μελών, δημιουργώντας έτσι σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με τρίτες χώρες.

Με αφορμή τις τρεις πρώτες διευρύνσεις,¹¹⁹ η ΕΟΚ προσέφερε αντισταθμιστικά ανταλλάγματα προς τρίτες χώρες, ώστε να αντισταθμιστεί η εξασθένιση των ωφελημάτων που είχαν προκύψει γι'αυτές σε σχέση με την κατάσταση πριν από τη διεύρυνση, βάσει του άρθρου XXIV §6 της GATT. Κατά τις εκάστοτε προσχωρήσεις κρατών στην Κοινότητα, πραγματοποιήθηκαν διαπραγματεύσεις για την εξισορρόπηση του δασμολογίου της διευρυμένης πλέον Τελωνιακής Ένωσης της ΕΟΚ, λόγω του γενικού επιπέδου των δασμολογικών παραχωρήσεων που είχαν γίνει προηγουμένως στο Κοινό Τελωνιακό Δασμολόγιο, και στους δασμούς των χωρών που είχαν προσχωρήσει. Αν οι δασμοί των τελευταίων αυτών χωρών ήταν ευνοϊκότεροι για τις τρίτες χώρες σε ορισμένους τομείς, έπρεπε να εξεταστεί κατά πόσο σε άλλους τομείς, το Κοινό Τελωνιακό Δασμολόγιο που ίσχυε προηγουμένως δεν περιελάμβανε ένα ευνοϊκότερο δασμολογικό καθεστώς.

Αντικείμενο έντονης αρνητικής κριτικής της GATT αποτέλεσαν και οι προτιμησιακές εξωτερικές συμφωνίες της Κοινότητας που υπογράφηκαν μετά το 1970. Οι ομάδες εργασίας της GATT θεωρούν ότι οι περισσότερες από τις εξωτερικές συμφωνίες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν σέβονται το άρθρο XXIV στο σύνολο του και ειδικότερα την προϋπόθεση για την απελευθέρωση του κύριου μέρους των εμπορικών συναλλαγών, την προϋπόθεση που αφορά το σχεδιασμό και το πρόγραμμα εντός εύλογης προθεσμίας καθώς και την προϋπόθεση της μη επιβολής εμποδίων στις εμπορικές συναλλαγές σε βάρος τρίτων χωρών και προς όφελος των χωρών που συνδέονται με την Κοινότητα βάσει εξωτερικής συμφωνίας.

¹¹⁹ Μετά την προσχώρηση της Μ. Βρετανίας, της Ιρλανδίας και της Δανίας στην Κοινότητα, οι διαπραγματεύσεις με δασμολογικό χαρακτήρα συνεχίστηκαν και στο Γύρο του Τόκιο. Τα αποτελέσματα του Γύρου αυτού χαρακτηρίστηκαν ως ένα βαθμό ικανοποιητικά με πολλές όμως εξαιρέσεις, άλλοτε με την έννοια της μεγαλύτερης μείωσης και άλλοτε με μικρότερη μείωση από εκείνη που είχε προταθεί. Γενικά, η δασμολογική μείωση στον τομέα των βιομηχανικών προϊόντων ανερχόταν στο 30% και θα πραγματοποιούνταν σε οκτώ ετήσια στάδια.

Η Κοινότητα επιδιώκοντας να μην διακινδυνεύει συνεχώς το πολιτικό κόστος μιας αρνητικής κριτικής των ομάδων εργασίας της GATT αναφορικά με το ασυμβίβαστο των εξωτερικών συμφωνιών της με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του άρθρου XXIV, οδηγήθηκε στην αριότερη και σαφέστερη επεξεργασία των εξωτερικών της συμφωνιών με τις τρίτες χώρες. Ακόμη όμως και μετά τις προσπάθειες της Κοινότητας, οι αντιδράσεις από την πλευρά των ΗΠΑ και των ομάδων εργασίας της GATT, δεν σταμάτησαν. Η Κοινότητα θα εξακολουθήσει να κατηγορείται ότι παραβιάζει μια από τις σημαντικότερες αρχές της GATT, την υποχρέωση μη διακριτικής μεταχείρισης στις διεθνείς εμπορικές σχέσεις, δημιουργώντας μια κατάσταση προνομιακή για κάποιες χώρες.

Ωστόσο, στην πραγματικότητα η GATT έχει συνείδηση του γεγονότος ότι οφείλει την ουσιαστική της ύπαρξη και εφαρμογή των διατάξεων της στα πλαίσια των διεθνών εμπορικών συναλλαγών όχι αποκλειστικά στην αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, αλλά εξίσου, αν όχι και περισσότερο, στις δυνάμεις που την αποτελούν, δηλαδή και στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

3. Η ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ- ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ XXIV ΤΗΣ GATT

3.1. ΕΞΕΤΑΣΗ ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΕ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ XXIV ΤΗΣ GATT

Η εξέταση της Τελωνειακής Ένωσης ΕΟΚ-Τουρκίας από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και ειδικότερα της συμβατότητας της Απόφασης 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης με το άρθρο XXIV της GATT έχει ξεκινήσει από το 1996 και δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Η Επιτροπή των Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών εξετάζει τη συμβατότητα των περιφερειακών εμπορικών συμφωνιών με το άρθρο XXIV της GATT¹²⁰,

¹²⁰ Βλ. WT/REG22/5, Customs Union between Turkey and the European Community, 30 October 1996, Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation.

επιδιώκοντας να διασφαλίσει τα συμφέροντα των μερών που βρίσκονται στο εξωτερικό της τελωνειακής ένωσης.

Βασικές αρμοδιότητες της Επιτροπής των Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών, η οποία ιδρύθηκε το 1996 από το Γενικό Συμβούλιο του ΠΟΕ, είναι η εξέταση των ανεξάρτητων περιφερειακών συμφωνιών και οι συνέπειες της εφαρμογής τους στο πολυμερές εμπορικό σύστημα. Η εξέταση των περιφερειακών συμφωνιών στα πλαίσια της εν λόγω Επιτροπής όχι μόνο διασφαλίζει την διαφάνεια αυτών των προτιμησιακών συμφωνιών, αλλά επίσης επιτρέπει στα μέλη του ΠΟΕ να αξιολογήσουν την συμβατότητα μιας τέτοιας συμφωνίας με τους κανονισμούς του ΠΟΕ.¹²¹

Τα ζητήματα τα οποία εξετάζονται στα πλαίσια της Επιτροπής Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών και τα οποία αποτελούν αντικείμενο της παρούσας εργασίας, αφορούν *πρώτον*, αν η κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των άλλων περιοριστικών μέτρων του εμπορίου στις συναλλαγές ανάμεσα στην Κοινότητα και την Τουρκία αντιπροσωπεύει το «κύριο μέρος του εμπορίου» σύμφωνα με την §8 στοιχείο α) του XXIV. *Δεύτερον*, αν τα μέτρα διασφάλισης τα οποία λαμβάνονται από την Κοινότητα και την Τουρκία σύμφωνα με την Απόφαση 1/95 συμφωνούν με το πολυμερές καθεστώς του ΠΟΕ και *τρίτον*, πώς εκτιμώνται οι «γενικές επιπτώσεις» του XXIV §5 στοιχείο α) από τους τελωνειακούς δασμούς κατά τις εμπορικές συναλλαγές των μερών της τελωνειακής ένωσης με τρίτες χώρες και κατά πόσο τα παραπάνω μέτρα ευνοούν τις τρίτες χώρες.

3.2. ΤΟ «ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ» ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΑΘΟΡΙΖΕΤΑΙ

Το άρθρο XXIV της GATT αποτελεί εξαίρεση της θεμελιώδους αρχής του μάλλον ευνοούμενου κράτους που διέπει τις διατάξεις της GATT. Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο οι χαμηλότεροι ή μηδενικοί δασμοί στο εμπόριο μεταξύ κρατών που συμμετέχουν σε μια περιφερειακή συμφωνία, δηλαδή μιας τελωνειακής ένωσης ή μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, δεν απαιτείται να επεκταθούν στα υπόλοιπα κράτη.

¹²¹ Βλ. www.wto.org/english/tratop_e/region_e/regcom_e.htm.

Δεδομένου ότι σήμερα αριθμούνται πάνω από 200 τέτοιου είδους περιφερειακές συμφωνίες ανά τον κόσμο, θεωρήθηκε σκόπιμο να καθοριστούν μια σειρά από προϋποθέσεις για τη εφαρμογή του άρθρου XXIV, ώστε να διασφαλιστούν τα συμφέροντα των κρατών που βρίσκονται εκτός αυτών των προτιμησιακών συμφωνιών.

Η τελωνειακή ένωση, σύμφωνα με την §8, στοιχείο α) του άρθρου XXIV συνίσταται στην αντικατάσταση δυο ή περισσότερων τελωνειακών εδαφών με ένα τελωνειακό έδαφος. Αυτή η αντικατάσταση θα πρέπει να οδηγήσει στην κατάργηση για τις περισσότερες από τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, των τελωνειακών δασμών καθώς και των άλλων περιοριστικών κανονισμών του εμπορίου. Επίσης, θα πρέπει να υπάρξει ουσιαστική ευθυγράμμιση των τελωνειακών δασμών και των άλλων περιοριστικών δασμών του εμπορίου των κρατών μελών της τελωνειακής ένωσης απέναντι στα κράτη που δεν συμπεριλαμβάνονται στη συγκεκριμένη περιφερειακή συμφωνία.

Βάσει των παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι ουσιαστική προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία μιας τελωνειακής ένωσης σύμφωνα με τις διατάξεις της GATT, είναι η προϋπόθεση ότι η κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των άλλων μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος θα πρέπει να γίνεται «ως προς το κύριο μέρος του εμπορίου» μεταξύ των κρατών μελών που συνιστούν την τελωνειακή ένωση ή τουλάχιστον «ως προς το κύριο μέρος του εμπορίου» των προϊόντων που κατάγονται από τα εδάφη των συγκεκριμένων κρατών.

Εν προκειμένω, είναι σημαντικό να καθοριστεί κατά πόσο οι συναλλαγές μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας και η απελευθέρωση του εμπορίου ανάμεσα στα δυο συμβαλλόμενα μέρη βάσει της Απόφασης 1/95, αφορούν το «κύριο τμήμα του εμπορίου», ώστε να καθίστανται συμβατές με τις διατάξεις της GATT.

Η θέση της §8 του άρθρου XXIV δεν έτυχε καμίας τροποποίησης ούτε διευκρίνησης στα πλαίσια του Μνημονίου για την ερμηνεία του άρθρου XXIV της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου¹²². Σύμφωνα με την Επιτροπή των Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών του ΠΟΕ, η γενική

¹²² Βλ. Understanding on the interpretation of article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, *World Trade Organisation*.

αυτή θέση της § 8 αποτελεί τη βασική αιτία προβλημάτων και προβληματισμών. Η έλλειψη σαφήνειας σχετικά με το σε τι ακριβώς συνίσταται το «κύριο μέρος του εμπορίου» συνεπάγεται την ύπαρξη διαφορετικών ερμηνειών και προσεγγίσεων.¹²³

Σύμφωνα με την ποσοτική προσέγγιση, μια περιφερειακή εμπορική συμφωνία είναι συμβατή με το άρθρο XXIV της GATT εφόσον απελευθερώνεται ένα υψηλό ποσοστό των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα στα μέλη που την αποτελούν. Στο πλαίσιο αυτής της ερμηνείας, αρκεί να καθορισθεί το σχετικό μέρος των τρεχουσών συναλλαγών για τις οποίες έχουν καταργηθεί οι τελωνειακοί δασμοί και οι ποσοτικοί περιορισμοί βάσει του συνόλου των τρεχουσών συναλλαγών ανάμεσα στα μέλη της περιφερειακής εμπορικής συμφωνίας. Αυτή η προσέγγιση κυρίως υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Τουρκία.

Σύμφωνα με την ποιοτική προσέγγιση, οι τελωνειακοί δασμοί και οι άλλοι περιοριστικοί κανονισμοί του εμπορίου καταργούνται «ως προς το κύριο μέρος του εμπορίου», για το οποίο κανένας τομέας, ή τουλάχιστον κανένας σημαντικός τομέας δεν έχει αποκλειστεί από την απελευθέρωση των εμπορικών συναλλαγών στα πλαίσια της περιφερειακής συμφωνίας. Σε αντίθεση με την ποσοτική προσέγγιση, αυτή η ερμηνεία εμποδίζει τον αποκλεισμό του εκάστοτε τομέα εντός του οποίου η ποσότητα των εμπορικών συναλλαγών ήταν αδύναμη πριν τη σύσταση της περιφερειακής συμφωνίας εξαιτίας περιοριστικών πολιτικών που εφαρμόζονταν. Υποστηρικτές αυτής της ερμηνείας είναι κυρίως οι ΗΠΑ, η Αυστραλία, ο Καναδάς και ο Ισημερινός, οι οποίοι θεωρούν ότι δεν θα πρέπει να αποκλείεται κανένας σημαντικός τομέας της οικονομίας. Η συγκεκριμένη θέση αφορά και εκτός των άλλων την Απόφαση 1/95, στα πλαίσια της οποίας εξαιρέθηκε ο αγροτικός τομέας και συνεπώς δεν υπήρξε κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των άλλων ποσοτικών περιορισμών αναφορικά με τα αγροτικά προϊόντα ανάμεσα στην Κοινότητα και την Τουρκία.

Αναγνωρίζοντας τις δυσκολίες λόγω των διαφορετικών ερμηνειών, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ελπίζει ότι η Επιτροπή Περιφερειακών Εμπορικών

¹²³ WT/REG/W/21, Systemic issues related to “substantially all the trade”, 28 November 1997, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*.

Συμφωνιών να αποκτήσει μια οπτική συμβατότητας των προτιμησιακών της συμφωνιών με το άρθρο XXIV της GATT, εφόσον η απελευθέρωση των εμπορικών συναλλαγών ανάμεσα στα μέλη της τελωνειακής ένωσης ουσιαστικά δεν αποκλείει την απελευθέρωση για ορισμένα εμπορεύματα, απλά επηρεάζει και επιβραδύνει τον ρυθμό της απελευθέρωσης των συγκεκριμένων προϊόντων.¹²⁴

Παρ'όλα αυτά, η Απόφαση 1/95 διαφοροποιείται από τις καινούργιες συμφωνίες της Κοινότητας με τις μεσογειακές χώρες. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου οι εν λόγω συμφωνίες σύνδεσης θεωρούνται, βάσει της §5 του άρθρου XXIV, ως προσωρινές συμφωνίες οι οποίες κρίνονται απαραίτητες για τη σύσταση μιας τελωνειακής ένωσης ή μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών. Η Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας δεν συμπεριλαμβάνεται στο πλαίσιο της καινούργιας γενιάς συμφωνιών, παρά μένει «δεσμευμένη» στη διαδικασία σύνδεσης του 1964. Εξάλλου, η Απόφαση 1/95 δεν αποτελεί μια προσωρινή συμφωνία ή οποία κρίνεται απαραίτητη για τη σύσταση τελωνειακής ένωσης με την έννοια της §5. Αυτή η ιδιότητα της παραχωρείται από τις διατάξεις του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, οι οποίες μέσω χρονοδιαγράμματος πραγματοποίησαν τη μετάβαση στη μεταβατική φάση της τελωνειακής ένωσης, η οποία διήρκεσε είκοσι δύο έτη.

Το γεγονός ότι στην Απόφαση 1/95 προβλέπεται για τα αγροτικά προϊόντα μια επιπλέον καθυστέρηση, η οποία όμως δεν καθορίζεται χρονικά, για την απελευθέρωση στις συναλλαγές των αγροτικών προϊόντων, τυγχάνει αντικείμενο συζητήσεων στα πλαίσια της Επιτροπής Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών. Πράγματι, στο άρθρο 24 §2 της Απόφασης 1/95 «κρίνεται αναγκαία μια πρόσθετη περίοδος» για την ελεύθερη κυκλοφορία των γεωργικών προϊόντων μεταξύ των μελών της τελωνειακής ένωσης, ενώ στα άρθρα 24 και 27 η Τουρκία υποχρεούται να προσαρμόσει την πολιτική της στην Κοινή Αγροτική Πολιτική. Σ'αυτό το διάστημα τα μέρη εφαρμόζουν ένα προτιμησιακό δασμολογικό καθεστώς,

¹²⁴ Όπως άλλωστε προβλέπεται στα άρθρα 32 έως 32 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, τα γεωργικά προϊόντα εξαιρούνται από την Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας, αν και αναφέρεται ότι στόχος είναι να επέλθει στο μέλλον η ελεύθερη κυκλοφορία και των γεωργικών προϊόντων.

το οποίο καθορίζεται βάσει της Απόφασης 1/98¹²⁵ του Συμβουλίου Σύνδεσης.

Το ζήτημα του σεβασμού της διάταξης για «το κύριο μέρος του εμπορίου» του άρθρου XXIV από την Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας, αποτέλεσε αντικείμενο αντιπαράθεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των ΗΠΑ, στα πλαίσια της Επιτροπής Περιφερειακών εμπορικών Συμφωνιών. Ως υποστηρικτές της ποσοτικής προσέγγισης, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τουρκία θεωρούν ότι η Απόφαση 1/95 ανταποκρίνεται στο κριτήριο που αφορά το κύριο μέρος των εμπορικών συναλλαγών στο εσωτερικό της τελωνειακής ένωσης και γι'αυτό το λόγο κάθε νέο μέτρο που αφορά την απελευθέρωση θα πρέπει να θεωρείται ως προαιρετικό και όχι ως νομική υποχρέωση.¹²⁶ Η Κοινότητα και η Τουρκία αποδεικνύουν άλλωστε, ότι σύμφωνα με την Απόφαση 1/98 ένα μέρος των εμπορικών συναλλαγών τους που αφορά τα αγροτικά προϊόντα απελευθερώθηκε. Πράγματι, το 91% των τουρκικών αγροτικών προϊόντων απολαύουν προτιμησης μεταχείρισης στην κοινοτική αγορά και 71% έχουν πρόσβαση στην κοινοτική αγορά χωρίς φόρους.¹²⁷

Τα παραπάνω επιχειρήματα θεωρούνται ανεπαρκή από τους υποστηρικτές της ποιοτικής προσέγγισης του κριτηρίου που αφορά το κύριο μέρος του εμπορίου, οι οποίοι αντιπροσωπεύονται κυρίως από τις ΗΠΑ, την Αυστραλία και τον Καναδά. Ως μεγάλοι εξαγωγείς αγροτικών προϊόντων υποστηρίζουν ότι η Απόφαση 1/95 παρά το γεγονός ότι συμπληρώνεται από την Απόφαση 1/98 δεν ικανοποιεί το κριτήριο για το κύριο μέρος των εμπορικών συναλλαγών της §8 του άρθρου XXIV, δεδομένου ότι δεν καθορίζεται σαφής ημερομηνία για την απελευθέρωση των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό της τελωνειακής ένωσης.

Με βάση τα παραπάνω καθίσταται προφανές ότι το πρόβλημα της ερμηνείας της §8 του άρθρου XXIV δεν φαίνεται να επιλύεται ούτε στα

¹²⁵ Απόφαση 1/98 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΚ-Τουρκίας της 25ης Φεβρουαρίου 1998 «περί του καθεστώτος εμπορίας γεωργικών προϊόντων», ΕΕ L 086 της 20/03/1998.

¹²⁶ WT/REG22/M/1, Examination of the Customs Union between the European Communities and Turkey, 6 March 1997, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*, point 56.

¹²⁷ WT/REG22/M/2, Examination of the Customs Union between Turkey and the European Community, 4 December 1997, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*, point 4.

πλαίσια της Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας αλλά ούτε και στα πλαίσια του ΠΟΕ. Η προϋπόθεση της §8 σύμφωνα με την οποία, η κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των άλλων μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος θα πρέπει να γίνεται «ως προς το κύριο μέρος του εμπορίου» μεταξύ των κρατών μελών που συνιστούν την τελωνειακή ένωση ή τουλάχιστον «ως προς το κύριο μέρος του εμπορίου» των προϊόντων που κατάγονται από τα εδάφη των συγκεκριμένων κρατών, δεν τυγχάνει ομοιόμορφης ερμηνείας. Εξαιτίας της έλλειψης σαφήνειας της διάταξης, και των διαφορετικών ερμηνειών από τα μέλη του ΠΟΕ, είναι εξαιρετικά δύσκολό να καθοριστεί αν πράγματι η Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας και η Απόφαση 1/95 δεν συμμορφώνεται με το άρθρο XXIV §8 στοιχείο α) της GATT.

3.3. ΜΕΤΡΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Οι ρήτρες διασφάλισης θεωρούνται ως ένα από τα ουσιαστικότερα στοιχεία της απελευθέρωσης των εμπορικών συναλλαγών και ως το ενωτικό στοιχείο ανάμεσα στην τάση για την απελευθέρωση των συναλλαγών στο διεθνές εμπόριο και στην ανάγκη των κρατών να λάβουν μέτρα προστασίας των παραγωγών τους όταν οι περιστάσεις το επιβάλλουν. Η χρήση των ρητρών προβλέπει συχνά την πιθανότητα προσφυγής στα όργανα εμπορικής άμυνας από τα μέρη της τελωνειακής ένωσης, τα οποία διατηρούν την κυριαρχία στα μέσα της εμπορικής τους άμυνας.

Μπορεί όμως να χαρακτηριστεί μια τελωνειακή ένωση ως μια περιφερειακή ολοκλήρωση η οποία δεν έχει ως άμεσο επακόλουθο την μείωση των τελωνειακών δασμών και των άλλων εμπορικών περιοριστικών κανονισμών ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη μιας τελωνειακής ένωσης σύμφωνα με το άρθρο XXIV §8 στοιχείο α); Ο παραπάνω προβληματισμός ανακύπτει από το γεγονός ότι η §8 προβλέπει μια σειρά εξαιρέσεων για την κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των άλλων περιοριστικών κανονισμών. Συγκεκριμένα, ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη μιας τελωνειακής ένωσης καταργούνται οι τελωνειακοί δασμοί και τα άλλα περιοριστικά μέτρα του εμπορίου, με εξαίρεση, εάν κριθεί αναγκαίο, των άρθρων XI, XII, XIII, XIV, XV και XX

της GATT. Αν και η παραπάνω λίστα έχει έναν περιοριστικό χαρακτήρα, τα μέτρα αντιντάμπινγκ, τα οποία αποτελούν αντικείμενο του άρθρου VI της GATT και τα έκτακτα μέτρα επί εισαγωγών ορισμένων προϊόντων του άρθρου XIX δεν συμπεριλαμβάνονται στη λίστα των εξαιρέσεων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς να αμφισβητεί τον περιοριστικό χαρακτήρα της λίστας εξαιρέσεων του άρθρου XXIV §8, υποστηρίζει ότι η Απόφαση 1/95 είναι συμβατή με την παραπάνω διάταξη της GATT.¹²⁸ Σύμφωνα με την Απόφαση 1/95, όσον αφορά τα μέτρα εμπορικής άμυνας, τα μέλη της τελωνειακής ένωσης ακολουθούν μια συγκεκριμένη διαδικασία, δίνοντας ένα ρόλο κλειδί στο Συμβούλιο Σύνδεσης, το οποίο είναι υπεύθυνο να εξετάζει την εφαρμογή των μέσων εμπορικής άμυνας από τις διασφαλίσεις που εφαρμόζει ένα συμβαλλόμενο μέρος στις σχέσεις του με το άλλο μέρος καθώς και να αποφασίζει για την αναστολή αυτών. Στα πλαίσια της ίδιας διάταξης, η Τουρκία οφείλει να εφαρμόσει το κοινοτικό κεκτημένο όσον αφορά τον ανταγωνισμό και θα της παραχθούν εγγυήσεις κατά του αθέμιτου ανταγωνισμού παρόμοιες με αυτές που ισχύουν στην εσωτερική αγορά.¹²⁹

Απ' την άλλη, άλλα μέλη του ΠΟΕ δεν συμμερίζονται την άποψη της Κοινότητας, υποστηρίζοντας ότι τα μέτρα αντιντάμπινγκ και τα μέτρα διασφάλισης του άρθρου XIX πρέπει να τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης και να αντιμετωπίζονται χωριστά από τα μέλη της Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας, γιατί το αντίθετο μπορεί να επιφέρει ζημία στα μέλη του ΠΟΕ που βρίσκονται στο εξωτερικό της τελωνειακής ένωσης.

Στην πραγματικότητα τα μέλη του ΠΟΕ δεν φαίνεται να υφίστανται ζημία από τη διατήρηση της διαδικασίας αντιντάμπινγκ ανάμεσα στην Κοινότητα και την Τουρκία, δεδομένου ότι η Κοινότητα θα εφαρμόσει στις

¹²⁸ Όπως άλλωστε υποστηρίζει η Κοινότητα, η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας δεν περιλαμβάνει διατάξεις οι οποίες καθορίζουν ρητά την ύπαρξη όμοιων μηχανισμών ανάμεσα στα δυο συμβαλλόμενα μέρη. Οι συγκεκριμένες διατάξεις θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως κοινή δράση (joint action), στα πλαίσια της εναρμόνισης των πολιτικών των δυο μερών. WT/REG22/M/1, Examination of the Customs Union between the European Communities and Turkey, 6 March 1997, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*, point 45.

¹²⁹ Βλ. άρθρο 44, Απόφαση 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΚ-Τουρκίας της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την εφαρμογή της οριστικής φάσης της τελωνειακής ένωσης», ΕΕ L 035 της 13/02/1996.

τουρκικές επιχειρήσεις μια διαδικασία πιο ελαστική σε σχέση με τα κοινοτικά μέτρα αντιντάμπινγκ.

Οι βασικές ανησυχίες για τα όργανα εμπορικής άμυνας συνίστανται στην αυτόματη και χωρίς προαπαιτούμενη έρευνα, επέκταση των δασμών αντιντάμπινγκ από το ένα μέλος της τελωνειακής ένωσης αποβλέποντας στην προστασία της εγχώριας αγοράς του. Εντούτοις, αν η Επιτροπή Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών παραδεχθεί ότι η διατήρηση της ίδιας διαδικασίας αντιντάμπινγκ ανάμεσα στην Κοινότητα και την Τουρκία δεν τους στερεί τον χαρακτηρισμό της τελωνειακής ένωσης, δεν θα μπορέσει να αμφισβητήσει την προσφυγή στα μέτρα διασφάλισης.

Τα μέτρα διασφάλισης δεν αποτελούν ένα απλό όργανο εμπορικής άμυνας. Το άρθρο XIX της GATT και η Συμφωνία για τα μέτρα διασφάλισης που το συμπληρώνει, δίνει τη δυνατότητα στα μέλη του ΠΟΕ να εφαρμόζουν μέτρα διασφάλισης έναντι συγκεκριμένου προϊόντος, εφόσον το συγκεκριμένο προϊόν εισάγεται στο έδαφος του σε τόσο μεγάλες ποσότητες σε σύγκριση με την εγχώρια παραγωγή και υπό τέτοιες συνθήκες, ώστε να δημιουργείται ο κίνδυνος να προκληθεί σοβαρή ζημία στον εγχώριο κλάδο παραγωγής ομοειδών προϊόντων. Η περίπτωση προσφυγής στο παραπάνω άρθρο στα πλαίσια της Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας δημιουργεί δυο δυσκολίες. Πρώτον, τα μέτρα διασφάλισης δεν αποτελούν μέρος των εμπορικών περιορισμών που είναι ανεκτές από το άρθρο XXIV §8 και δεύτερον, το καθεστώς των μέτρων διασφάλισης που εφαρμόζονται από την Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας διαφέρει από το πολυμερές καθεστώς του ΠΟΕ, θέτοντας έτσι το πρόβλημα της συνύπαρξης των δυο καθεστώτων.

Τα μέλη του ΠΟΕ δεν φαίνεται να αποδέχονται την ύπαρξη του ειδικού καθεστώτος μέτρων διασφάλισης της τελωνειακής ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τουρκία υιοθετούν την ίδια νομοθεσία σχετικά με τα μέτρα διασφάλισης, όμως την εφαρμόζουν αυτόνομα.¹³⁰ Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 63 της Απόφασης 1/95, το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 60 του

¹³⁰ Η ύπαρξη της Τελωνειακής Ένωσης ανάμεσα στην ΕΕ και την Τουρκία, δεν συνίσταται στο ότι παύει πλέον να υπάρχει κίνδυνος στρεβλώσεων, σε περίπτωση που η Τουρκία κάνει χρήση των μέσων εμπορικής της άμυνας αυτόνομα. Γι' αυτό τα μέτρα διασφάλισης στα πλαίσια της συγκεκριμένης τελωνειακής ένωσης θα πρέπει να εκτιμούνται ως προς την Τουρκία.

Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, οι διαδικασίες κινητοποίησης είναι λιγότερο χρονοβόρες και πολύπλοκες σε σύγκριση με τις αντίστοιχες διεθνείς.

Τα κοινά αυτά μέτρα διασφάλισης ανάμεσα στην Κοινότητα και την Τουρκία, τα οποία δεν τυγχάνουν της ίδιας εφαρμογής ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη, όχι μόνο επιτρέπουν την επανεισαγωγή των περιορισμών στις περιπτώσεις στρεβλώσεων που απορρέουν από τη σύσταση της τελωνειακής ένωσης, αλλά επιπλέον επιτρέπουν στα μέρη να αντιδράσουν γρήγορα και αποτελεσματικά. Αν η προσφυγή στα μέτρα διασφάλισης στα πλαίσια της τελωνειακής ένωσης καταργούταν, τα συμβαλλόμενα μέρη δεν θα είχαν πλέον αποτελεσματική προστασία, δεδομένου ότι οι μαζικές εισαγωγές προϊόντων τρίτων χωρών θα επέφεραν εσωτερική κρίση.

3.4. ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Ε.Ε.-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

Όσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές της Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας με τρίτες χώρες, το άρθρο XXIV §5 της GATT θέτει την προϋπόθεση ότι οι τελωνειακοί δασμοί και οι άλλοι κανονισμοί οι οποίοι καθορίζουν τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των συμβαλλομένων μελών μιας τελωνειακής ένωσης και τρίτων χωρών, δεν θα πρέπει να είναι υψηλότεροι ή πιο περιοριστικοί σε σχέση με την κατάσταση πριν τη σύσταση της τελωνειακής ένωσης. Η εκτίμηση τους βασίζεται στις γενικές επιπτώσεις των δασμών και των άλλων εμπορικών κανονισμών.

Όσον αφορά την έκφραση για τους τελωνειακούς δασμούς και τους άλλους κανονισμούς του εμπορίου οι οποίοι θα πρέπει να εκτιμούνται βάσει των «γενικών επιπτώσεων» έχουν δοθεί διάφορες ερμηνείες. Απ'τη μια, η παραπάνω έκφραση θα μπορούσε να αναλυθεί βάσει της επίδρασης των νέων τελωνειακών δασμών στο σύνολο των τρίτων χωρών σε σχέση με το εμπόριο γενικά. Σ'αυτή την περίπτωση, η αύξηση των τελωνειακών δασμών σ'έναν τομέα συνεπάγεται μείωση των τελωνειακών δασμών σ'έναν άλλον τομέα. Απ'την άλλη, η ανάλυση της επίδρασης των τελωνειακών δασμών θα μπορούσε να γίνει για κάθε κράτος χωριστά, βάσει ενός συγκεκριμένου τομέα. Και οι δυο προσεγγίσεις θεωρήθηκαν επιτυχημένες κατά την εξέταση της Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας

από την Επιτροπή Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών. Ωστόσο, οι παραπάνω πρακτικές δεν μπορούν να αποδώσουν με ακρίβεια τις συνέπειες στο εμπόριο των περιφερειακών συμφωνιών, γι'αυτό καθίσταται αναγκαία η ύπαρξη στατιστικών. Σύμφωνα με το Μνημόνιο του 1994, η αξιολόγηση των γενικών επιπτώσεων μετά τη σύσταση της τελωνειακής ένωσης στο εμπόριο, θα πρέπει να βασίζεται στη γενική εκτίμηση των μέσων σταθμισμένων δασμολογικών συντελεστών και των εισπραττόμενων δασμών. Η εκτίμηση αυτή θα πρέπει να βασίζεται στα στατιστικά στοιχεία κατά τις εισαγωγές για προηγούμενη αντιπροσωπευτική περίοδο που παρέχει η τελωνειακή ένωση, ανά δασμολογική κλάση, κατ'αξία και κατ' όγκο, κατανεμημένα ανά χώρα καταγωγής μέλος του ΠΟΕ.¹³¹ Η εξαιρετικά όμως δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία εκτίμησης των παραπάνω στοιχείων¹³² αποτελεί το βασικό λόγο καθυστέρησης μη σαφούς θέσης αναφορικά με την εξέταση συμβατότητας της Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας με τη σχετική διάταξη της GATT.¹³³

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τουρκία υποστηρίζουν ότι η Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας είναι σύμφωνη με το άρθρο XXIV §5 στοιχείο α) της GATT, δεδομένου ότι οι τελωνειακοί δασμοί οι οποίοι επιβάλλονται κατά τις εμπορικές συναλλαγές των συμβαλλόμενων μερών με τρίτες χώρες έχουν μειωθεί σε σχέση με τους τελωνειακούς δασμούς πριν τη σύσταση της τελωνειακής ένωσης. Εξάλλου, αυτή η μείωση οφείλεται ουσιαστικά στην προοδευτική ευθυγράμμιση της Τουρκίας με το Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο, σύμφωνα με το άρθρο XXIV §8 στοιχείο β).

¹³¹ Σύμφωνα με το Μνημόνιο Συμφωνία για την ερμηνεία του άρθρου XXIV της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου του 1994, οι μέσοι σταθμισμένοι δασμολογικοί συντελεστές και οι εισπραχθέντες δασμοί υπολογίζονται σύμφωνα με τη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε για την εκτίμηση των προσφερθέντων δασμών κατά τη διάρκεια των πολυμερών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του Γύρου της Ουρουγουάης.

¹³² Σύμφωνα με την Έκθεση της Επιτροπής Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών του 2001 η δυσκολία της εκτίμησης δεν συνίσταται τόσο στον υπολογισμό των μέσων σταθμισμένων δασμολογικών συντελεστών, όσο στη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων για τον υπολογισμό αυτών. WT/REG22/M/3, Examination of the Customs Union between Turkey and the European Communities, 4 January 2001, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*, point 3.

¹³³ Η συζήτηση για την ερμηνεία των «γενικών επιπτώσεων» στα πλαίσια της Επιτροπής Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών δεν έχει ακόμα κλείσει, δεδομένου ότι και οι δυο προσεγγίσεις- της επίδρασης των νέων τελωνειακών δασμών στο σύνολο των τρίτων χωρών καθώς και η επίδραση για κάθε κράτος χωριστά- αποτελούν εξαιρετικά πολύπλοκες και χρονοβόρες διαδικασίες.

Απ' την άλλη, τα μέλη του ΠΟΕ υποστηρίζουν ότι η Τελωνειακή Ένωση ΕΕ-Τουρκίας δεν σέβεται το Μνημόνιο του 1994 σύμφωνα με το οποίο, οι δασμοί και οι επιβαρύνσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη είναι οι εφαρμοζόμενοι δασμολογικοί συντελεστές, δηλαδή τα ποσοστά τα οποία έχουν προαφαιρεθεί κατά τη διέλευση των συνόρων. Αυτή η προσέγγιση διακρίνει τους παραπάνω δασμούς με τους παγιωμένους τελωνειακούς δασμούς, δηλαδή το υψηλότερο επίπεδο τελωνειακών δασμών στους οποίους είναι δεσμευμένα τα μέλη του ΠΟΕ κατά τις διαπραγματεύσεις.

Η απαγόρευση της υιοθέτησης τελωνειακών δασμών και άλλων εμπορικών κανόνων πιο αυστηρών σύμφωνα με το άρθρο XXIV §5 αντανακλά τη θέση της §8 στοιχείο β), η οποία αφορά την ευθυγράμμιση των δασμών και των άλλων κανονισμών των μερών της τελωνειακής ένωσης ως προς τις συναλλαγές τους με τρίτες χώρες. Σε αντίθεση με την εκτίμηση των γενικών επιπτώσεων των τελωνειακών δασμών που δεν πρέπει να είναι υψηλότεροι, η απαγόρευση η οποία αφορά τους ποσοτικούς περιορισμούς στο εμπόριο φαίνεται να εφαρμόζεται ανεξάρτητα σε κάθε εμπορικό κανόνα.

Τα μέλη του ΠΟΕ υποστηρίζουν ότι η εναρμόνιση των εμπορικών κανόνων που έχει πραγματοποιηθεί στα πλαίσια της Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας δεν είναι σύμφωνη με την §5 του άρθρου XXIV. Ειδικότερα, στον τομέα των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των ειδών ένδυσης, η Τουρκία όφειλε, σύμφωνα με το άρθρο 12 §2 της Απόφασης 1/95, να εφαρμόσει την εμπορική πολιτική της Κοινότητας στον συγκεκριμένο τομέα. Βάσει της εν λόγω διάταξης, η Τουρκία όφειλε να υιοθετήσει μια αυστηρότερη νομοθεσία σε σχέση με αυτήν που εφαρμοζόταν πριν από τη σύσταση της τελωνειακής ένωσης. Επιπλέον, τα μέλη του ΠΟΕ υποστηρίζουν ότι ο επιλεκτικός αυτός χαρακτήρας την εναρμόνισης των περιοριστικών κανόνων επιβεβαιώνεται από την επιδίωξη να περιοριστούν οι συναλλαγές με τρίτες χώρες, δεδομένου ότι στον τομέα των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων η Τουρκία όφειλε να εφαρμόσει ποσοτικούς περιορισμούς, κάτι το οποίο δεν ίσχυε για άλλους τομείς.¹³⁴

¹³⁴ WT/REG22/M/1, Examination of the Customs Union between the European Communities and Turkey, 6 March 1997, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*, point 13.

Η Κοινότητα και η Τουρκία υποστηρίζουν ότι το σύνολο των εμπορικών κανόνων που υιοθετήθηκαν από την Τουρκία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της τελωνειακής ένωσης, και ότι το σύνολο αυτής της εναρμόνισης ευνοεί τις τρίτες χώρες.¹³⁵ Η ύπαρξη της κοινοτικής νομοθεσίας απλοποιεί το ρυθμιστικό πλαίσιο των επιχειρήσεων στις τρίτες χώρες και μειώνει το κόστος της μετάβασης των επιχειρήσεων σε μια μεγαλύτερη αγορά.

Επιπλέον, υποστηρίζουν ότι η Απόφαση 1/95 έχει επιφέρει ουσιαστική απελευθέρωση στην τουρκική αγορά, δεδομένου ότι η Τουρκία έχει αντικαταστήσει τους τελωνειακούς δασμούς στις εισαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ειδών ένδυσης με ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών, ώστε να ευθυγραμμιστεί με την κοινοτική νομοθεσία. Ωστόσο, οι ποσοτικοί περιορισμοί που τέθηκαν είχαν υπολογιστεί με τρόπο ώστε να μην μειωθεί ο πραγματικός όγκος των εισαγωγών των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, γι'αυτό και οι εισαγωγές των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και των ειδών ένδυσης από τις τρίτες χώρες έχουν αυξηθεί μετά την ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης. Πράγματι, μετά τη σύσταση της Τελωνειακής Ένωσης μεταξύ της Τουρκίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δόθηκε μια εξαιρετική εμπορική ευκαιρία στις χώρες οι οποίες επιδιώκουν να πραγματοποιήσουν εξαγωγές προς την κοινοτική αγορά, μέσω της εξαγωγής αγαθών στην τουρκική αγορά.¹³⁶

¹³⁵ Σύμφωνα με την Έκθεση της Επιτροπής Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών του 2000, ο μέσος όρος των τελωνειακών δασμών που επιβάλλονται από την Τουρκία μειώθηκε από 12,3% στο 8,3% μετά τη σύσταση της Τελωνειακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας, ενώ το ποσοστό των μέσων σταθμισμένων δασμολογικών συντελεστών για το σύνολο της Τελωνειακής Ένωσης πέρασε από το 7,3% στο 6,7% μετά τη σύσταση της. WT/REG22/10, Customs Union between Turkey and the European Communities, 20 September 2000, Weighted average tariff rates and customs duties collected, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*, point 13.

¹³⁶ Hartler C. & Laird Sam (1999), "The EU model and Turkey. A case for Thanksgiving ?", *Journal of World Trade*, vol, 33, numb. 3, p.159-161.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η Τουρκία στην προσπάθεια της να εναρμονιστεί με το κοινοτικό κεκτημένο και τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από τη Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης πραγματοποίησε μια σειρά εκτεταμένων αλλαγών στη νομοθεσία της, αποβλέποντας σαφώς στην προοπτική ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η διαμόρφωση της τουρκικής νομοθεσίας σύμφωνα με το κοινοτικό κεκτημένο σε πολύ σημαντικούς τομείς της οικονομίας, όπως ο τομέας του ανταγωνισμού και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, της επέτρεψαν να κάνει ένα σημαντικό βήμα ως προς την προοπτική της ένταξης της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι η Τουρκία έχει συμμορφωθεί πλήρως. Άλλωστε, πέραν των οικονομικών παραγόντων, η Τουρκία αντιμετωπίζει πολύ σοβαρά, ενδεχομένως και ανυπέρβλητα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα, αναφορικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ανεργία, τη διαφθορά και τον έντονο στρατιωτικό-κεντρικό χαρακτήρα του κράτους.

Με τη σύσταση της Τελωνειακής Ένωσης άνοιξε η κοινοτική αγορά για τα τουρκικά προϊόντα, έχοντας ως αποτέλεσμα τη σταδιακή εξέλιξη της Τουρκίας σ'έναν από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απ' την άλλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξασφάλισε τη διείσδυση της σε μια τεράστια αγορά, όπως αυτή της Τουρκίας, και προώθησε τους πολιτικοοικονομικούς της στόχους στην ευρύτερη περιοχή, ενώ ταυτόχρονα εξαίρεσε την ελεύθερη κυκλοφορία των αγροτικών προϊόντων από τη Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης με την Τουρκία και επέβαλε περιοριστικές ρυθμίσεις στα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα είδη ένδυσης. Στους συγκεκριμένους κλάδους η Τουρκία έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, δεδομένου της διάρθρωσης της οικονομίας της που βασίζεται στον αγροτικό τομέα, και του χαμηλού εργατικού κόστους.

Η Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.-Τουρκίας αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεων και έντονων διαπραγματεύσεων στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Οι ομάδες εργασίας της GATT καθώς και μέλη του ΠΟΕ υποστηρίζουν ότι οι προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες της Κοινότητας δεν σέβονται τις προϋποθέσεις του άρθρου XXIV, έχοντας ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση του περιφερειακού εμπορίου εις βάρος του διεθνούς.

Στα πλαίσια της Επιτροπής Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών του ΠΟΕ εξετάζεται κατά πόσο η Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.-Τουρκίας είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της GATT, και συγκεκριμένα του άρθρου XXIV. Λόγω όμως έλλειψης σαφήνειας, το εν λόγω άρθρο αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα ερμηνείας και διαφορετικών προσεγγίσεων. Στις περισσότερες των περιπτώσεων, δεν καθίσταται σαφές αν όντως η Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.-Τουρκίας δεν είναι σύμφωνη με τη GATT.

Στην απουσία σαφούς θέσης τόσο της ερμηνείας του άρθρου XXIV, όσο και σχετικά με την συμβατότητα της εξεταζόμενης περιφερειακής συμφωνίας, προστίθεται και το γεγονός ότι καμία αναφορά των ομάδων εργασίας δεν έχει χαρακτήρα δεσμευτικό. Ουσιαστικά, οι αναφορές των ομάδων εργασίας αποτελούν παρατηρήσεις και κριτικές στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων της Επιτροπής Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τουρκία λαμβάνοντας μέρος στις διαπραγματεύσεις, οφείλουν να λειτουργούν βάσει της αρχής της καλής πίστης, όμως στην πράξη δύσκολα θα εφάρμοζαν τις ανταγωνιστικές θέσεις ορισμένων μελών του ΠΟΕ ή και των ομάδων εργασίας, για την εφαρμογή μιας συμφωνίας η οποία ήδη λειτουργεί.

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

ΠΗΓΕΣ

Διεθνείς

Επίσημα κείμενα

- Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights.
- General Agreement on Tariffs and Trade 1947.
- General Agreement on Tariffs and Trade 1994.
- Understanding on the interpretation of article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, *World Trade Organisation*.

Επιτροπή Περιφερειακών Εμπορικών Συμφωνιών

- WT/REG22/M/3, Examination of the Customs Union between Turkey and the European Communities, 4 January 2001, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*.
- WT/REG22/10, Customs Union between Turkey and the European Communities, 20 September 2000, Weighted average tariff rates and customs duties collected, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*.
- WT/REG22/M/2, Examination of the Customs Union between Turkey and the European Community, 4 December 1997, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*.
- WT/REG/W/21, Systemic issues related to “substantially all the trade”, 28 November 1997, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*.
- WT/REG22/M/1, Examination of the Customs Union between the European Communities and Turkey, 6 March 1997, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*.
- WT/REG22/5, Customs Union between Turkey and the European Community, 30 October 1996, *Committee on Regional Trade Agreements, World Trade Organisation*.

Κοινοτικές

Αποφάσεις

- Απόφαση 94/800 του Συμβουλίου της 22^{ης} Δεκεμβρίου 1994 «σχετικά με την κύρωση εξ ονόματος της ΕΚ, σε ότι αφορά στα θέματα που υπάγονται στις αρμοδιότητες της, των συμφωνιών των πολυμερών διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης», ΕΕ L 334 της 23/12/1994.

Κανονισμοί

- Κανονισμός 2603/69 του Συμβουλίου της 20^{ης} Δεκεμβρίου 1969 « για την καθιέρωση ενός κοινού καθεστώτος που εφαρμόζεται στις εξαγωγές», ΕΕ L 324 της 27/12/1969.
- Κανονισμός 3030/93 του Συμβουλίου της 12^{ης} Οκτωβρίου 1993 « περί κοινών κανόνων εισαγωγής ορισμένων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών», ΕΕ L 275 της 8/11/1993.
- Κανονισμός 3295/94 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1994 «περί μέτρων απαγόρευσης της ελεύθερης κυκλοφορίας της εξαγωγής, της επανεξαγωγής και της υπαγωγής υπό καθεστώς αναστολής των εμπορευμάτων παραποίησης/απομίμησης και των αναπαραχθέντων χωρίς άδεια (πειρατικών)», ΕΕ L 341 της 30/12/1994.
- Κανονισμός 3285/94 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1994 «για το κοινό καθεστώς των εισαγωγών και την κατάργηση του κανονισμού 518/94», ΕΕ L 349 της 31/12/1994.
- Κανονισμός 384/96 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο πρακτικών ντάμπινγκ εκ μέρους χωρών μη μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», ΕΕ L 56 της 06/03/1996.
- Κανονισμός 1084/2005 της Επιτροπής της 8^{ης} Ιουλίου 2005 « για την τροποποίηση των παραρτημάτων II, III και V του Κανονισμού 3030/93 του Συμβουλίου περί κοινών κανόνων εισαγωγής ορισμένων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών», ΕΕ L 177 της 09/07/2005.

Επίσημα κοινοτικά έγγραφα

- Accord créant une association entre la Communauté économique européenne et la Turquie, P 217 du 29/12/1964.
- Απόφαση 1/95 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΚ-Τουρκίας της 22ας Δεκεμβρίου 1995 «για την εφαρμογή της οριστικής φάσης της τελωνειακής ένωσης», ΕΕ L 035 της 13/02/1996.
- Απόφαση 1/98 του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΚ-Τουρκίας της 25ης Φεβρουαρίου 1998 «περί του καθεστώτος εμπορίας γεωργικών προϊόντων», ΕΕ L 086 της 20/03/1998.
- Protocole additionnel à l' accord établissant une association entre la communauté économique européenne et la République de Turquie à la suite de l' élargissement de l' Union Européenne, N 293/3 du 29/12/72.
- Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ελλάδας, ΕΕ 26 της 18/2/1963.
- Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, ΕΕ 64/733/ΕΟΚ της 23/12/1964.
- Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Μάλτας, ΕΕ L 61 της 14/3/1971.
- Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Κυπριακής Δημοκρατίας, ΕΕ L 133 της 21/5/1973.

Άλλα κοινοτικά έγγραφα

- Γνώμη της Επιτροπής «για την αίτηση προσχώρησης της Τουρκίας, SEC(89)2290 final, Βρυξέλλες, 18/12/1989.
- COM(95)389 τελικό «Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή ειδικής δράσης χρηματοδοτικής συνεργασίας υπέρ της Τουρκίας», ΕΕ C 271 της 17/10/1995.
- COM(1999) 411 τελικό «Δέκατη έβδομη ετήσια έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τις δραστηριότητες αντιντάμπινγκ και αντεπιδοτήσεων της Κοινότητας».
- Έκθεση A4-0251/98 «σχετικά με τις εκθέσεις της Επιτροπής για την εξέλιξη των σχέσεων με την Τουρκία μετά τη θέση σε ισχύ της τελωνειακής ένωσης» (COM(96)0491-C40605/96 και COM(98)0147-C4-0000/98) της 25^{ης} Ιουνίου 1998, Εισηγητής McMillan-Scott της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων, Ασφάλειας και Αμυντικής Πολιτικής.
- European Council, Luxembourg, 12 and 13 December 1997, Presidency Conclusions.
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999, Συμπεράσματα Προεδρίας.
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, 12 και 13 Δεκεμβρίου 2002, Συμπεράσματα Προεδρίας.
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, 16 και 17 Δεκεμβρίου 2004, Συμπεράσματα Προεδρίας.

Ελληνικές

- Επενδυτικός Οδηγός 2004-2005: Τουρκία, επιμέλεια Παπασταθοπούλου Ηλέκτρα & Ελ Άμπασου Ράνια, Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.
- Οικονομική Έκθεση «ΤΟΥΡΚΙΑ. Οικονομία- Επενδύσεις- Εμπόριο» Μαΐου 2004, Σύνταξη-επεξεργασία στοιχείων: Διονύσης Πρωτοπαππάς, Γραμματέας Α'ΟΕΥ, Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη, Γραφείο Οικονομικών.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Adam Antonis & Moutos Thomas(2005), *Turkish Delight for some, cold Turkey for others?: The effects of the EU-Turkey customs union*, EKEM, Paper 4/2005.
- Bronckers M.(1995), "WTO implementation in the European Community. Antidumping, safeguards and intellectual property.", *Journal of World Trade*, vol. 29, numb. 5.

- Devuyst Youri(1992), "GATT customs union provisions and the Uruguay Round: The European Community Experience" *Journal of World Trade*, vol, 26, numb. 1.
- Drabek Z.(1996), «Regionalism versus Multilateralism in world trade», in *Europe and global economic interdependence*, pub.College of Europe.
- Hartler C. § Laird Sam (1999), "The EU model and Turkey. A case for Thanksgiving ?", *Journal of World Trade*, vol, 33, numb. 3.
- Ilgaz Deniz (2000), « Harmonisation of turkish intellectual property law with the EC *acquis communautaire* and the WTO/TRIPs Agreement», in Xuereb Peter (editor) *The Mediterranean's european challenge. Volume II.*, European Documentation and Research Centre, University of Malta.
- Luff D. (2004), *Le droit de l' Organisation Mondiale du Commerce. Analyse critique.*, Collection de la Faculté de Droit, Université Libre de Bruxelles, pub.Brulant.
- Lycourgos C.(1994), *L' association avec union douanière : un mode de relations entre la C.E.E. et des Etats tiers.*, pub. PUF.
- Petersmann E.(1986), «The EEC as a GATT member- Legal conflicts between GATT law and European Community Law» in *The European Community and GATT*, pub. Kluwer.
- Schoneveld F.(1992), " The EEC and Free Trade Agreements. Stretching the limits of GATT exceptions to non-discriminatory trade", *Journal of World Trade*, vol. 26, numb. 3.
- Vaulont Nik.(1981), *Η Τελωνειακή Ένωση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.*, Συλλογή: *Ευρωπαϊκές Προοπτικές*, Βρυξέλλες, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Ελληνόγλωσση

- Γιαννακόπουλος Νικ. & Δημόπουλος Γ.(2001), «Τελωνειακές ενώσεις και ενιαία αγορά», στο Δημόπουλος Γ., Μπάλτας Ν. & Χασιίδ Ι. (επιμ.) *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές. Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές. Τόμος Β΄.*, εκδ. Σιδέρης.
- Ιωακειμίδης Π.Κ.(1993), *Οι εξωτερικές οικονομικές σχέσεις και πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.*, εκδ. Παπαζήση.
- Καζάκος Π.(2002), «Οι ευρωπαϊκές προοπτικές της Τουρκίας», στο Βερέμης Θ. , Ντόκος Θ. (επιμ.) *Η σύγχρονη Τουρκία*, εκδ. Παπαζήση.
- Καζάκος Πάνος & Λιαργκόβας Παν.(1997), *Η ελληνοτουρκική οικονομική συνεργασία*, εκδ. Παπαζήση.
- Καρούζος Γ.(1982), *Οι εξωτερικές εμπορικές σχέσεις της ΕΟΚ*, εκδ. Παπαζήση.
- Καρύδης Γ.(2001), « Νομικό πλαίσιο της ενιαίας αγοράς. Θεμελιώδεις ελευθερίες.», στο Δημόπουλος Γ., Μπάλτας Ν. & Χασιίδ Ι. (επιμ.) *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές. Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές. Τόμος Β΄.*, εκδ. Σιδέρης.
- Κατράνης Αλ.(1995), «Θεσμική διάσταση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η εξέλιξη της GATT από «προσωρινή» συμφωνία σε διεθνή

οργανισμό.» στο Φατούρος Αργ. & Στεφάνου Κων. (επιμ.) *Οι συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών.*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

- Κότιος Άγγ.(2005), «Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου στο νέο διεθνές οικονομικό περιβάλλον.» στο Κόντης Αντ. & Τσαρδανίδης Χαρ. (επιμ.) *Διεθνής Οικονομική Πολιτική. Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας.*, εκδ. Παπαζήσης.
- Κτενίδης Ιωσήφ(1996), *Μέτρα αντιμετώπισης αθέμιτων εμπορικών πρακτικών. Ο δικαστικός έλεγχος των μέτρων αντιντάμπινγκ και αντεπιδοτήσεων στην κοινοτική έννομη τάξη.*, Δημοσιεύματα Διεθνούς Οικονομικού και Ευρωπαϊκού δικαίου, εκδ. Σάκκουλα.
- Μάρδας Δημ.(1999), «Η Τελωνειακή Ένωση Ε.Ε.- Τουρκίας και η διεθνοποίηση της αγοράς.» *Αγορά χωρίς σύνορα*, τόμος 4, τεύχος 3.
- Μπερνίτσας Παν.(1987), *Δίκαιο αντιντάμπινγκ και μέτρα άμυνας κατά επιδοτημένων εισαγωγών στις ευρωπαϊκές κοινότητες. Ουσιαστικό δίκαιο αντιντάμπινγκ*, Τετράδια Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου και Δικαίου Διεθνών Συναλλαγών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Μπρεδήμας Αντ.(1996), *Διεθνές οικονομικό δίκαιο. Οι συμφωνίες των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης. Τεύχος Β'.*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Μυρογιάννης Γ.(1994), *Ο ρόλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης και η Ελλάδα.*, εκδ. Σιδέρης.
- Ντόκος Θ.(2002), «Η σύγχρονη Τουρκία: ορισμένα συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής», στο Βερέμης Θάνος & Ντόκος Θάνος (επιμ.) *Η σύγχρονη Τουρκία. Κοινωνία, οικονομία και εξωτερική πολιτική.*, εκδ. Παπαζήση.
- Πεσμαζόγλου Βασ.(2001), «Η κοινή εμπορική πολιτική της ΕΚ», στο Στεφάνου Κ., Φατούρος Αρ. & Χριστοδουλίδης Θ.(επιμ.) *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές, τόμος Α', Ιστορία-Θεσμοί- Δίκαιο*, εκδ.Σιδέρης.
- Πεσμαζόγλου Βασ.(1992), «Η πολιτική αντιντάμπινγκ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: μια πολιτικο-οικονομική προσέγγιση.» *Επιθεώρηση Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.*
- Πεσμαζόγλου Στεφ.(1993), *Ευρώπη-Τουρκία. Ιδεολογία και ρητορεία*, εκδ. Θεμέλιο.
- Στεφάνου Κων/νος & Γκόρτσος Χρ.(2005), *Διεθνές οικονομικό δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Στεφάνου Κων/νος(2001), «Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.» *Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου.*
- Στεφάνου Κων/νος(1985), *Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ο ανταγωνισμός Ελλάδας- Τουρκίας 1974-1981*, Διεθνές Δίκαιο και Πολιτική, ανάπτυπο από το τεύχος 9.
- Φατούρος Α. & Στάγκος Π.(1984), *Διεθνές οικονομικό δίκαιο*, Τεύχος Α'- Διεθνείς εμπορικές σχέσεις, Πανεπιστημιακές παραδόσεις.
- Χριστοφόρου Θεοφ.(1995) « Η Συμφωνία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (TRIPs). Συνοπτική ανάλυση υπό το φως του κοινοτικού δικαίου.» στο Φατούρος Αργ. & Στεφάνου Κων. (επιμ.) *Οι συμφωνίες του*

*Γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών.,
εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.*

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- www.ec.europa.eu/enlargement/turkey
- www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tu
- www.deltur.cec.eu.int
- www.mfa.gov.tr
- www.wto.org